

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Дослідницько-експериментальний напрям

ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 8

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ – 2017

Авторський колектив:

Н. Б. Адаменко, доцент, канд. філос. наук, С. В. Баценко,
Н. О. Ілляк, Л. Я. Карчева, Т. Ю. Кот,
О. В. Лісовий, канд. філос. наук, С. О. Лихота,
Н. Г. Мозгова, Л. В. Мороз,
Н. М. Свінцицька, А. П. Хорошенко, канд. пед. наук

Редакційна колегія:

О. В. Лісовий, канд. філос. наук, С. О. Лихота,
Л. М. Панчук

Рекомендовано науково-методичною радою

Національного центру «Мала академія наук України» (протокол №1 від 09.02.2017 р.)

Навчальні програми з позашкільної освіти: Дослідницько-експериментальний напрям. Філософія та суспільствознавство / [Н. Б. Адаменко, С. В. Баценко, Н. О. Ілляк та ін. ; упоряд. О. В. Лісовий, С. О. Лихота]. – К. 2017. – 238 с. – Вип. 8.

У збірнику представлено навчальні програми з позашкільної освіти щодо організації науково-дослідницької роботи з учнями у науковому відділенні філософії та суспільствознавства Малої академії наук України.

Видання розраховане на педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, фахівців, які займаються питаннями позашкільної освіти.

© Авторський колектив, 2017

© Національний центр

«Мала академія наук України», 2017

ВСТУП

Становлення демократії в Україні є універсальним процесом, що стосується як держави та органів державної влади, так і суспільства загалом. Від успішності змін на рівні суспільних відносин залежить рівень розвитку демократії та втілення демократичних ідеалів в життя. Тому питання формування нової демократичної правової та політичної культури, розвиток громадянських інститутів суспільства, підвищення рівня життя та життєвих стандартів громадян України набуває особливого значення. Зреалізувати важливі завдання процесу державотворення в умовах інтеграції в європейський простір спроможна високоосвічена, соціально вмотивована, успішна особистість.

У сучасних суспільно-політичних процесах України та світу виокремлюється релігійний чинник. Так, релігія відіграє важливу культурно-історичну роль, тому що в межах релігійних віровчень формуються єдині зразки почуттів, думок, поведінки людей, завдяки чому релігія виступає як могутній засіб упорядкування і збереження традицій та звичаїв народу. Однією з історичних місій релігії, що набуває в сучасному світі все більшої актуальності, є формування відчуття єдності людського роду, значущості неперехідних загальнолюдських моральних норм і цінностей. Однак релігія може бути й виразником зовсім інших настроїв, зокрема релігійного фанатизму, непримиренності до людей іншої віри тощо. Тому Україна як багатонаціональна держава має дбати про виховання активно компетентного громадянина з гуманістично демократичними цінностями, релігійною толерантністю, що є запорукою єдності нації.

Важливою умовою для розвитку такої особистості громадянина України, члена європейської і світової спільноти, є поширенню актуальною інформації через засоби масовій комунікації: пресу, радіо, телебачення, кіно тощо.

Журналістика як вид суспільної діяльності по збору, обробці і поширенню інформації впливає на формування громадської думки і світогляд людини, даючи уявлення про явища, процеси і тенденції сучасної дійсності у всьому різноманітті, про закономірності, визначальне функціонування і розвиток економічного, соціально-політичного, духовно-ідеологічного життя суспільства.

Тому так важливо мотивувати учнівську молодь до самовизначення і духовного зростання, підготовки до активної професійної та громадської діяльності, досягнення успіху в житті.

Мала академія наук України як науковий сегмент державної освітньої системи забезпечує реалізацію основних завдань соціальної політики суспільства, залучає учнів до науково-дослідницької діяльності, зокрема і в галузі філософії та суспільствознавства. Діти вивчають та досліджують питання розвитку суспільства та людини в суспільно-політичній, соціальній, правовій, економічній, культурно-духовній сферах. На заняттях наукових гуртків, секцій учні знайомляться з головними чинниками науково-дослідницької роботи, поглиблюють соціальні та культурологічні знання, засвоюють навчальний матеріал засобами самостійної, індивідуальної, диференційованої практичної роботи, набувають умінь і навичок в усіх видах науково-дослідницької діяльності. Юні науковці набувають цілісної системи прикладних особистісно-життєтворчих, соціалізуючих, комунікативних, інтелектуально-інформаційних вмінь і навичок оцінювання суспільних явищ і процесів, дослідження суспільних проблем, пропонування способів їх розв'язання, аналізу та оцінювання суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі, здійснення самостійного пошуку у різних видах джерел інформації про життя суспільства і людини в ньому.

Успіх становлення і самореалізації юних дослідників залежить від рівня професійної майстерності педагогів, тому Мала академія наук України постійно надає методичну допомогу керівникам гуртків та секцій, які займаються організацією учнівської дослідницької діяльності.

З метою удосконалення програмно-методичного забезпечення закладів системи Малої академії наук України у збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Філософія та суспільствознавство» представлено програми наукових секцій «Філософія», «Соціологія», «Правознавство», «Теологія, релігієзнавство та історія релігії», «Педагогіка», «Журналістика».

Запропоновані програми спрямовані на гуманітарне виховання учнів, залучення їх до вивчення філософії, соціології, правознавства, релігієзнавства, педагогіки, журналістики, духовного і морального зростання особистості, виявлення суспільствознавчих та науково-дослідницьких здібностей обдарованої молоді.

Основною метою цих програм є формування компетентностей у процесі вивчення філософії та суспільствознавства і науково-дослідницької діяльності, що передбачає посилення практичної спрямованості та популяризації суспільно-гуманітарної освіти, виховання громадської свідомості, формування наукового світогляду учнів, правової культури, національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей, розвиток мотивації до соціальної активності і загальної реалізації особистості.

Збірник програм буде корисним педагогічним працівникам, які працюють з обдарованими дітьми, здібними до наукового пошуку в галузі філософії та суспільствознавства.

*О. Лісовий, директор Національного центру
«Мала академія наук України»*

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОГРАМ
ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
(наукове відділення філософії та суспільствознавства)

Програми дослідницько-експериментального напрямку (суспільно-гуманітарного профілю) для позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих (I–II рівнів акредитації) навчальних закладів розроблені на виконання Закону України «Про позашкільну освіту» та на основі вимог Національної доктрини розвитку освіти, Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, Положення про позашкільний навчальний заклад, Положення про малу академію наук учнівської молоді.

У змісті програм ураховані вимоги Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти.

Програми дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти суспільно-гуманітарного профілю є навчально-методичним виданням, що визначає зміст, обсяг і порядок вивчення та викладання дисциплін, курсів, проведення занять у гуртках і секціях. Основною метою програм є реалізація змісту позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку, формування компетентності особистості у процесі дослідницької діяльності в обраній науковій галузі.

Наукове відділення філософії та суспільствознавства Малої академії наук України об'єднує гуртки, секції філософії, соціології, правознавства, теології, релігієзнавства та історії релігії, педагогіки, журналістики.

У цих гуртках навчаються учні середнього та старшого шкільного віку.

Зміст програм суспільного і гуманітарного профілю визначається метою формування компетентностей особистості, а саме: пізнавальної, практичної, творчої і соціальної.

Пізнавальна компетентність спрямована на поглиблене вивчення та засвоєння теоретичних розділів гуманітарних наук, ознайомлення з основами пошукової і дослідницької діяльності, методологією та методикою досліджень в обраній науковій галузі.

Практична компетентність передбачає формування цілісного бачення світу; оволодіння навичками науково-дослідницької діяльності, вмінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом, навичками працювати з першоджерелами і критичною літературою, матеріалом різного характеру; вироблення вміння використовувати самостійно здобуті знання для розв'язання визначеного навчального завдання з літератури; системно-логічного мислення, навичок осмислення здобутків визначних філософських, історичних, літературних та мистецьких творів тощо.

Творча компетентність забезпечує набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток логічного і просторового мислення, творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу; формування стійкого інтересу до пошукової, дослідницької діяльності, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Соціальна компетентність спрямована на розвиток моральних якостей, громадянської позиції, формування національних і загальнолюдських культурних та духовних цінностей, наукової та пошуково-дослідницької ініціативності, прагнення до нових знань, потреби у творчому самовдосконаленні, ціннісного ставлення до себе та інших, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство та ін.), уміння працювати в колективі.

Навчальна програма як документ нормативно-регламентуючого характеру визначає зміст освіти, основні вимоги до опанування навчального курсу, форми та методи організації освітньої діяльності.

Кожна програма забезпечує:

- доступність і належну якість здобуття позашкільної освіти;

- можливість модернізації змісту дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти;
- достатність теоретичних пояснень та емпіричних даних у навчальному матеріалі, конкретність і доцільність уведення наукових понять, загальноприйнятої термінології та символік, розкриття наукових положень відповідно до здобутків сучасної науки;
- відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження й кількості навчальних годин;
- спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів, вихованців, слухачів;
- урахування можливостей і доцільність застосування комп'ютерної техніки, інших засобів навчання, типового обладнання, ілюстративного матеріалу тощо;
- використання знань, які отримують учні за навчальною програмою загальноосвітніх навчальних закладів з основного та суміжних предметів;
- використання міжпредметних зв'язків.

Навчальна програма має таку структуру:

- пояснювальна записка;
- тематичний план;
- зміст програми;
- прогнозований результат;
- орієнтовний перелік обладнання для організації занять;
- список рекомендованої літератури.

Пояснювальна записка програми розкриває освітню концепцію навчального курсу, його мету й завдання. У ній подається коротка характеристика структури та окремих компонентів програми, особливостей організації та основні норми вивчення програмового матеріалу. Зазначено вікові групи та кількісний склад учнів, на яких розрахована програма. Представлено основні форми і методи проведення занять.

Тематичний план подає перелік розділів і тем навчального матеріалу. Визначається орієнтовна загальна кількість навчальних годин із розподілом їх на теоретичні та практичні заняття. Тематичний план представлено у вигляді таблиці.

Зміст програми розкриває зміст розділів, тем відповідно до тематичного плану. Наводяться перелік практичних робіт і форми проведення занять.

Прогнозований результат розкриває вимоги до освітнього рівня підготовки учнів за умови реалізації програми.

Орієнтовний перелік обладнання – це перелік матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу. Він укладений відповідно до Типового переліку навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.01.2002 р. № 5, інших нормативних положень.

Список рекомендованої літератури містить джерела, необхідні педагогам та учням для використання в навчально-виховному процесі.

Кожна програма складена відповідно до рівня класифікації – початковий, основний і вищий – та кількості років навчання.

Програмами передбачається наступність у засвоєнні й розвитку знань і вмінь, здобутих учнями (вихованцями, слухачами) на попередніх рівнях навчання, а також взаємозв'язок із предметами шкільного курсу.

У всіх програмах гуртків, секцій, творчих об'єднань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти передбачено індивідуальну роботу. Це регламентовано Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 05.11.2008 № 993 (993–2008-п), від 27.08.2010 № 769 (769–2010-п)) та Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р.

№ 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123).

При підготовці збірника були враховані положення таких нормативних документів:

- Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-XII;
- Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV;
- Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-III;
- Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III;
- Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002;
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013;
- Державний стандарт базової й повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 07.08.2013 № 538);
- Концепція позашкільної освіти та виховання, схвалена рішенням колегії Міністерства освіти України від 25.12.1996 р., протокол № 16/3-8;
- Положення про позашкільний навчальний заклад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 05.11.2008 р. № 993(993–2008-п), від 27.08.2010 р. № 769 (769–2010-п));
- Положення про малу академію наук учнівської молоді, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.02.2006 р. № 90;
- Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123);
- Типові навчальні плани для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від

22.07.2008 р. № 676;

- Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 р. № 1243 тощо.

Керівники гуртків можуть вносити зміни й доповнення в зміст програм, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічного забезпечення.

До збірника увійшли програми гуртків, секцій суспільно-гуманітарного профілю.

Збірник програм підготовлено колективом Національного центру «Мала академія наук України» та педагогічними та науково-педагогічними працівниками закладів освіти України: Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Університету економіки та права «КРОК», Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», Чорнопотіцької загальноосвітньої школи I–III ступенів Закарпатської області Іршавського району.

Збірник програм
підготував авторський колектив:

- «Вступ» (*О. В. Лісовий*);
- «Зміст і структура програм дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти» (*С. О. Лихота*);
- Програма «Філософія» (*Н. Г. Мозгова, Н. Б. Адаменко*);
- Програма «Соціологія» (*Т. Ю. Кот, А. П. Хорошенюк*);
- Програма «Правознавство» (*С. В. Баценко*);
- Програма «Теологія, релігієзнавство та історія релігії» (*Л. В. Мороз*);
- Програма «Педагогіка» (*Л. Я. Карчева, Н. М. Свінцицька*);
- Програма «Журналістика» (*Н. О. Іллюк*).

Представлені програми розраховані на педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів та інших спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА «Філософія»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Важливою умовою сучасної освіти сьогодні є уточнення її мети: не просто людина знаюча (пізнавальна компонента), уміюча (прагматична компонента), але й людина розуміюча, здатна до самопроекування та самореалізації, самостійного вибору на основі ієрархії особистісно-значимих цінностей і смислів (аксіологічна компонента). Особливого значення у цьому процесі повинна набути філософія для школярів, що розгортає свої смисли в контексті комунікативно-креативної моделі педагогічної діяльності, в центрі якої є розуміння як спосіб освоєння світу, що веде до самоусвідомлення, осмисленого проживання свого буття, життєтворчості, набуття внутрішньої свободи.

Організація вивчення курсу «Філософія» для учнів в контексті позашкільної освіти передбачає створення умов для розвитку їх індивідуального самовираження і критичної розсудливості; навчання альтернативних способів і методів набуття знань і відповідних навичок; вміння логічно мислити, аргументувати власну позицію, перевіряти і засвоювати інформацію. Окрім того, особливий акцент у змісті програми зроблено на розвиток навичок філософування школярів, що сприяє соціалізації особистості, тобто виховування духовно розкутих і вільних людей, здатних на незалежні судження і оцінки, відповідальних за свої вчинки, формує в них громадянську

свідомість, ґрунтовану на розумінні своєї відповідальності перед сучасним суспільством.

Метою навчальної програми «Філософія» є формування у школярів основ філософського світогляду. Під час навчання учні навчатимуться розуміти і цінувати роль філософського знання в самоствердженні людини, ідентифікувати соціальні та етичні проблеми, пов'язані з інформатизацією та глобалізацією сучасного світу. Вивчення філософії допоможе також зрозуміти сенс свободи і відповідальності особистості в сучасному суспільстві, розвинути навички критичної оцінки історичних подій і фактів.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формування філософських знань про термін «філософія», предмет, функції та розділи філософії, історико-філософський розвиток учень, концепцій, понять, шкіл та напрямків філософії, категоріальні визначення буття, пізнання, діалектики, метафізики, людини, історії, культури, суспільства, знайомлення зі специфікою науково-дослідницької роботи; виховання інтересу до творчої, пошукової діяльності;
- *практичної*: розвиток читацьких умінь, навичок працювати з філософськими «першоджерелами» і критичною філософською літературою, матеріалом різного характеру; вироблення вміння використовувати самостійно здобуті знання для розв'язання визначеного навчального завдання з літератури; формування навичок пошуково-дослідницької діяльності;
- *творчої*: формування самостійного, критичного, творчого мислення; розвиток філософських критичних, творчих та мовленнєвих здібностей, мотиваційної сфери, чутливості до нових ідей, умінь творчо підходити до розв'язання різного роду навчальних завдань; підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності;
- *соціальної*: виховання засобами філософування в учнів розуміння умов формування особистості, її свободи і відповідальності за збереження життя, природи, культури; ролі ненасильства в історії і людській поведінці, сенсу

моральних обов'язків людини по відношенню до інших і самого себе; усвідомлення різноманіття форм людського знання, співвідношення істини й хибі, знання і віри, раціонального та ірраціонального у людській життєдіяльності; особливостей функціонування знання у сучасному суспільстві, духовних цінностей, їх значень у творчості та повсякденному житті; розуміння важливості науки і техніки у розвитку цивілізації, при цьому мати уявлення про пов'язані з ними сучасні соціальні й етичні проблеми; визнання цінності наукової раціональності та її історичних типів; формування громадянської позиції; допомога у профорієнтації.

Слухачами гуртка є учні 8–11 класів. Рівень навчання слухачів – основний. Кількісний склад навчальної групи – 10–15 учнів.

Програма розрахована на 1 рік навчання. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 324 години (9 год. на тиждень).

Навчальна програма структурована за такими загальними змістовно-тематичними розділами: «Вступ до філософії»; «Історія філософії»; «Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах», «Основи науково-дослідницької діяльності».

Зміст програми реалізується у формі теоретичних, практичних та консультативних занять. Теоретична частина навчального матеріалу подається у вигляді лекцій, які будуються на діалоговій основі викладача та учнів із обов'язковим застосуванням наочних мультимедійних засобів навчання. Практичні заняття відбуваються у вигляді як семінарів традиційної форми – бесіди, дискусії, обмін думками, так і у формі участі у тематичних заходах, круглих столах, захисту дослідницьких проектів, тощо. Важливим елементом навчально-виховного процесу є робота учнів під керівництвом викладача з підручниками, рекомендованим переліком джерел, пошук та якісне опрацювання інформації з інтернет-ресурсів.

В основу навчальної програми проведення практичних занять також покладено авторську методичну програму М. Лімпана «Філософія для дітей», що оснований на запитуванні і філософському діалозі. Також, основою для

проведення практичних занять є книга Ю. Гордера «Світ Софії». Філософія, таким чином, постає як предметом дослідження, так і засобом розмірковування про світ і орієнтації у ньому.

Індивідуальна робота передбачає консультації з науково-дослідницької роботи, роботу в архівах, бібліотеках, роботу з каталогами, інтерв'ювання, анкетування, підготовку до різноманітних конкурсів. Контроль знань здійснюється у формі тестування, перевірки творчих робіт, розв'язання евристичних та проблемно-пошукових завдань.

Контроль та оцінювання результативності навчання школярів здійснюється під час проведення опитування, захисту власних творчих робіт, їх активної участі в різноманітних заходах, конкурсах, конференціях тощо.

На заняттях гуртка застосовуються різноманітні засоби навчання: друковані, технічні, екранні, засоби слухової наочності.

За програмою можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу з огляду на інтереси гуртківців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка, виходячи з рівня підготовки дітей, може визначити, скільки годин потрібно на опанування тієї чи іншої теми, і внести до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	1	2
2	Вступ до філософії	18	–	–
2.1	Термін «Філософія», елементи його змісту. Історичні витоки філософування	(12)	4	8
2.2	Класичні та сучасні проблеми, розділи і функції	(6)	2	4
3	Історія філософії	108	–	–
3.1	Філософія Стародавнього Світу	(24)	8	16
3.2	Філософія Середньовіччя і Відродження	(18)	6	12
3.3	Українська філософія (від Київської Русі до Григорія Сковороди)	(18)	6	12
3.4	Філософські пошуки Нового часу	(24)	8	16
3.5	Посткласична філософія XIX – XX ст.	(24)	8	16
4	Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах	72	–	–
4.1	Метафізика і діалектика	(12)	4	8
4.2	Гносеологія	(12)	4	8
4.3	Філософська антропологія	(14)	6	8
4.4	Натурфілософія	(12)	4	8
4.5	Соціальна філософія	(14)	6	8
4.6	Філософія культури	(8)	4	4
5	Основи науково-дослідницької діяльності	108	48	60
6	Конкурси, лекторії, екскурсії	12	3	9
7	Підсумок	3	1	2
Разом		324	123	201

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції. Мета і завдання роботи секції. Організаційні питання.

Практична робота. Обговорення плану лекторію з філософії. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції філософії.

2. Вступ до філософії (18 год)

2.1. Термін «Філософія», елементи його змісту. Історичні витоки філософування (12 год)

Значення терміну «філософія», попереднє уявлення про його зміст. Філософія як умонастрій (смысл $\phi\lambda\epsilon\omega$), розумова діяльність, сукупність світоглядних знань. Світогляд, його типи і ознаки. Міф як духовна передумова філософії та світогляд первісно-родового суспільства. Головні риси і виміри міфу. Трансформація міфу під впливом суспільних змін. Соціальні, політичні і пізнавальні передумови філософського світогляду. Феномен філософствування, уявлення про його витоки (подив, сумнів, страх, страждання, свобода, вина, стрес тощо). Відкриття метафізичної реальності, становлення предмету та лексики філософії. Суб'єкт філософствування. Засоби та цілеспрямованість філософської діяльності. Специфіка результатів філософствування – філософських знань.

Практична робота. Загальна дискусія на теми: 1) Що таке «філософія»? Співвідношення філософії і філософування. 2) Що таке міфологія? Співвідношення філософії і науки, філософії і релігії.

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (С. 13–41): про предмет філософії, здатність дивуватися, як стати філософом і міфи.

2.2. Класичні та сучасні проблеми, розділи і функції (6 год)

Природа філософських проблем, їх зв'язок з основоположними питаннями людського буття. Складовий сенс філософської проблематики. Питання про позафізичні, незмінні, надійні підстави суцього (Метафізика і її підрозділи: онтологія, спекулятивні теологія, психологія, космологія). Про змінюваність і плинність суцього та закономірності змін (Діалектика), Про пізнаваність метафізичних і діалектичних реалій, умови істинності знань (Гносеологія). Про здатність людини пізнанням і практичною діяльністю змінювати і стабілізувати суще (Праксеологія). Природа як підстава і сфера існування людини (Натурфілософія). Про природні і метафізичні виміри людини, умови її існування, сутність і призначення (Філософська антропологія). Про підстави суспільства, його стабільності і змінюваності (Соціальна філософія). Питання про рушійні сили історії, її закономірності, спрямованість і сенс (Філософія історії). Про можливості і межі наукового і філософського пізнання природи, людини, історії, метафізичних реалій, та про ефективні методи отримання істинних знань (Філософія науки і філософська методологій). Плюралізм і взаємосуперечливість розв'язків. Соціокультурний сенс філософії. Суспільна значущість філософії. Світоглядна, методологічна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, прогностична, критична функції. Умови функціонування філософії в соціокультурній системі.

Практична робота. Ознайомлення зі структурою філософського есе, особливостями його написання. Підготовка та публічне зачитування і обговорення учнівських есе на тему «Що таке філософія?»

«Філософія для дітей»: візуалізація написаного філософського есе на тему «Що таке філософія?». Демонстрація підготовлених робіт.

3. Історія філософії (108 год)

3.1. Філософія Стародавнього світу (24 год)

Умови формування та загальні риси філософії Стародавності. Передфілософія в Стародавній Індії. Веди, Упанішади, Араньяки. Махабхарата

і Рамаїяна. Особливості ведичної релігії, її трансформація під впливом суспільних змін в епоху. Ортодоксальні даршани. Неортодоксальні філософсько-релігійні вчення. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Давньокитайська міфологія та епос. Конфуцій про підстави суспільного порядку. Мудрість і суспільна гармонія. Даосизм про начала буття та ідеал мудреця. Антична філософія, її витоки та особливості. Міф і логос. Досократична філософія. Мілетська школа. Піфагор та піфагорійська школа. Філософія Геракліта Ефеського. Елейська школа (Ксенофан, Парменід, Зенон). Філософські погляди Емпедокла і Анаксагора. Атомістична школа (Левкіпп, Демокріт). Софістика. Сократ та становлення античної філософської класики. Класика як соціокультурний феномен. Головні проблеми і розділи філософії Платона. Філософська система Арістотеля. Елліністична та римська філософія.

Практична робота. Критичне опрацювання фрагментів текстів першоджерел «Дхаммапада» (давньоіндійська філософія), Конфуцій «Лунь Юй» (давньокитайська філософія), Платон «Діалоги» (давньогрецька філософія). «Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (С. 41–154): про натурфілософію, Демокріта, Сократа, Афіни, Платона, Арістотеля.

3.2. Філософія Середньовіччя і Відродження (18 год)

Середньовічна культура, її релігійні і світські виміри. Монотеїзм і креаціонізм. Тринітарна проблема. Час і вічність. Одкровення і знання. Віра і розум. Проблема теодицеї. Антропологічна проблематика. Есхатологічні питання. Особливості методологічних пошуків. Про періодизацію середньовічної філософії. Апологетика, її філософський зміст. Східна та західна патристика у пошуках філософських засад. Схоластика. Універсальні поняття як начала систематизації знань і їх викладання.

Ренесанський гуманізм та індивідуалізм. Данте, Петрарка їх роль у популяризації античної культури. Стиль мислення і життя гуманістів епохи Відродження. Реформація, її ідеї. Соціальні теорії (М. Маккіавеллі, Т. Мор, Т. Кампанелла та ін.). Природознавчі досягнення М. Коперніка, Й. Кеплера.

Злам середньовічного уявлення про Землю як центр універсуму і про людину як царя природи. Пантеїзм Дж. Бруно. Скептицизм М. Монтеня. Значення національних мов і традицій у становленні нового світобачення.

Практична робота. Критичне опрацювання фрагментів текстів першоджерел Августина Аврелія «Сповідь» і Фоми Аквінського «Сума теології». Міркування на тему: «Чи можливо довести існування Бога за допомогою розуму?»

Підготовка і представлення мультимедійної презентації «Доба Відродження – це епоха геніїв і титанів».

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (С. 163–232): про дві культури – Середньовіччя, Ренесанс.

3.3. Українська філософія (від Київської Русі до Григорія Сковороди) (18 год)

Філософська проблематика в культурі Київської Русі. Особливості світогляду давніх слов'ян. Східні та західні впливи на києворуську культуру і філософствування. Метафізичні, гносеологічні, натурфілософські, антропологічні і філософсько-історичні уявлення. Розповсюдження передренесанських ідей на території України. Неоплатонізм, ареопагітика, ісихазм та аристотелізм, роль київських книжників в їх асиміляції. Популяризація гуманістичних ідей (Ю. Дрогобич, М. Русин, Ст. Оріховський та ін.). Острозька школа. Полемісти раціоналістичного спрямування (М. Смотрицький, С. Зизаній, Л. Зизаній). І. Вишенський як полеміст, його протестантсько-містичні орієнтації. Філософствування в братських школах, Львівська, Київська, Луцька школи. Києво-Печерська гімназія.

Практична робота. Обговорення на основі прочитаного фрагменту «Філософія у Старій Україні» (С. 23–43) з книги Д. Чижевського «Нариси з історії філософії на Україні».

«Філософія для дітей»: загальна дискусія «Платон і Києворуське софійне розуміння філософського знання».

3.4. Філософські пошуки Нового часу (24 год)

Особливості епохи. Новий час і Бароко. Формування нової парадигми філософування. Наукова революція XVII ст. та проблема методу пізнання. Механіцизм, раціоналізм та емпіризм. Натуралістична антропологія Ф. Бекона, розробка нової моделі науки, емпіричного методу і розкриття причин помилок у пізнанні. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса, його вчення про державу. Р. Декарт про самосвідомість як сутнісну властивість людини, про метод пізнання, Психофізична проблема. Раціоналізм Декарта, його послідовники. Б. Паскаль про можливості та межі розуму. Поняття субстанції в філософії Б. Спінози. Структура світу і структура розуму. Розум і пристрасті. Необхідність, творчість, свобода. Монадологія В. Лейбніца. проблема несвідомого. Д. Локк і його критика теорії природжених ідей Декарта. Людська душа і проблеми її виховання. Філософія Локка і освіта. Суб'єктивно-ідеалістичні теорії XVIII ст. Д. Берклі, Д. Юм. Проблема людини в філософії Просвітництва. Монтеск'є, Вольтер, Руссо. Французькі матеріалісти XVIII ст. про людину як складну машину. Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках. Специфіка і місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. І. Кант, два періоди його творчості. Сутність «коперніканського перевороту». Головні питання, що цікавили Канта в критичний період. Метафізика і наука. Межі метафізики. Гносеологія і антропологія. Людина як громадянин світів природи, свободи і краси. Теоретичний і практичний розум, здатність судження. Агностицизм І. Канта. Абсолютний Ідеалізм Г. В. Ф. Гегеля, його «енциклопедія філософських наук». Л. Фейєрбах і криза класичної філософії.

Українське просвітництво і Києво-Могилянська академія. Г. Сковорода, його життя та філософія. Співвідношення теорії і практики. Самопізнання. Тлумачення Біблії. Антитетичний метод у філософії Г. Сковороди. Теорія пізнання. Світ, матерія, Бог. «Філософія серця». «Внутрішня людина». Концепція «сродної» праці. Есхатологічні погляди Г. Сковороди. Романтизм в Україні, його стосунки з класикою. Проникнення ідей німецької класичної

філософії в Україні в першій половині XIX ст. Філософська творчість українських письменників та вчених. Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Л. Українка, В. Вернадський та інші.

Практична робота. Семінар «У пошуках трьох світів Григорія Сковороди». Написання філософського есе.

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (С. 232–391): про Бароко, Декарта, Спінозу, Локка, Г'юма, Берклі, Канта, Романтизм, Гегеля.

3.5. Посткласична філософія XIX–XX ст. (24 год)

Криза класицизму як соціокультурного явища. Нігілізм. Особливості кризи класичної філософії. Філософська класика як передумова посткласичних філософських доктрин, або філософії модерну, А. Шопенгауер як фундатор філософії життя. Імморалізм, переоцінка цінностей, нігілізм, воля до влади у творчості Ф. Ніцше. Ідеал надлюдини. Ідея вічного повернення. Позитивізм О. Конта, Г. Спенсера. Розповсюдження позитивізму в Україні (М. Драгоманов, В. Лесевич). Другий позитивізм на рубежі XIX–XX ст. Неопозитивізм. Віденський гурток. Постпозитивізм. Марксизм. Сучасна марксистська філософія про людину, її сутність та буття. Марксизм і Франкфуртська школа. (М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Хабермас, Е. Фромм). Зародження екзистенціалізму. Екзистенціалізм С. К'єркегора. Екзистенціалізм М. Хайдеггера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, К. Ясперса. Головна антропологічна проблема екзистенціалізму. Людина в загальній структурі буття. Сенс існування. Проблема свободи. Екзистенція і комунікація. Екзистенціальні тенденції Київської філософської школи (Л. Шестов, М. Бердяєв та ін.). Ідея несвідомого і психоаналіз З. Фрейда. Антропологічна філософія. М. Шелер про природу людини та її місце у Всесвіті. Феномен людини в християнському еволюціонізмі П. Тейяра де Шардена. Структурна антропологія К. Леві-Строса. Еволюція релігійної філософії у XX ст. Неотомізм, його антропоцентрична переорієнтація. Проблема співвідношення віри, знань і цінностей у житті

людини. Персоналізм. Особа як унікальна суб'єктивність, шляхи її самореалізації. Прагматизм. Феноменологічна філософія про світ як основу суб'єктивності. Герменевтика як практика осмислення. Структуралізм. К. Леві-Строс про несвідомі структури розуму. Постструктуралізм і філософія «постмодерну» (Ж. Делез, Ж. Дерріда, Ж. Ліотар та ін.).

Практична робота. Конференція «Актуальні питання філософії XIX початку XXI століть». Підготовка доповідей на основі опрацьованого на вибір напрямку посткласичної філософії.

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (С. 391–543): про К'єркегора, Маркса, Дарвіна, Фройда і наші часи.

4. Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах (72 год)

4.1. Метафізика і діалектика (12 год)

Метафізика і діалектика як протилежні світоглядні орієнтації, їх взаємодоповнюваність. Софійно-містична природа діалектики та епістемно-раціональні витоки метафізики. Метафізика, її головні проблеми. Поняття про суще та його метафізичну першооснову, або буття. Головні концепції буття, поділ метафізики у відповідальності з ними. Спекулятивна космологія. Космос, або буття порядку. Хаос, космос і номос. Наявні космогонічні гіпотези, Проблема першопричини. Матерія і форма. Детермінізм механістичний та ймовірний. Біфуркаційна мораль еволюції, необхідність і випадок. Час і простір. Порядок з хаосу. Проблема самоорганізації сущого.

Практична робота. Бесіда «Чому метафізику називають «першою філософією?» та «Що може значити вислів «В одну річку не можна ввійти двічі», використовуючи термінологію Геракліта?

«Філософія для дітей»: читання фрагменту тексту «Елфі» М. Ліпмана. Обговорення шляхом ведення філософського діалогу, що є міркування, розум, відчуття, знання, незнання, запитування та ін.

4.2. Гносеологія (12 год)

Гносис і праксис в історії філософії, осмислення їх суперечливої єдності. Гностицизм і агностицизм. Структурні складові пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, мета, засоби, результати). Об'єкт пізнання. Особливості об'єктів природознавства, суспільствознавства та філософи. Об'єкт як дійсність, можливість, мовна реальність. Об'єкт і предмет пізнання. Предмет як пізнавальна проблема. Суб'єкт пізнання: тілесність, духовність, активність. Духовні виміри суб'єкта. Самосвідомість і опредметнення інформації. Рефлексія як реконструкція суб'єктивних передумов перетворення предмета. Засоби, форми і методи пізнання. Знання як результат пізнавальної діяльності. Форми знання. Знання і цінність. Проблема істини та головні версії її розв'язків. Об'єктивність істини та її критерії. Конкретність істини. Істина і метод. Істина і буття.

Практична робота. Критичне опрацювання з наступним обговоренням фрагментів першоджерел І. Канта «Критика чистого розуму. Вступ», Б. Рассела «Людське пізнання. Його сфера та межі», П. Копніна «Гносеологічні та логічні основи науки».

«Філософія для дітей»: читання фрагменту тексту «Гаррі» М. Ліпмана. Обговорення шляхом ведення філософського діалогу, що є відкриття і винахід, мислення та яка структура логічних висловлювань та ін.

4.3. Філософська антропологія (14 год)

Версії антропогенезу. Метафізика людини як «громадянина двох світів». Світ природи і тілесність людської істоти. Світ свободи і метафізичні виміри людини. Сутність як даність або душа. Душа і психіка. Свідомість, несвідоме, совість. Почуття, розсудок, розум. Страждання, страх, воля. Віра, надія, любов. Душа і екзистенція. Первинність існування щодо сутності. Часовість, кінечність екзистенції. Екзистенція як існування на межі сущого і буття. Буття «в собі і для себе», «тут-буття». Творчість і самотворення. Свобода і відповідальність. Існування і комунікація.

Практична робота. Критичне опрацювання з наступним обговоренням фрагмента першоджерела М. Шелера «Місце людини у космосі».

«Філософія для дітей»: читання фрагменту тексту «Ліза» М. Ліпмана. Обговорення шляхом ведення філософського діалогу, що є людина, особистість, діти-дорослі та ін.

4.4. Натурфілософія (12 год)

Природа як всезагальний предмет практики і філософствування. Проблема єдності природознавства та побудови інтегральної картини світу. Розв'язки даної проблеми в головних версіях натурфілософії. Натурфілософія і метафізична та гносеологічна проблематика природничих наук. Концепції походження Всесвіту, життя, антропо- і соціогенезу. Роль впливу природного середовища на історію. Природа в ціннісних вимірах. Натурфілософія і діалектика природи. Природа і свобода.

Практична робота. Критичне опрацювання з наступним обговоренням фрагмента першоджерела В. Вернадського «Декілька слів про ноосферу».

«Філософія для дітей»: читання фрагменту тексту «Кіо і Гас» М. Ліпмана. Обговорення шляхом ведення філософського діалогу, що є подив, уява, розуміння, розповідь та ін.

4.5. Соціальна філософія (14 год)

Предмет соціальної філософії. Головні групи проблем. Онтологія суспільного буття. Суспільний простір і час. Суспільні і міжособистісні відносини: родинні, економічні, політичні, духовні. Проблема визначальних відносин. Суспільні відносини і соціальні структури. Рід, плем'я, нація. Соціальні страти: верстви, прошарки, касти. Суспільні відносини і суспільна діяльність. Матеріальне і духовне виробництво. Технологічні, суспільні, людські виміри матеріального виробництва, його структура. Технологічний спосіб виробництва. Техніка і технологічний детермінізм. Технічні революції. Технологічні відносини та інформаційні технології. Концепції індустріального,

постіндустріального, інформаційного суспільства. Духовне виробництво, його зв'язок з матеріальною практикою. Чуттєво-надчуттєве буття людей, речей, відносин, діяльностей. Смысл, абсурд, цінність. Феномен ідеального. Ідеальне і ідеологія. Ідеальне і суспільна свідомість. Індивідуальна свідомість, або суб'єктивний дух. Надіндивідуальна свідомість, або об'єктивний дух. Мораль, політична свідомість, правосвідомість.

Практична робота. Критичне опрацювання з обговоренням фрагментів першоджерел Х. Ортеги-і-Гассета «Бунт мас», М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму», Н. М'якавеллі «Державець».

«Філософія для дітей»: читання фрагменту тексту «Марк» М. Ліпмана. Обговорення шляхом ведення філософського діалогу, що є права, мораль, політична свідомість, правосвідомість, суспільні і міжособистісні стосунки, соціальні об'єднання та ін.

4.6. Філософія культури (8 год)

Цінності і культура. Визначення культури. Творення культури. Культура і практика. Творчість і відродження. Культура і ритуал. Культура і гра. Феномен дозвілля. Культура і праця. Штучне середовище. Техносфера і екологічна проблематика. Матеріальна та духовна культура. Поняття артефакту матеріальної культури. Синхронізм та діахронізм культурогенезу. Віртуальне буття культурі. Молодість, зрілість, старість як виміри еволюції культури. Революція, дивергенція, конвергенція в культуро творенні. Мімікрія і маскування в культурі. Буття, сенс, відчуження. Телеологія культури. Архетипи. Розпредметнення, засвоєння, розуміння культури. Культура як субстанція людяності.

Практична робота. Критичне опрацювання з наступним обговоренням фрагментів першоджерел О. Шпенглера «Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії», Й. Гейзинга «Homo Ludens».

«Філософія для дітей»: загальна дискусія «Культура як субстанція людяності». Написання філософського есе.

5. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт. Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розробки в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні і положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, джерела, додатки. План-проспект. Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт. Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді. Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів. Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування та оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Відвідування музеїв, виставок, культових споруд. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій. Написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

7. Підсумок (2 год)

Загальна дискусія-підсумок «Що є філософія?» – постфактум. «Що є людяність у XXI столітті?». Складання потфоліо учнів-слухачів за

результатами навчання. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Рекомендації та побажання щодо продовження науково-дослідницької роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- значення терміну «філософія»;
- що є світогляд, типи світогляду, філософський світогляд, його характерні ознаки;
- предмет і лексикон філософії;
- основні розділи і функції філософії;
- становлення філософських вчень і концепцій в їх історико-філософському розвитку;
- поняттєво-категоріальний апарат традиційних розділів філософії;
- основні філософські проблеми в їх історичності та сьогоденні;
- основні засади наукової діяльності;
- вимоги до написання різних видів учнівських наукових робіт;
- ознаки та специфіку наукового стилю;
- методи філософських досліджень;
- будову наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- різновиди бібліотечних каталогів, правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- особливості тезування, конспектування, оформлення тематичних виписок;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями і категоріями галузі філософського знання;
- організовувати процес самостійної роботи з освітньою та науковою літературою;
- володіти навичками критичного, компаративного аналізів філософських вчень мислителів різних історико-філософських та культурно-історичних періодів;
- критично осмислювати основні ідеї філософської думки і формулювати власні теоретичні аргументації і відповідно займати практичні позиції;
- усвідомлювати особливості формування різних методологічних традицій у філософії;
- осмислювати філософські вчення різних періодів та їхній вплив на тенденції розвитку сучасної світоглядної культури;
- міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, аргументувати думку, визначати та обирати альтернативні рішення і підходи, спілкуватись в малих та великих групах;
- активно та свідомо приймати участь у суспільно-політичному житті держави, бути активним громадянином своєї країни;
- організувати власну науково-дослідницьку діяльність;
- формулювати мету і завдання дослідження, аргументувати вибір проблеми;
- застосовувати різні методи дослідження;
- використовувати різні інформаційні джерела для збору наукового матеріалу;
- правильно оформлювати результати дослідження;
- презентувати власну науково-дослідницьку роботу;
- складати план захисту наукового дослідження і виголошувати промову;
- дотримуватись правил мовленнєвої поведінки під час захисту.

Учні мають набути досвід:

- тлумачення філософських текстів в історико-філософському контексті від найдавніших днів до сьогодення;
- співвіднесення основних категорій та понять філософії з реальними культурно-історичними процесами в житті та суспільстві;
- представлення структури філософського знання як системи способів осмислення навколишньої дійсності і самопізнання себе;
- розуміння горизонтів особистісного світосприйняття, альтернативності власного життєвого вибору через найбільш відомі філософські концепції;
- усвідомлення особистісної громадянської позиції;
- володіння методологією філософського дослідження;
- тлумачення термінів, висування гіпотез та їх доведення;
- структурування наукової роботи, формулювання і презентації висновків наукового дослідження;
- створення мультимедійних презентацій відповідно до змісту філософського тексту та здатності його публічно захистити.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	1 шт.
Відеокамера	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Абеляр П. Історія моїх страждань / П. Абеляр. – Львів : Літопис, 2004. – 136 с.
2. Августин Аврелій. Сповідь / Святий Августин ; [пер. з латини Ю. Мушака]. – Львів : Свічадо, 2008. – 355 с.
3. Аквинский Ф. Сумма теологии / Ф. Аквинский // Вопросы философии. – 1997. – № 9 – С. 156–162.
4. Алексеев П. В. Теория познания и диалектика : учеб. пособие для вузов / П. В. Алексеев, А. В. Панин. – М. : Высш. шк., 1991. – 363 с.
5. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія : курс лекцій / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 1996. – 368 с.
6. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія : підручник для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко [та ін.]. – 3-є вид., випр. та доп. – К. : Генеза, 2006. – 656 с.
7. Андрущенко В. П. Філософія : підруч. / В. П. Андрущенко [та ін.] ; заг. ред. М. І. Горлач [та ін.]. – 2-е вид., перероб. та доп. – Х. : Консум, 2000. – 672 с.
8. Антология мировой философии : Античность. – Мн. : Харвест, М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 960 с.
9. Аристотель. Метафизика / Аристотель / Пер. с греч. А. Кубицкий. – М. : Эксмо, 2006. – 607 с.
10. Бекон Фр. Новый Органон / Френсис Бэкон // Сочинения: В 2-х тт. – Т. 2. – М. : Мысль, 1972. – С. 6–296.
11. Бойченко І. В. Філософія історії : підручник / І. В. Бойченко. – К. : КОО, Знання, 2000. – 723 с.
12. Боэций. Утешение философией / Боэций / «Утешение философией» и другие трактаты. – М. : Наука, 1990. – С. 190–290.
13. Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли / Л. Валла. – М. : Наука, 1989. – 476 с.

14. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий. – Львів: Свічадо, 2006. – 312 с.
15. Волинка Г. І. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті : навч. посібник / Г. І. Волинка. – К. : Вища освіта, 2005. – 544 с.
16. Волинка Г. І. Історія філософії в її зв'язку з освітою : підручник / Г. І. Волинка, В. І. Гусєв, Н. Г. Мозгова [та ін.] / За ред. Г. І. Волинки. – К. : Каравелла, 2006. – 479 с.
17. Вступ до філософії : Історико-філософська пропедевтика : підручник / Г. І. Волинка, В. І. Гусєв, І. В. Огородник, Ю. О. Федів. – К. : Вища школа, 1999. – 624 с.
18. Гадамер Г.-Г. Герменевтика як філософія практики / Г.-Г. Гадамер // Після філософії : кінець чи трансформація? – К. : Четверта хвиля, 2000. – С. 284–296.
19. Гайдегер М. Дорогою до мови / М. Гайдегер – Львів : Літопис, 2007. – 232 с.
20. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу / Г. В. Ф. Гегель. – К. : Основи, 2004. – 548 с.
21. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / К. А. Гельвецій / Пер. з франц. В. Підмогильний. – К. : «Основи», 1994. – 416 с.
22. Гізель І. Твір про вся філософія. Трактат про душу загалом / Інокентій Гізель // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 137–141.
23. Гогоцький С. С. Філософський лексикон / С. С. Гогоцький // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 377–380.
24. Головка Б. А. Філософська антропологія : навч. посіб. / Б. А. Головка. – К. : ІЗМН, 1997. – 240с.
25. Гордер Ю. Світ Софії / Юстейн Гордер. – К. : Літопис, 2007. – 548 с.

26. Горський В. С. Історія української філософії : підручник / В. С. Горський, К. В. Кислюк. – К. : Либідь, 2004. – 488 с.
27. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия / А. В. Гулыга / Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Рольф, 2001. – 416 с.
28. Гуменюк Т. К. Жак Деррида и постмодернистское мышление / Т. К. Гуменюк. – К. : Нора-принт, 1999. – 326 с.
29. Гусев В. Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст. : Курс лекцій. Навч. посіб. для вузів. / В. І. Гусев. – К. : Либідь, 1994. – 251 с.
30. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст. / В. І. Гусев. – К. : Либідь, 1998. – 368 с.
31. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія / Е. Гуссерль // Сучасна зарубіжна філософія. Течії та напрямки. – К. : Ваклер, 1996. – С. 69–83.
32. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга вторая [пер. с нем. А. В. Михайлова]. – М. : Академический проект, 2009. – 489 с.
33. Гуссерль Э. Феноменология / Э. Гуссерль // Логос. – 1991. – № 1. – С. 12–21.
34. Данте Аліг'єрі. Божественна комедія : поема / А. Данте ; пер. з іт. і комент. Є. А. Дроб'язко ; передм. О. Б. Алексеєнко ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Х. : Фоліо, 2001. – 607 с.
35. Декарт Рене. Метафізичні розмисли / Рене Декарт / Пер. з франц. Зої Борисюк – К. : Юніверс, 2000. – 298 с.
36. Деррида Ж. О грамματοлогии / Жак Деррида / Пер. с франц. Н. Автономовой. – М. : Ad Marginem, 2000. – 512 с.
37. Деррида Ж. Письмо японскому другу (о деконструкции) / Ж. Деррида // Вопросы философии. – 1992. – № 4. – С. 53–57.
38. Дионисий Ареопагит. Сочинения. Толкования Максима Исповедника / Дионисий Ареопагит. – СПб. : Алетейя; Изд-во Олега Абышко, 2002. – 854 с.

39. Драгоманов М. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук ; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. – К. : Либідь, 1991. – 688 с.
40. Дхаммапада. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.dhammapada.kiev.ua/>
41. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора [пер. з англ. В. Шовкун]. – К. : Основи, 2003. – 503 с.
42. Епікур. Лист до Геродота. Головні думки / Епікур // Читанка з історії філософії. Філософія стародавнього світу. – К. : Довіра, 1992. – С. 177–178.
43. Западная философия : итоги тысячелетия / Под ред. А. В. Перцева. – Екатеринбург : Деловая книга ; Бишкек : Одиссей, 1997. – 656 с.
44. Зеньковский В. В. Основы христианской философии / В. В. Зеньковский. – М. : Изд-во Канон+, 1997. – 557 с.
45. История философии и культура / [В. С. Горский и др. ; отв. ред. А. Т. Гордиенко] ; АН УССР, Ин-т философии. – К. : Наук. думка, 1991. – 284 с.
46. История философии : Энциклопедия. – Мн. : Интерпрессервис ; Книжный Дом. 2002. – 1376 с.
47. Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать / Іларіон Київський // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Видавництво «Україна», 2000. – С. 40–47.
48. Історія філософії : підручник / В. І. Ярошовець, І. В. Бичко, В. А. Бугров [та ін.] / За ред. В. І. Ярошовця. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
49. Канке В. А. Философия. Исторический и систематический курс : учебник для вузов / В. А. Канке. – М. : Логос, 2001. – 272 с.
50. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант / Переклад з нім. Юрія Федорченка. – К. : Юніверс, 2000. – 504 с.
51. Карсавин Л. П. Культура средних веков / Л. П. Карсавин. – К. : Символ – AirLand, 1995. – 200 с.

52. Кассирер Э. Жизнь и учение Канта / Э. Кассирер // Жизнь и учение Канта. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 447 с.
53. Києво-Печерський Патерик / Пер. із церковносл. М. Кашуба і Н. Пікулик. – Львів : Свічадо, 2007. – 192 с.
54. Кондзьолка В. В. Нариси історії античної філософії / В.В. Кондзьолка. – Львів : Львівський університет імені І. Франка, 1993. – 259 с.
55. Кониський Г. Загальна філософія / Георгій Кониський // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 160–169.
56. Конфуцій. Вислови / Конфуцій. – Харків : Фоліо, 2014. – 221 с.
57. Коплстон Ф. История средневековой философии / Пер. с англ. И. Борисовой ; Послесловие М. Гарнцева / Ф. Коплстон. – М. : Энигма. 1997. – 512 с.
58. Кравців Б. Ренесанс і гуманізм на Україні / Б. Кравців // Європейське Відродження та українська література XVI–XVII ст. – К. : Наук. думка, 1993. – С. 300–319.
59. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун / Пер. с англ. / Сост. В. Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.
60. Куцепал С. В. Французька філософія другої половини XX століття: дискурс із префіксом «пост-» : монографія / С. В. Куцепал. – К. : ПАРАПАН, 2004. – 324 с.
61. Кьєркегор С. Страх и трепет / С. Кьєркегор / Пер. с дат. / Изд. 2-е, дополненное и исправленное. – М. : Культурная революция, 2010. – С. 7–122.
62. Липман М. Гарри / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
63. Липман М. Кио и Гас / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83

64. Липман М. Марк / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
65. Липман М. Элфи / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
66. Ліницький П. Загальний погляд на філософію / Петро Ліницький // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 372–377.
67. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон / А. Ф. Лосев. – М. : ООО «Издательство АСТ» ; Харьков : Фолио, 2000. – 846 с.
68. Лук'янець В. С. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності : ст. перша / В. С. Лук'янець // Філософська думка. – 2002. – № 4. – С. 16–35.
69. Лук'янець В. С. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності : Ст. друга / В. С. Лук'янець // Філософська думка. – 2002. – № 5. – С. 26–39.
70. Лукьянов А. Е. Становление философии на Востоке (Древний Китай и Индия) / А. Е. Лукьянов / Издание 2-е, исправленное и дополненное. – М. : ИНСАН, РМФК, 1992. – 208 с.
71. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / М. К. Мамардашвили. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
72. Марк Аврелій. Наодинці з собою : Роздуми / Марк Аврелій / Пер. з давньогрец. Р. Паранько. – Львів : Літопис, 2007. – 212 с.

73. Маслов С. Культурно-національне відродження на Україні в кінці XVI і першій половині XVII століття / С. Маслов // Європейське Відродження та українська література XVI–XVII ст. : збірник. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 319–341.
74. Мир философии : книга для чтения. – В 2-х ч. – Ч. 1. – Исходные философские проблемы, понятия и принципы. – М. : Политиздат, 1991. – 672 с.
75. Мозгова Н. Г. Київська духовна академія, 1819–1920 : Філософський спадок / Н. Г. Мозгова. – К. : Книга, 2004. – 320 с.
76. Мозгова Н. Г. Логіко-гносеологічна проблематика в київській духовно-академічній філософії XIX – початку XX ст / Н. Г. Мозгова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 170 с.
77. Монтень М де. Опыты. Избранные главы / М. де Монтень / Пер. с фр. / Сост., вступ. ст. Г. Косикова; Примеч. Н. Мавлевич. – М. : Правда, 1991. – 656 с.
78. Несторенко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини : навч. посіб. для студентів вищ. учб. закладів / В. Г. Нестеренко. – К. : Абрис, 1995. – 336 с.
79. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого / Ф. Ніцше. – К. : Основи, 1993. – 415 с.
80. Огородник І. В. Українська філософія в іменах / І. В. Огородник, М. Ю. Русин. – К. : Либідь, 1997. – 328 с.
81. Окороков В. Б. Метафізика епохи трансцендентального мислення: специфіка, сутність і тенденції розвитку, монографія / В. Б. Окороков. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2000. – 264 с.
82. Ориген. О началах. Против Цельса / Ориген. – СПб. : Библиополис, 2008. – 792 с.
83. Ортега-и-Гасет Х. Что такое философия? / Хосе Ортега-и-Гассет. – М. : Наука, 1991. – 408 с.

84. Паскаль Б. Мысли / Блез Паскаль / Пер. с фр., вступ. статья, коммент. Ю. А. Гинзбург. – М. : Изд-во имени Сабашниковых, 1995. – 480 с.
85. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія пізнання / В. Петрушенко. – Львів : Вид-во держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. – 296 с.
86. Платон. Бенкет / Платон / Пер. з давньогрец. У. Головач // ДУХ І ЛІТЕРА. – 2002. – № 9/10. – С. 369–418.
87. Платон. Діалоги / Платон. – К. : Основи, 1995. – 394 с.
88. Платон. Держава / Платон / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
89. Плотин. Эннеады / Плотин / Пер. с древнегреч., латин. [и др.]. – К. : «УЦИММ-ПРЕСС», 1995. – 395 с.
90. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович / Вид. 2-ге, випр. – К. : АртЕк, 2001. – 728 с.
91. Прокопович Ф. Логіка / Феофан Прокопович // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К.: Вид-во «Україна», 2000. – С. 141–149.
92. Прокопович Ф. Натурфілософія, або фізика / Феофан Прокопович // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 150–159.
93. Рассел Б. История западной философии : в 2-х тт. / Б. Рассел. – М. : Миф, 1993. – 954 с.
94. Рассел Б. Человеческое познание / Б. Рассел. – К. : Ника-центр, 1997. – 560 с.
95. Рикер П. Герменевтика, этика, политика (Московские лекции и интервью) / П. Рикер / Пер. с фр. – М. : Изд. центр «Academia» 1995. – 160 с.
96. Римские стоики : Сенека. Эпитет. Марк Аврелий. – М. : Республика, 1995. – 463 с.

97. Роттердамський Е. Похвала глупості. Домашні бесіди / Еразм Роттердамський / Пер. з латини В. Литвинова, Й. Кобова. – К. : Основи, 1993. – 319 с.
98. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо : нарис феноменологічної онтології / Ж.-П. Сартр. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 855 с.
99. Сартр Ж.-П. Нудота : роман, п'єси / Ж.-П. Сартр. – Х. : Фоліо, 2006. – 351 с.
100. Свасьян К. А. Освальд Шпенглер и его реквием по Западу / К. А. Свасьян // О. Шпенглер. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность. – М. : Мысль 1993. – С. 5–122.
101. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луцілія / Сенека Луцій Аней / Пер. А. Содомора. – К. : Основи, 2005. – 604 с.
102. Сковорода Г. С. Діалог. Назва його – потоп зміїний / Григорій Сковорода / Твори у двох томах. – Т. 2. – 2-ге вид., виправ. – К. : Обереги, 2005. – С. 140–178.
103. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: від Декарта до Вітгенштайна / Р. Стратон / Переклад з анг. О. Коваленко. – К. : Основи, 1998. – 331 с.
104. Современная западная философия : Словарь / Изд. 2-е, переработанное и дополненное. – М. : Тон – Остожье, 1998. – 544 с.
105. Современный философский словарь / Под ред. д-ра филос. наук, проф. В. Е. Кемерова. – М. – Бишкек – Екатеринбург : Одиссей, 1996. – 608 с.
106. Спиноза Б. Этика / Бенедикт Спиноза. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2001. – 336 с.
107. Тертулиан. О плоти Христа / Тертулиан / Избранные сочинения : пер. с лат. / Общ. ред. и сост. А. А. Столярова. – М. : Издательская группа «Прогресс», «Культура», 1994. – С. 161–187.
108. Трубецкой С. Н. Курс истории древней философии / С. Н. Трубецкой. – М. : Гуманит. изд. центр. ВЛАДОС ; Русский Двор, 1997. – 576 с.

109. Философский энциклопедический словарь / Под. ред. Е. Ф. Губского. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 569 с.
110. Фихте И. Г. Основа общего наукоучения / И. Г. Фихте / Сочинения в 2-х тт. – Т. 1. / Сост. и примеч. В. Волжского. – СПб. : Мифрил, 1993. – С. 65–338.
111. Фичино М. Платоновская теология о бессмертии души / Марсилио Фичино // Чаша Гермеса. Гуманистическая мысль эпохи Возрождения и герметическая традиция. – М. : Юристъ, 1996. – С. 176–211.
112. Філософія : навч. посібник / І. В. Бичко [та ін.]. – К. : Либідь, 1994. – 576 с.
113. Філософія : хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. /за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2009. – 624 с.
114. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В. І. Шинкарука. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.
115. Фромм Э. Искусство любить / Эрих Фромм / Душа человека : перевод. – М. : Республика, 1992. – С. 109–178.
116. Фромм Э. Концепция человека у К. Маркса / Эрих Фромм / Душа человека : [пер. Э. М. Телятниковой]. – М. : Республика, 1992. – С. 375–414.
117. Фуко М. Археологія знання / М. Фуко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 326 с.
118. Хайдеггер М. Основные проблемы феноменологии / М. Хайдеггер / пер. А. Г. Чернякова. – СПб. : Высшая религиозно-философская школа, 2001. – 446 с.
119. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме / М. Хайдеггер / Время и бытие : Статьи и выступления : [пер. с нем.]. – М. : Республика, 1993. – С. 192–220.
120. Хайдеггер М. Что такое метафизика? / М. Хайдеггер / Время и бытие : Статьи и выступления : [пер. с нем.]. – М. : Республика, 1993. – С.16–27.

121. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Вид-во Орії при УКСП Кобза, 1992. – 230 с.
122. Шевченко В. І. Концепція пізнання в українській філософії :курс лекцій / В. І. Шевченко. – К. : ІСДО, 1993. – 168 с.
123. Шелер М. Положение человека в Космосе / Макс Шелер / Проблема человека в западной философии – М. : Политздат, 1988. – С. 31–90.
124. Шохин В. К. Брахманистская философия. Начальный и реннеклассический периоды / В. К. Шохин. – М. : Восточная литература, 1994. – 355 с.
125. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / Освальд Шпенглер / пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К. А. Свасьяна. – М. : Эксмо, 2009. – 800 с.
126. Это человек : Антология. Сборник статей. – М. : Высшая школа, 1995. – 439 с.
127. Юм Д. Трактат о человеческой природе, или попытка применить основанный на опыте метод рассуждения к моральным предметам / Девид Юм / Сочинения в 2 тт. –Т. 1. / Пер. с англ. С. И. Церетели и др. ; Вступ. ст. А. Ф. Грязнова ; Примеч. И. С. Нарского. – 2-е изд., дополн. и испр. – М. : Мысль, 1996. – С. 53–656.
128. Юркевич П. Д. Сердце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням Слова Божого / П. Д. Юркевич // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 365–369.
129. Ярошовець В. І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму : Підручник / В. І. Ярошовець. – К. : Знання України, 2004 – 214 с.
130. Ясперс К. Ницше и христианство / Карл Ясперс. – М. : Моск. филос. фонд ; «Медиум», 1994. – 115 с.
131. Ясперс К. Философская вера / Карл Ясперс / Смысл и назначение истории : пер. с нем. – М. : Политиздат, 1991. – С. 420–508.

ПРОГРАМА

«Соціологія»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Кризові явища, які відбуваються в українському суспільстві останні роки, не в останню чергу, є наслідком надмірного відставання від світових стандартів у розвитку соціальної сфери, погано продуманої й організованої соціальної політики, соціологічної безграмотності та нігілізму. Усе це призводить до необхідності становлення нової парадигми соціології.

Курс дає змогу вихованцям глибше вивчити соціальне життя, соціальні зміни в суспільстві і соціальні події. Особливе місце соціології в системі соціальних і гуманітарних наук полягає в тому, що вона формує у вихованців соціологічну культуру та мислення, здатність правильно сприймати соціальні процеси, сприяє формуванню знань про соціальну дійсність, пояснює логіку процесів соціального розвитку.

Метою програми є формування системи знань про основні поняття соціології, історію її становлення у світі та в Україні; опанування діалектики соціологічного аналізу суспільних відносин; розкриття закономірностей суспільних відносин; розгляд реальних суспільних процесів у сучасних умовах.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формування уявлення про специфіку соціологічного знання, його об'єкт і предмет, історію зарубіжної і вітчизняної соціології, перспективи її подальшого розвитку, формування навичок соціологічного та науково-дослідницького аналізів;
- *практичної*: вироблення навичок організації і проведення конкретно-соціологічних досліджень і ефективного використання їх результатів у

науковій роботі, оперування науковими категоріями, користування джерелами соціологічної інформації, формування мовної культури;

- *творчої*: формування у вихованців соціологічних знань про місце і роль соціальних факторів і соціальних інститутів у житті суспільства, набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи, формування системного та логічного мислення, формування стійкого інтересу до соціології;
- *соціальної*: закріплення навичок пов'язувати здобуті соціологічні знання зі складними проблемами сучасного життя, розвиток розуміння цінності власної особистості і цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках та взаємовідносинах між різними соціальними групами, розвиток лідерських здібностей, формування вміння відстоювати власну позицію, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості.

Програма ґрунтується на Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти з предметів суспільно-гуманітарного циклу, а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

Програма є авторською і розрахована на роботу в гуртках і секціях основного рівня навчання. На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години (9 годин на тиждень), із яких третю частину часу заплановано на теоретичні заняття, іншу – на практичні. У групах навчаються учні 8–11 класів, віком від 14 до 17 років. Рекомендований кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів.

Загальними принципами організації навчально-виховного процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття.

Теоретична частина навчального матеріалу подається у формі лекцій, які будуються на діалоговій основі викладача та вихованців із обов'язковим застосуванням наочних мультимедійних засобів навчання.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно використовувати як традиційні форми проведення занять, так і застосовувати можливості мережі Інтернет: відвідування офіційних сайтів органів влади з метою використання актуальних соціологічних та статистичних даних, роботи з реєстрами тощо; перегляд тематичних кіно- та відеофільмів, прослуховування відеолекцій, тренінгів, семінарів.

Практичні заняття відбуваються у формі бесід, семінарів, дискусій, круглих столів, ділових ігор, тематичних соціологічних заходів, захисту дослідницьких проектів тощо.

Важливим елементом навчально-виховного процесу є робота вихованців під керівництвом викладача з підручниками, рекомендованим переліком літературних джерел, пошук та якісне опрацювання інформації з Internet-ресурсів, ведення конспектів аудиторної роботи. Робота з матеріалами архівів, бібліотек, ресурсів Інтернету, музейних сховищ; обробка та узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерна обробка досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важливою є підготовка учнів до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для слухачів, кандидатів у члени та дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Пропонуються різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо. Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, мультимедійна техніка.

Для оцінки рівня знань і роботи учня в гуртку передбачено такі форми контролю, як співбесіда, обговорення, тестування, розв'язування задач, ,

написання рефератів, підготовка та презентація доповідей, науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу з огляду на інтереси гуртківців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка, зважаючи на рівень підготовки й інтереси дітей, може вносити зміни й доповнення до порядку і змісту тем, самостійно визначити, скільки годин потрібно на опанування навчального матеріалу, і вносити до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний згідно з можливостями навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		всього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	1	2
2	Соціологія як наука про суспільство	63	–	–
2.1	Предмет і об'єкт соціології	(9)	3	6

2.2	Витоки соціологічних знань та розвиток протосоціології до XIX ст.	(12)	6	6
2.3	Виникнення і розвиток соціології як науки	(12)	6	6
2.4	Школи та напрями сучасної соціології	(15)	6	9
2.5	Соціологічна думка в Україні	(15)	6	9
3	Суспільство як соціальна система	51	—	—
3.1	Суспільство як цілісна система	(6)	2	4
3.2	Соціальна структура суспільства	(9)	4	5
3.3	Соціальні інститути і соціальні спільності	(12)	6	6
3.4	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль	(12)	6	6
3.5	Соціальні зміни та соціальні процеси	(12)	4	8
4	Спеціальні соціологічні теорії	72	—	—
4.1	Соціологія культури	(6)	2	4
4.2	Соціологія політики	(9)	6	3
4.3	Соціологія релігії	(9)	3	6
4.4	Соціологія особистості	(6)	2	4
4.5	Соціологія праці	(9)	3	6
4.6	Етносоціологія	(6)	2	4
4.7	Соціологія сім'ї	(9)	3	6
4.8	Гендерна соціологія	(9)	3	6
4.9	Соціологія міста	(9)	3	6
5	Основи науково-дослідницької діяльності	108	48	60
6	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	24	6	18
7	Підсумок	3	1	2
Разом		324	132	192

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції. Мета і завдання роботи секції. Організаційні питання.

Практична робота. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції соціології.

2. Соціологія як наука про суспільство (63 год)

2.1. Предмет і об'єкт соціології (9 год)

Предмет соціології. Структура соціологічного знання. Функції соціології. Соціологія в системі суспільних наук.

Практична робота. Написання та презентація есе «Чому я хочу займатися науково-дослідницькою діяльністю в галузі соціології?»

2.2. Витоки соціологічних знань та розвиток протосоціології до XIX ст. (12 год)

Предмет історії соціології. Загальні тенденції розвитку світової соціологічної думки. Зародження соціологічних знань у Стародавньому світі. Розвиток протосоціології у Середні віки та епоху Відродження. Соціологічні погляди Нового Часу.

Практична робота. Підготовка та презентація доповідей про погляди видатних вчених Стародавнього світу, Середніх віків, епохи Відродження та Нового Часу.

2.3. Виникнення і розвиток соціології як науки (12 год)

Виникнення соціології як окремої науки. Концепція О. Конта. Натуралістичні школи та напрямки в соціології XIX ст. Соціальна теорія марксизму. Розвиток соціології наприкінці XIX – на початку XX ст.

Практична робота. Підготовка та презентація доповідей про погляди представників соціологічних шкіл, що сформувалися в середині XIX – поч. XX ст.

2.4. Школи та напрями сучасної соціології (15 год)

Провідні школи сучасної соціології. Основні напрями сучасної соціології. Структурний функціоналізм. Теорії соціального конфлікту. Концепція соціального обміну. Феноменологічна соціологія. Символічний інтеракціонізм.

Практична робота. Підготовка та презентація доповідей про погляди представників сучасної соціології. Виконання практичних завдань «Позиціонування особистості в системі соціальних зв'язків».

2.5. Соціологічна думка в Україні (15 год)

Зародження і розвиток соціологічної думки в Україні. Початки української соціології. Розвиток української соціології в XX ст.

Практична робота. Укладання порівняльної характеристики етапів розвитку української та світової соціологічної думки. Написання есе «Досягнення успіху в житті».

3. Суспільство як соціальна система (51 год)

3.1. Суспільство як цілісна система (6 год)

Суть поняття суспільство. Основні концепції походження суспільства. Суспільство як соціальна система. Типологізація суспільств.

Практична робота. Анкетування «Соціальний портрет учня загальноосвітньої школи».

3.2. Соціальна структура суспільства (9 год)

Поняття соціальної структури суспільства та її основні елементи. Соціальні статуси і ролі в соціальній структурі суспільства. Теорії соціальної

нерівності. Теорія класів. Теорія соціальної стратифікації. Соціальна мобільність та її види.

Практична робота. Розробка власних анкет, необхідних для дослідження актуальних проблем соціальної реальності.

3.3. Соціальні інститути і соціальні спільності (12 год)

Поняття та ознаки соціального інституту. Класифікацій та функції соціальних інститутів. Основні риси соціальних організацій. Ознаки та види соціальних спільностей.

Практична робота. Обговорення основних ознак суспільства, типів суспільства, соціальної стратифікації, особливостей соціальної структури сучасних суспільств.

3.4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль (12 год)

Суть соціальної дії. Соціальні зв'язки і соціальні відносини. Соціальний конфлікт: поняття, функції, види та типи. Система соціального контролю.

Практична робота. Підготовка до самостійного дослідження з проведення анкетування та презентації отриманих результатів на науково-практичній конференції, семінарі, круглому столі тощо.

3.5. Соціальні зміни та соціальні процеси (12 год)

Природа, сутність та причини соціальних змін. Соціальні процеси та їх різновиди. Соціальні рухи і їх типи.

Практична робота. Заняття з використання технології «мозкового штурму» (методу блокнота, методу «Делфі», фокус-групи тощо) з вияву основних проблем сучасного українського суспільства.

4. Спеціальні соціологічні теорії (72 год)

4.1. Соціологія культури (6 год)

Поняття культури в соціології. Структурні елементи та форми культури.

Практична робота. Ділова гра «Вивчення портрету сучасної особистості».

4.2. Соціологія політики (9 год)

Предмет, категорії і функції соціології політики. Політика як соціальний інститут. Структура і функції політики. Соціологічні дослідження політичної системи суспільства та її інститутів. Соціологія влади. Соціологія держави. Соціологія політичних партій і партійних систем.

Практична робота. Круглий стіл «Суспільство як соціальна система, його соціальна структура та політична орієнтація, теорія соціальної стратифікації».

4.3. Соціологія релігії (9 год)

Предмет соціології релігії та історія її розвитку. Релігія як соціальний інститут, її організаційні форми і функції. Історичні типи релігійних вірувань та сучасні релігійні системи.

Практична робота. Особистість у системі соціальних зв'язків конфесійних громад. Обговорення сутності соціальних ролей та статусів особистості.

4.4. Соціологія особистості (6 год)

Предмет соціології особистості та її основні проблеми. Структурні елементи особистості. Соціалізація особистості.

Практична робота. Вияв основних проблем соціалізації особистості в Україні.

4.5. Соціологія праці (9 год)

Предмет, об'єкт і функції соціології праці. Виникнення і розвиток соціології праці. Основні категорії соціології праці. Соціальні аспекти зайнятості і безробіття.

Практична робота. Круглий стіл з вивченням моделі соціально-економічної поведінки людини (форма подання – есе). Дослідження «Соціальні аспекти зайнятості і безробіття в Україні».

4.6. Етносоціологія (6 год)

Предмет і функції етносоціології, передумови її виникнення. Концептуальні підходи до вивчення етносів. Нація як предмет дослідження етносоціології. Етносоціальні процеси. Сучасні етносоціальні процеси в Україні та захист прав національностей.

Практична робота. Диспут «Суспільство як соціальна система».

4.7. Соціологія сім'ї (9 год)

Сутність, об'єкт та предмет соціології сім'ї. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія.

Практична робота. Оприлюднення результатів власних досліджень найбільш актуальних проблем соціальної реальності з застосуванням методу анкетування. Круглий стіл «Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї».

4.8. Гендерна соціологія (9 год)

Суть гендерної соціології та її категоріальний апарат. Основні напрямки гендерних досліджень. Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі.

Практична робота. Оприлюднення результатів власних досліджень найбільш актуальних проблем соціальної реальності з питань гендерної соціології.

4.9. Соціологія міста (адміністративної одиниці) (9 год)

Соціально-територіальна структура суспільства. Соціологія міста (адміністративної одиниці): сутність, проблеми, основні поняття. Соціологічні дослідження соціальних процесів в місті (адміністративній одиниці).

Практична робота. Оприлюднення результатів власних досліджень найбільш актуальних проблем соціальної реальності з міста (адміністративної одиниці).

5. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Наука як діяльність та система знань. Дослідження у галузі суспільно-гуманітарних наук в структурі відділень Малої Академії наук України. Соціологія як один з видів пізнавальної діяльності людини. Наука і суспільство.

Класифікація наукових досліджень (фундаментальні, прикладні, теоретичні, експериментальні). Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності соціологічного напрямку. Типи учнівських дослідницьких робіт з соціології (реферативні, описові, пошукові, експериментальні тощо).

Форми оприлюднення наукового учнівського дослідження: наукова стаття, звіт, аналітичний огляд, доповідь під час наукової конференції (усна або стендова), тези.

Загальна схема соціологічного дослідження. Постановка проблеми дослідження. Вибір теми дослідження. Поняття об'єкту, предмету дослідження. Правила формулювання мети. Постановка завдань дослідження. Огляд літератури з теми дослідження.

Правила роботи в науковій бібліотеці. Робота з каталогами. Складання бібліографії за обраною темою. Аналіз джерел та їх порівняння. Формування понятійно-термінологічного апарату з теми соціологічного дослідження. Ресурси та можливості Internet у соціологічному дослідженні. Написання попереднього плану науково-дослідницької роботи.

Методи збирання первинної та вторинної інформації з теми дослідження. Методологія обробки інформації.

Загальні правила оформлення тексту наукового учнівського дослідження. Структура роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби). Правила оформлення списку використаної літератури. Написання вступу. Написання чернетки основної частини науково-дослідницької роботи. Перевірка та редагування науково-дослідницької роботи. Оформлення додатків. Оформлення посилань.

Структура та регламент доповіді. Вимоги до оформлення доповіді. Основні правила підготовки комп'ютерних презентацій доповідей: зміст, частота, оформлення слайдів. Роль опонентів та журі під час захисту учнівської науково-дослідницької роботи.

Основи мовної культури промовця. Правила спілкування. Техніка виступу: дихання, властивості голосу, дикція і орфоепія. Прийоми розвитку пам'яті. Запам'ятовування тексту. Композиція виступу, загальна характеристика його частин. Звернення. Вступ. Принципи викладу основної частини виступу: послідовність, підсилення. Висновки, підсумок, закінчення виступу. Методика відповідей на запитання.

Практична робота. Ознайомлення з тематикою науково-дослідницьких робіт. Вибір напряму і теми дослідження. Формулювання актуальності теми. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Складання плану дослідницької роботи. Вибір методів дослідження залежно від поставленої мети. Підготовка та проведення дослідження. Складання плану спостереження. Опис ходу дослідження. Представлення результатів спостереження. Вивчення вимог до оформлення роботи. Написання тексту роботи за планом і чернеткою. Оформлення додатків та ілюстрованого матеріалу. Підготовка доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи.

Розробка анкети для роботи з респондентами. Інтерв'ювання респондентів. Обробка інформації після інтерв'ювання. Обробка фото та відеоматеріалів. Публічні виступи. Участь у конференції. Написання проекту доповіді. Аналіз та редагування проекту доповіді. Читання, заучування

доповідей. Підготовка презентації до доповіді. Представлення доповідей з використанням комп'ютерної презентації.

Рольова гра «Захист науково-дослідницької роботи».

6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (24 год)

Відвідування музеїв, виставок. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій.

Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій.

7. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької діяльності. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп'ютером, практичних робіт та екскурсій;
- основні поняття соціології як науки про суспільство;
- зміст концепцій класичного та сучасного періодів розвитку соціологічного знання;
- поняття, види й особливості застосування основних методів збору емпіричної інформації (спостереження, аналізу документів, опитування, експерименту);
- наукові позиції щодо еволюційної природи людини та суспільства;

- поняття та види соціальних норм як засобу регулювання суспільних відносин;
- поняття, ознаки, типи та детермінанти поведінки, а також її соціологічні теорії та значення;
- структуру наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки життєдіяльності у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- аналізувати соціальні явища;
- виявляти у межах тематики курсу проблеми функціонування та розвитку суспільства, з одного боку, та права як регулятора відносин у суспільстві, з іншого;
- характеризувати особливості соціально конфліктів у сучасній Україні;
- пропонувати шляхи та способи вирішення цих проблем;
- обґрунтовувати свою позицію, спираючись на наукові аргументи.
- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати і застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів і Інтернету;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;

- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- проводити експеримент або спостереження за темою дослідження;
- оформлювати результати дослідження;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- виступати з публічним захистом отриманих результатів.

Учні мають набути досвід:

- проведення соціологічних досліджень;
- прогнозування розвитку взаємовідносин у суспільстві;
- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері соціологічної науки;
- самостійного отримання та обробки різнобічної соціологічної інформації;
- використання знань соціології під час аналізу та розв'язання конкретних ситуацій;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;
- складання тез наукової роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо;
- активної участі у суспільно-політичному житті країни, впливу на державну політику;
- передбачення шляхів формування здорового соціально-психологічного клімату та виховання людини.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Технічне забезпечення заняття</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	Відповідно до кількості учасників гуртка
Фотоапарат	За потребою
Програмне комп'ютерне забезпечення, для обробки даних соціологічного дослідження (SPSS, SAS, VMOP, OCA)	Одна програма із запропонованого переліку або аналог
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомаз К. Ю. Категоріально-термінологічна база соціології : навч. посіб. / К. Ю. Богомаз, Л. М. Сорокіна, К. В. Познанська. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. – 184 с.
2. Богомаз К. Ю. Новітні соціологічні теорії : хрестоматія : навч. посібник / К. Ю. Богомаз, Н. Г. Комих. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. – 325 с.
3. Бузовський І. Соціальна напруженість і тривожність у контексті діагностики суспільних конфліктів / І. Бузовський // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 169–176.
4. Бурейчак Т. С. Соціологія маскулінності : навч. посіб. / Т. С. Бурейчак. – Львів : Магнолія, 2011. – 132 с.
5. Бутенко Н. Ю. Організаційна поведінка : навч. посіб. / Н. Ю. Бутенко, Л. М. Хоменко, А. Є. Черпак ; за заг. ред. Н. Ю. Бутенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2011. – 742 с.
6. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика : пер. з нім. / М. Вебер. – К. : Основи, 1998. – 534с.
7. Вербець В. В. Методологія і методика соціологічних досліджень / В. В. Вербець. – Ч. 1. – Острого : Ін-т соц. дослідж. Нац. ун - ту «Острозька академія», 2001. – 183 с.
8. Грушевська С. Особливості поведінки поляків та українців у ситуаціях конфлікту (На підставі застосування методу анкети-конфлікту) / С. Грушевська // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 140–151.
9. Даниленко О. Роль якісних методів у дослідженні соціальних конфліктів / О. Даниленко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 110–123.
10. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посіб. / Г. В. Дворецька. – Вид. 2,

перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.

11. Захарченко М. В. Історія соціології від античності до поч. 20 ст. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
12. Казаков В. Концепція нового соціального конфлікту Алена Турена / В. Казаков // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 151–168.
13. Лукашевич М. П. Соціологія ринку : підручник / М. П. Лукашевич. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 231 с.
14. Лукашевич М. П. Соціологія : загальний курс : навч. посіб. / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К. : Каравела, 2011. – 408 с.
15. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Лукашевич. – К. : Каравела, 2004. – 464 с.
16. Майструк Н. Дослідження соціальних конфліктів у німецькій соціології: класичні та сучасні орієнтири / Н. Майструк // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1. – С. 152–162.
17. Павліченко П. П. Соціологія : навч. посіб. для студ. несоціолог. спец. / П. П. Павліченко, Д. А. Литвиненко. – 2-е вид. – К. : Лібра, 2002. – 254 с.
18. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження (курс лекцій) / Н. В. Паніна. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2001. – 277 с.
19. Пилипенко В. Є. Спеціальні та галузеві соціології : навч. посіб. / В. Є. Пилипенко, І. М. Попова, В. В. Танчер [та ін.]. – 2-е вид. – К. : Каравела, 2004. – 350 с.
20. Примуш М. В. Загальна соціологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – 590 с.
21. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред о. Юзефа Макселона. – Львів : Свічадо, 1992. – 320 с.
22. Сірий Є. В. Соціологія : заг. теорія, історія розвитку, спец. та галузеві теорії : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. В. Сірий. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.

23. Соціологія культури : навч. посіб. / За ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К. : Каравела ; Л. : Новий світ – 2000, 2002. – 334 с.
24. Соціологія : короткий енцикл. словник / Під заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. центр. духов. культури, 1998. – 736 с.
25. Соціологія : підруч. / за ред. д-ра соціологічних наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с.
26. Сулько В. С. Українська соціологічна думка в пошуках істини : (Зародження і становлення вітчизняної соціології в процесі нац. державотворення. Від найдавніших часів до кінця 19 ст.) : навч. посіб. для викл. і студ. вузів / В. С. Сулько. – К., 2002. – 357 с.
27. Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К. : ІС НАН України, 2003. – 684 с.
28. Хорошенюк А. П. Управління змінами в умовах інноваційного розвитку : Колективна монографія. Том 5 / І. Л. Петрова, Г. В. Макаркина, І. В. Терон та ін. ; за наук. ред. д. е. н., проф. І. Л. Петрової. – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 268 с.
29. Хорошенюк А. П. Формування політичної культури старшокласників на уроках суспільствознавчого циклу [текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Хорошенюк Андрій Павлович ; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 240с.
30. <http://journals.sagepub.com/action/showPublications>
31. <http://link.springer.com>
32. <http://www.jstor.org>
33. <http://visnyk-psp.kpi.ua>
34. <http://studme.com.ua/sotsiologiya/default.htm>

ПРОГРАМА

«Правознавство»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Процес розбудови правової держави, заснованої на верховенстві права та пріоритеті прав і свобод людини, формування громадянського суспільства в сучасній Україні потребує виховання компетентних, відповідальних, свідомих громадян. Ми маємо дати молоді не тільки правові знання, а й сформувати вміння, навички, життєву позицію, компетентність, яких потребує демократичне громадянське суспільство.

Перехід до ринкової економіки призвів до зростання вимог до юридичних кадрів. На сьогоднішній день в Україні існує гостра потреба на фахівців права, що мають глибокі теоретичні та практичні знання. Система правової освіти має спрямовуватися на те, щоб майбутні покоління юристів не розчарували своїх співгромадян низьким рівнем знань, невмінням застосовувати правоохоронні процедури, складати юридичні документи тощо.

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі науково-дослідницької діяльності в галузі правознавства.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: ознайомлення з основами науково-дослідницької діяльності; оволодіння знаннями про основні методи наукового пізнання, необхідні для реалізації дослідницької діяльності з правознавства; поглиблення знань у галузі юридичних наук; формування діалектичного розуміння наукової картини світу;
- *практичної*: формування умінь та навичок правового аналізу, навичок науково-дослідницької діяльності; планування і проведення дослідження,

перевірка достовірності результатів дослідження, розв'язування правових задач різними способами, використання здобутих правових знань на практиці, оперування науковими категоріями, фактичним матеріалом і методикою наукового дослідження, користування джерелами правової інформації; формування мовної культури;

- *творчої*: набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи; формування системного та логічного мислення, вміння творчо підходити до розв'язування різного роду навчальних завдань; формування стійкого інтересу до правознавства;
- *соціальної*: розвиток розуміння цінності власної особистості і цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках та взаємовідносинах з іншими; розвиток лідерських здібностей; формування вміння відстоювати власну позицію, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості; розвиток культури спілкування; формування свідомого ставлення до майбутньої професії.

Програма ґрунтується на Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти з навчального предмета «Правознавство», а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

Програма є авторською і розрахована на роботу в гуртках і секціях основного рівня навчання. На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години (9 годин на тиждень), із яких третю частину часу заплановано на теоретичні заняття, іншу – на практичні. У групах навчаються учні 8–11 класів, віком від 14 до 17 років. Кількісний склад навчальної групи – 10-12 учнів.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал подається у формі лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій. З огляду на вікові особливості учнів, їхні інтереси і здібності практичні заняття доцільно проводити у формі семінарів, тренінгів, круглих столів, наукових читань, дискусій, рольвих ігор. Для активізації

пізнавальної діяльності школярів та формування навичок критичного мислення учнів мають змогу виступати як доповідачі, рецензенти чи опоненти.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно використовувати як традиційні форми проведення занять, так і застосовувати можливості мережі Інтернет: відвідування офіційних сайтів органів влади з метою використання актуального законодавства, роботи з реєстрами тощо; перегляд тематичних кіно- та відеофільмів, прослуховування відеолекцій, семінарів.

Робота з матеріалами бібліотек, ресурсів Інтернету; обробка та узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерна обробка досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важливою є підготовка до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Пропонуються різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо. Широко застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Для оцінки рівня знань і роботи учня в гуртку передбачено такі форми контролю: поточний (співбесіда, тестування, розв'язування правових ситуативних задач); проміжний (створення робіт проміжних етапів дослідницької діяльності: написання рефератів, есе, статей для фахових юридичних видань); підсумковий (науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах).

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки від

11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма і розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник секції може вносити зміни й доповнення в зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічної бази закладу. Теми програми подані в порядку зростання складності матеріалу. Педагог, враховуючи підготовку дітей, має право самостійно визначати кількість годин, які потрібні для опанування тієї чи іншої теми, і вносити до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичних	практичних
1	Вступ	3	2	1
2	Теорія держави і права	12	–	–
2.1	Держава. Система права. Форми права. Джерела права	(6)	2	4
2.2	Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність	(6)	2	4
3	Конституційне право України	12	–	–
3.1	Поняття конституційного права України. Громадянство України	(6)	2	4
3.2	Законодавча, виконавча, судова влади та місцеве самоврядування в Україні. Президент України	(6)	2	4
4	Адміністративне право України. Загальна характеристика адміністративного права України	12	4	8
5	Фінансове право України	12	–	–
5.1	Загальна характеристика фінансового права України. Бюджетне право України	(6)	2	4
5.2	Податкова система України. Законодавство про банки та банківську діяльність	(6)	2	4
6	Кримінальне право України	27	–	–
6.1	Загальна характеристика кримінального	(12)	4	8

	права України. Кримінальна відповідальність			
6.2	Відповідальність за окремі види злочинів. Кримінальний процес	(15)	3	12
7	Екологічне законодавство України. Загальна характеристика екологічного законодавства України	6	2	4
8	Цивільне право України	30	—	—
8.1	Загальна характеристика цивільного права. Суб'єкти цивільних правовідносин	(6)	2	4
8.2	Правочини. Представництво і довіреність. Захист цивільних прав та охоронюваних законом інтересів	(6)	2	4
8.3	Загальна характеристика права власності. Форми та види власності. Право інтелектуальної власності. Захист права власності	(6)	2	4
8.4	Цивільно-правова відповідальність. Зобов'язання у цивільному праві	(6)	2	4
8.5	Цивільний процес (судочинство). Основи спадкового права	(6)	2	4
9	Господарське право України	18	—	—
9.1	Загальна характеристика господарського права України. Підприємництво в Україні	(6)	2	4
9.2	Господарські договори. Господарсько-правова відповідальність	(12)	4	8
10	Трудове право України	27	—	—
10.1	Правове регулювання трудових відносин в Україні. Трудовий договір.	(9)	3	6

	Робочий час та час відпочинку			
10.2	Трудова дисципліна. Дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність працівників	(6)	2	4
10.3	Індивідуальні та колективні трудові спори. Оплата праці	(12)	4	8
11	Сімейне право України	12	—	—
11.1	Загальна характеристика сімейного права. Шлюб. Права та обов'язки подружжя	(6)	2	4
11.2	Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	(6)	2	4
12	Житлове право України. Загальна характеристика житлового права України	12	4	8
13	Земельне право України	12	—	—
13.1	Загальна характеристика земельного права. Право власності на землю	(6)	2	4
13.2	Набуття та реалізація права на землю. Плата за землю. Захист прав на землю. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва	(6)	2	4
14	Основи науково-дослідницької діяльності	108	30	78
15	Конкурси, екскурсії, тематичні заходи	18	—	18
16	Підсумок	3	1	2
Разом		324	95	229

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції. Мета і завдання роботи секції. Організаційні питання.

Практична робота. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції правознавства.

2. Теорія держави і права (12 год)

2.1. Держава. Система права. Форми права. Джерела права (6 год)

Поняття та ознаки держави. Суверенітет та його види. Поняття функцій держави. Класифікація функцій держави: а) за сферами суспільного життя (економічні, соціальні, політичні, ідеологічні; б) за сферами діяльності чи політичного напрямку (внутрішні, зовнішні); в) за ступенем соціальної важливості (основні, неосновні); г) за часом (постійні, тимчасові); д) за процесом реалізації державної влади (законодавчі, управлінські, правоохоронні, інформаційні); е) спеціальні. Форми реалізації функцій держави (правотворча, правореалізаційна, правоохоронна). Методи здійснення функцій: (переконання, заохочення, примус).

Поняття системи права. Правова система, правові сім'ї.

Норма права та її структура (гіпотеза, диспозиція, санкція). Види правових норм. Поняття предмету і методу правового регулювання. Правовий інститут та його види (галузеві, міжгалузеві). Галузь права та її види. Публічне право. Приватне право.

Поняття та ознаки правовідносин. Види правовідносин. Структура правовідносин. Суб'єкти правовідносин. Об'єкти правовідносин. Зміст правовідносин.

Юридичні факти та їх види. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність.

Правосвідомість. Правова ідеологія. Правова психологія. Правова культура.

Поняття форми права. Джерела права.

Правовий звичай. Релігійно-правові норми. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт.

Міжнародно-правовий акт. Міжнародний договір. Стадії укладення міжнародних договорів.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Проведення діагностики знань учнів з правознавства та аналізу рівня дослідницьких умінь школярів.

2.2. Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність (6 год)

Поняття поведінки. Суспільно корисна і суспільно шкідлива поведінка.

Правова поведінка, її види. Правомірна поведінка. Протиправна поведінка.

Поняття, ознаки і склад правопорушення. Вина. Прямий та непрямий умисел. Необережність (недбалість та самовпевненість). Мотив, мета правопорушення.

Проступки (їх види) і злочини.

Поняття, підстави, принципи, цілі та функції юридичної відповідальності.

Види юридичної відповідальності (адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова, матеріальна, кримінальна, конституційна, кримінально-процесуальна, міжнародно-правова).

Основи юридичної відповідальності особи. Презумпція невинуватості. Обставини, що виключають юридичну відповідальність.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Дискусія «Що є предметом дослідження правознавства?»

3. Конституційне право України (12 год)

3.1. Поняття конституційного права України. Громадянство України (6 год)

Загальна характеристика конституційного права України. Конституційно-правові відносини та їх види. Суб'єкти конституційно-правових відносин.

Конституційно-правові норми та їх особливості. Метод конституційно-правового регулювання. Предмет конституційного права України. Джерела галузі.

Загальна характеристика Конституції України. Структура Конституції України.

Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України. правонаступництво України.

Форма правління, форма територіального устрою та політичного режиму України. Правовий статус АРК.

Національні відносини. Національні меншини. Законодавство про мови.

Державна символіка. Державний Прапор. Державний Герб. Державний Гімн.

Поняття громадянства. Документи, що підтверджують громадянство України. Підстави набуття громадянства. Умови прийняття до громадянства. Особи, які не приймаються до громадянства України.

Підстави припинення громадянства України (вихід з громадянства, втрата громадянства).

Органи, що вирішують питання громадянства.

Поняття конституційних прав і свобод людини і громадянина. Гарантії конституційних прав і свобод.

Особисті (громадянські) права і свободи. Право громадян на свободу світогляду і віросповідання.

Політичні права і свободи. Право на свободу об'єднання у політичні партії і громадські організації. Громадська організація: порядок утворення, членство. Молодіжна громадська організація. Дитяча громадська організація. Політична партія.

Економічні права і свободи. Соціальні права і свободи. Право на соціальний захист. Право на працю.

Культурні (духовні) права і свободи. Право на освіту. Система освіти. Структура освіти. Загальноосвітні навчальні заклади та їх види. Вища освіта. Вищі навчальні заклади освіти (рівні акредитації). Права та обов'язки учасників навчального процесу.

Обов'язки громадян України.

Військовий обов'язок громадян. Загальний військовий обов'язок. Підготовка громадян до військової служби. Приписка. Порядок призову на строкову військову службу у мирний час. Відстрочка від призову (за сімейними обставинами, для продовження навчання, та за іншими обставинами). Види військової служби. Строки військової служби. Служба за контрактом. Альтернативна (невійськова служба).

Права і обов'язки громадян в умовах надзвичайного та воєнного станів. Поняття надзвичайного і воєнного станів, мета, підстави та строки введення. Гарантії прав і свобод громадян і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного та воєнного стану.

Правовий статус іноземців в Україні. Порядок в'їзду та виїзду іноземців. Видворення іноземців за межі України.

Статус біженців в Україні. Порядок отримання статусу біженця. Особи, яким не надається статус біженця. Позбавлення та втрата статусу біженця. Права та обов'язки біженців.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Семінар-тренінг «Як я знаю право та права людини».

3.2. Законодавча, виконавча, судова влади та місцеве самоврядування в Україні. Президент України (6 год)

Народне волевиявлення. Референдум: види, порядок призначення та проведення. Питання, що виносяться на референдум. Питання, що не виносяться на референдум.

Загальна характеристика виборчої системи України. Виборчий процес. Суб'єкти виборчого процесу. Види виборчих систем, що застосовуються в Україні (мажоритарна, пропорційна). Види виборів за територією, за об'єктом, за часом, за правовими наслідками.

Правовий статус Верховної Ради України. Порядок роботи Верховної Ради України. Пленарні засідання, робота в комітетах.

Повноваження та структура Верховної Ради України.

Правовий статус народних депутатів. Вибори народних депутатів України: система, види, організація та проведення.

Законодавчий процес. Стадії законодавчого процесу

Повноваження Президента України та його правовий статус. Нормативно-правові акти Президента України. Припинення повноважень Президента України. Усунення з поста в порядку імпічменту.

Рада національної безпеки і оборони.

Вибори Президента України: види, організація, проведення. Порядок вступу на посаду.

Кабінет Міністрів України: порядок призначення, повноваження та склад. Повноваження Прем'єр-Міністра.

Центральні органи виконавчої влади (міністерство, державний комітет, центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом). Урядові органи державного управління (департаменти, служби, інспекції).

Місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації): порядок формування та повноваження.

Поняття, принципи, система місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування та їх функції.

Матеріальна основа органів місцевого самоврядування.

Правовий статус депутатів місцевих рад.

Вибори органів місцевого самоврядування: організація, порядок проведення і види.

Правосуддя. Принципи судоустрою в Україні.

Статус суддів, народних засідателів і присяжних.

Конституційний суд України: формування, склад, повноваження. Конституційне подання. Конституційне звернення.

Система судів загальної юрисдикції: структура, повноваження. Місцеві суди. Спеціалізовані суди (господарські та адміністративні). Апеляційні суди. Верховний Суд України.

Засади судочинства та етапи судового процесу.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання і представлення реферату на обрану тему.

4. Адміністративне право України. Загальна характеристика адміністративного права України (12 год)

Поняття адміністративного права. Загальна та особлива частина адміністративного права. Джерела адміністративного права.

Адміністративні правовідносини. Суб'єкти адміністративних правовідносин.

Публічна адміністрація.

Ознаки та склад адміністративного правопорушення. Види адміністративних правопорушень.

Адміністративна відповідальність. Особливості адміністративної відповідальності. Підстави адміністративної відповідальності (фактична, процесуальна). Адміністративна відповідальність неповнолітніх.

Адміністративне стягнення. Види та зміст адміністративних стягнень (штраф, попередження, оплатне вилучення предмета, конфіскація предмета, позбавлення спеціального права, громадські роботи, виправні роботи, арешт).

Адміністративне затримання. Строки затримання. Органи, що мають право здійснювати адміністративне затримання. Документи, що складаються при адміністративному затриманні (протокол про затримання, протокол про правопорушення). Оскарження адміністративного затримання.

Здійснення адміністративного провадження в адміністративному порядку, судовому порядку, громадськими органами. Види адміністративного провадження. Стадії адміністративного процесу.

Адміністративне судочинство. Адміністративні суди. Підсудність справ. Учасники адміністративного судочинства. Етапи адміністративного судочинства. Рішення адміністративних судів.

Провадження у справах за пропозиціями, заявами та скаргами громадян. Звернення громадян. Вимоги до звернення. Пропозиція (зауваження). Заява. Клопотання. Скарга. Права громадян при розгляді заяви чи скарги. Органи, що розглядають звернення громадян. Порядок, строки розгляду та вирішення звернень громадян.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з електронними бібліотеками. Розв'язування правових ситуативних задач.

5. Фінансове право України (12 год)

5.1. Загальна характеристика фінансового права України. Бюджетне право України (6 год)

Предмет фінансового права. Методи фінансово-правового регулювання. Фінансові правовідносини. Суб'єкти та об'єкти фінансових правовідносин

Бюджет. Бюджетна система України. Бюджетний процес.

Державний бюджет України. Доходи та видатки Державного бюджету України. Казначейська форма обслуговування Державного бюджету України. Контроль за використанням державних коштів.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Укладання порівняльної таблиці «Бюджет України протягом останніх п'яти років».

5.2. Податкова система України. Законодавство про банки та банківську діяльність (6 год)

Поняття та принципи системи оподаткування. Платники податків і зборів. Об'єкти оподаткування. Обов'язки та права платників податків і зборів.

Податок. Збір. Мито. Ознаки податку. Функції податків. Види податків (за платниками, за формою обкладення, за характером використання, за періодичністю сплати, за органами, що їх встановлюють). Загальнодержавні податки та збори. Місцеві податки та збори. Податки з фізичних та юридичних осіб.

Податок з доходів фізичних осіб. Державний реєстр фізичних осіб.. Ставка оподаткування.

Податкова політика щодо малого підприємництва. Спрощене оподаткування. Фіксований податок. Спеціальний торговий патент. Єдиний податок.

Відповідальність за порушення податкового законодавства. Податкове правопорушення. Кримінальна відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів та інших платежів.

Банківська система України. Національний банк України (НБУ).

Поняття банку. Порядок створення банків в Україні. Державна реєстрація банків. Банківська ліцензія. Банківські операції та угоди. Обмеження щодо діяльності банків. Банківська таємниця. Заходи впливу, що застосовуються до банків у разі порушення ними законодавства. Ліквідація банку.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язування ситуаційних правових задач.

6. Кримінальне право України (27 год)

6.1. Загальна характеристика кримінального права України.

Кримінальна відповідальність (12 год)

Поняття кримінального права. Загальна характеристика Кримінального кодексу України (ККУ). Завдання ККУ. Дія ККУ відносно осіб, у просторових та часових межах.

Поняття злочину. Ознаки злочину.

Склад злочину. Види злочинів в залежності від ступеня тяжкості. Мотиви скоєння злочинів. Неосудність: медичний та юридичний критерії.

Вина та її види (прямий умисел, непрямий умисел, злочинна самовпевненість, злочинна недбалість). Мотив. Мета. Дія. Суспільно-небезпечні наслідки. Причинний зв'язок.

Стадії злочину. Замах на злочин. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця.

Співучасть у вчиненні злочину. Поняття співучасті. Види співучасників (організатор, виконавець, підбурювача, пособник). Форми співучасті (група осіб, організована група, злочинна організація). Необіцяне заздалегідь переховування. Неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин.

Поняття і підстави кримінальної відповідальності. Обставини, що виключають злочинність діяння (необхідна оборона, уявна оборона, затримання особи, що вчинила злочин, крайня необхідність, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язане з ризиком, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації).

Підстави звільнення від кримінальної відповідальності (у зв'язку із дійовим каяттям, примиренням винного з потерпілим, передачею особи на поруки, зміною обстановки, закінченням строків давності).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання есе на обрану тему.

6.2. Відповідальність за окремі види злочинів. Кримінальний процес (11 год)

Злочини проти основ національної безпеки України. Злочини проти життя та здоров'я особи. Злочини проти волі, честі та гідності особи. Злочини проти виборчих трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Злочини проти власності. Злочини проти громадської безпеки. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Злочини проти громадського порядку та моральності. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Кримінально-процесуальний кодекс України.

Етапи кримінального процесу. Порушення кримінальної справи. Учасники кримінального процесу (обвинувачуваний, підозрюваний, захисник, потерпілий, цивільний позивач, представник, суд, прокурор, органи дізнання).

Органи дізнання. Досудове слідство. Органи досудового слідства. Запобіжні заходи (підписка про невиїзд; особиста порука; порука громадської організації або трудового колективу; взяття під варту; нагляд командування військової частини; віддання неповнолітнього обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Укладання запитань та проведення зустрічі з фахівцями кримінального права.

7. Екологічне законодавство України.

Загальна характеристика екологічного законодавства України (6 год)

Принципи охорони навколишнього природного середовища. Об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища.

Екологічні права та обов'язки громадян. Природокористування. Принципи природокористування. Види природокористування. Загальне та спеціальне природокористування.

Екологічна експертиза.. Державна екологічна експертиза. Громадська екологічна експертиза.

Червона книга України. Об'єкти Червоної книги України. . Відповідальність за шкоду, завдану об'єктам тваринного і рослинного світу, занесеним до Червоної книги України.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Круглий стіл «Формування екологічної свідомості молоді».

8. Цивільне право України (30 год)

8.1. Загальна характеристика цивільного права. Суб'єкти цивільних правовідносин (6 год)

Предмет, метод, цивільного права. Звичай ділового обороту. Аналогія закону. Аналогія права. Цивільний кодекс України (ЦКУ).

Цивільні правовідносини, їх особливості склад (суб'єкти, об'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин (юридичні факти). Види цивільно-правових відносин за економічним змістом (майнові, немайнові), за юридичним змістом (абсолютні, відносні), за об'єктом (речові, зобов'язальні), залежно від структури (прості, складні), за цілями та характером спрямування (регулятивні, охоронні).

Дії (правомірні, неправомірні) та події. Правомірні дії (юридичні акти, юридичні поступки, юридичні стани).

Об'єкти цивільних правовідносин: поняття та види. Річ та її види.

Фізичні особи, як суб'єкти цивільних правовідносин. Правоздатність та її характерні ознаки. Дієздатність, її зміст та види (повна, неповна, часткова, обмежена у за рішенням суду, особи, визнані судом недієздатними). Поняття та порядок оголошення безвісно відсутньою чи померлою особу.

Юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Поняття та ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичної особи. Способи виникнення юридичних осіб (розпорядчий, нормативно-явочний (реєстраційний), дозвільний). Припинення юридичної особи (ліквідація, реорганізація). Види юридичних осіб: в залежності від виду права власності (державні, комунальні, приватні, змішані); в залежності від цілей утворення та діяльності (комерційні, некомерційні); в залежності від фінансування (госпрозрахункові та бюджетні); в залежності від функцій (господарські, негосподарські); в залежності від відношення засновників до майна; в залежності від кількості осіб, що входять до складу юридичної особи (унітарні, об'єднання осіб); за типом правосуб'єктності (публічні, приватні); в залежності від організаційно-правової форми (установи, товариства). Держава як суб'єкт цивільних правовідносин.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання статті на обрану тему.

8.2. Правочини. Представництво і довіреність. Захист цивільних прав та охоронюваних законом інтересів (6 год)

Поняття та ознаки правочину. Умови дійсності правочину. Недійсність правочинів. Підстави визнання правочину недійсним. Нікчемні та заперечні правочини. Наслідки визнання правочину недійсним. Реституція та її види.

Підстави виникнення представництва. Представник. Особа, яку представляють. Види представництва (законне, добровільне, добровільно-обов'язкове). Повноваження представника.

Види довіреностей (загальна (генеральна), спеціальна, разова). Форма довіреності. Нотаріальне посвідчення. Довіреності, що прирівнюються до нотаріально завірених. Передоручення. Підстави припинення довіреності.

Види захисту цивільних прав (судовий захист, захист в адміністративному порядку, захист нотаріусом, самозахист). Здійснення захисту судовим шляхом.

Захист честі та гідності особи. Моральна шкода. Честь. Гідність. Ділова репутація. Умови, необхідні для задоволення судом вимог щодо захисту честі, гідності та ділової репутації. Способи спростування порочних відомостей. Підстави та способи компенсації моральної шкоди.

Строки захисту цивільних прав. Строк позовної давності. Загальний строк. Спеціальні строки. Перебіг строку позовної давності. Зупинення, переривання та відновлення перебігу строку позовної давності. Випадки, на які не поширюється позовна давність.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Наукові читання «Поняття «правочин» в цивільному праві».

8.3. Загальна характеристика права власності. Форми та види власності. Право інтелектуальної власності. Захист права власності (6 год)

Поняття права власності. Зміст права власності. Володіння (добросовісне володіння, недобросовісне володіння). Користування. Розпорядження. Способи набуття права власності (первинні та похідні). Підстави припинення права власності. Суб'єкти права власності. Об'єкти права власності. Речові права на чуже майно (право володіння чужим майном, сервітут, суперфіцій, емфітевзис).

Право приватної власності. Суб'єкти та об'єкти права приватної власності. Права щодо своєї приватної власності. Виникнення та припинення права приватної власності.

Право державної та комунальної власності. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування як представники суб'єкта державної

власності (держави). Об'єкти права державної власності. Суб'єкти та об'єкти права комунальної власності.

Право спільної власності. Поняття та види спільної власності. Спільна часткова власність. Спільна сумісна власність.

Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Виникнення права на об'єкти інтелектуальної власності. Патентування.

Авторське право та суміжні права. Суб'єкти авторського права. Автор. Об'єкти авторського права. Твір та його види. Особисті немайнові та майнові авторські права. Суміжні права. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав.

Порушення авторських та суміжних прав. Способи захисту авторських та суміжних прав.

Захист права власності. Способи захисту права власності. Віндикаційний позов. Негаторний позов.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Семінар «Проблема порушення авторських прав та захисту інтелектуальної власності у світі».

8.4. Цивільно-правова відповідальність. Зобов'язання у цивільному праві (6 год)

Особливості цивільно-правової відповідальності., її функції. Збитки: поняття та порядок відшкодування. Реальні збитки. Упущена вигода. Підстави притягнення до цивільно-правової відповідальності (фактична, процесуальна, спеціальні випадки).

Види цивільно-правової відповідальності: за підставами виникнення (договірна, позадоговірна), залежно від обсягу відшкодування (повна, часткова, підвищена), залежно від розподілу відповідальності між декількома боржниками (дольова, солідарна, субсидіарна), в залежності від виду

порушення договору (відповідальність за невиконання чи за неналежне виконання), в залежності від вини (змішана, у прядку регресу).

Обставини, що звільняють від цивільно-правової відповідальності (необхідна оборона, вина кредитора, непереборна сила, випадок та ін.). Джерело підвищеної небезпеки. Особливості відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відповідальність за чужу вину. Особливості відповідальності малолітніх і неповнолітніх осіб.

Поняття зобов'язання, його особливості. Виникнення та припинення зобов'язань. Порушення зобов'язання.

Майново-правові та зобов'язано-правові способи забезпечення зобов'язань: застава, завдаток, при тримання, неустойка, штраф, пеня, порука, гарантія.

Договір та його ознаки. Суб'єкти та об'єкти договору. Умови дійсності договору. Види договорів залежно від форми (усні письмові, письмові нотаріальні); строку (строкові, безстрокові); того, чи має одна сторона право на одержання від другої винагороди (оплатні, безоплатні); моменту виникнення прав та обов'язків у сторін (реальні, консенсуальні); розподілу прав та обов'язків суб'єктів (односторонні, дво- або багатосторонні); ступеня юридичної завершеності (попередні, закінчені); способу укладення (взаємоузгоджувальні, договори про приєднання); хто має право вимагати виконання договору (на користь їх учасників, на користь третіх осіб); змісту (купівлі-продажу, майнового найму, підряду доручення тощо); визначеності мети (каузальні, абстрактні); діяльності, що регулює (майнові, організаційні). Публічний договір. Договір приєднання. Договір на користь третьої особи. Істотні умови договору. Звичайні та випадкові умови. Стадії укладення договору (оферта, акцепт).

Договір купівлі-продажу. Договір позики. Договір підряду. Договір найму. Договір дарування. Договір доручення. Договір комісії. Договір міни.

Захист прав споживачів. Споживач. Виробник. Виконавець. Продавець. Права споживачів. Обов'язки продавців (виробників, виконавців). Строк придатності товару.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Аналіз документів та укладання договору на вибір.

8.5. Цивільний процес (судочинство). Основи спадкового права (6 год)

Види проваджень (позовне, справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, окреме). Розгляд цивільних справ третейськими судами. Позовна заява. Стадії цивільного процесу. Учасники. Представництво у суді. Етапи судового засідання.

Спадкове право. Спадкодавець. Спадкоємець. Особи, що не мають права стати спадкоємцями. Спадщина. Відкриття спадщини.

Спадкування за законом. П'ять черг спадкоємців. Утриманець.

Спадкування за заповітом. Умови дійсності заповіту. Підпризначення спадкоємця. Секретний заповіт. Заповіти, що прирівнюються до нотаріально посвідчених. Обов'язкова частка спадщини. Заповіт з умовою. Виконання заповіту. Заповіт подружжя.

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Спадкова трансмісія. Відумерла спадщина. Поділ спадкового майна

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Ділова рольова гра «Представництво та захист».

9. Господарське право України (18 год)

9.1. Загальна характеристика господарського права України.

Підприємництво в Україні (6 год)

Предмет господарського права. Господарсько-виробничі та організаційно-господарські відносини. Внутрішньогосподарські відносини. Методи та принципи господарського права. Господарський кодекс України.

Поняття та види суб'єктів господарювання. Права та обов'язки суб'єктів господарювання. Фізична особа як суб'єкт господарювання.

Підприємницька діяльність. Принципи підприємництва. Суб'єкти підприємницької діяльності. Обмеження підприємницької діяльності. Вільна, дозвільна (ліцензована) та державна підприємницька діяльність. Припинення підприємницької діяльності.

Підприємство. Види підприємств в залежності від форм власності (приватне, підприємство, що діє на основі колективної власності, комунальне, державне, засноване на змішаній формі власності, казенне підприємство); від розміру іноземних інвестицій (з іноземними інвестиціями, іноземні); від способу утворення та формування статутного фонду (унітарні, корпоративні); від кількості працюючих (малі, великі).

Організаційно-правові форми об'єднань підприємств (асоціації, корпорації, консорціуми, концерни та ін.). Промислово-фінансова група. Холдингова компанія.

Поняття господарського товариства. Засновники та учасники господарських товариств. Права та обов'язки учасників товариств. Види господарських товариств. Акціонерне товариство (відкрите, закрите). Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю. Повне товариство. Командитне товариство. Порядок створення господарського товариства.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання газетної статті для юридичного видання.

9.2. Господарські договори. Господарсько-правова відповідальність (12 год)

Поняття господарського договору, його відмінності від інших договорів. Загальні та спеціальні функції господарських договорів. Державне замовлення. Форма господарського договору (повна, скорочена, типова, уніфікована). Порядок укладення господарських договорів.

Господарсько-правове правопорушення та його види (договірні та позадоговірні). Підстави господарсько-правової відповідальності. Склад господарського правопорушення. Функції господарсько-правової відповідальності. Види господарсько-правової відповідальності. Господарські санкції (відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції).

Господарські спори. Досудове врегулювання господарських спорів. Вирішення спорів господарськими судами. Порушення справ за позовними заявами. Засади господарського судочинства. Справи, що розглядають господарські суди. Учасники господарського процесу. Стадії господарського процесу.

Практична робота. Написання позовної заяви до суду. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

10. Трудове право України (27 год)

10.1. Правове регулювання трудових відносин в Україні. Трудовий договір. Робочий час та час відпочинку (9 год)

Право на працю. Предмет трудового права. Трудові правовідносини. Джерела трудового права.

Соціальне партнерство: завдання, сторони, органи, форми. Колективний договір: поняття, зміст, порядок укладення.

Особливості регулювання трудових відносин за участю юридичної особи – суб'єкта малого підприємництва, фізичної особи – підприємця.

Поняття трудового договору. Сторони. Умови (обов'язкові та додаткові). Випробувальний строк. Форма. Контракт. Строки. Порядок укладення. Права та обов'язки працівника та роботодавця. Трудова книжка. Переведення та переміщення. Відсторонення від роботи.

Припинення трудового договору. Загальні підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника. Розірвання трудового договору за ініціативою власника. Розірвання трудового договору при скороченні чисельності чи штату працівників. Припинення трудових відносин з незалежних від волі сторін підстав.

Робочий час (нормальна тривалість робочого часу; скорочена тривалість робочого часу; неповний робочий час; ненормований робочий день; робота в нічний час; підсумований робочий час; гнучкий робочий час; надурочні роботи).

Час відпочинку (перерви протягом робочого дня, щоденний відпочинок, вихідні дні, святкові дні, неробочі дні, відпустки). Особливості праці у вихідні, святкові та неробочі дні.

Поняття та види відпусток (щорічні, додаткові у зв'язку із навчанням, творчі, соціальні, без збереження заробітної плати)

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Дискусія «Проблеми сучасного трудового законодавства».

10.2. Трудова дисципліна. Дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність працівників (6 год)

Поняття трудової дисципліни. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Дисциплінарна відповідальність. Дисциплінарне стягнення (догана, звільнення з роботи). Порядок накладення та зняття дисциплінарного стягнення. Заходи дисциплінарного впливу.

Поняття матеріальної відповідальності. Підстави настання. Види матеріальної відповідальності (обмежена, повна, підвищена). Колективна відповідальність.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Робота в архіві.

10.3. Індивідуальні та колективні трудові спори. Оплата праці (12 год)

Індивідуальні трудові спори: поняття; органи, що розглядають (комісії з трудових спорів (КТС), суди); порядок вирішення.

Колективні трудові спори, конфлікти: поняття; органи, що вирішують колективні трудові спори (примирна комісія (ПК), трудовий арбітраж незалежний посередник).

Страйк: порядок організації та проведення, обмеження.

Заробітна плата. Мінімальна заробітна плата. Основна та додаткова заробітна плата. Види зарплати (відрядна, акордна, почасова). Тарифна сітка. Тарифна ставка. Особливості оплати праці у вихідні, святкові та неробочі дні.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

11. Сімейне право України (12 год)

11.1. Загальна характеристика сімейного права. Шлюб. Права та обов'язки подружжя (6 год)

Загальна характеристика сімейних та прирівняних до них відносин. Джерела сімейного права. Сімейний Кодекс України.

Сім'я. Підстави створення сім'ї. Способи захисту сімейних прав та інтересів.

Поняття шлюбу. Умови укладання шлюбу. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі між собою. Порядок реєстрації шлюбу. Шлюбний договір: порядок укладення та зміст.

Припинення шлюбу. Розірвання шлюбу через державні органи реєстрації актів цивільного стану та за рішенням суду. Режим окремого проживання. Визнання шлюбу недійсним за рішенням суду. Особисті немайнові та майнові права подружжя. Особиста приватна власність дружини, чоловіка. Спільна сумісна власність подружжя. Право на утримання (аліменти).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Круглий стіл «Міцна сім'я – міцна держава».

11.2. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (6 год)

Порядок реєстрації народження дитини. Особисті немайнові права та обов'язки батьків та дітей. Майнові права батьків і дітей. Взаємне утримання (аліменти). Позбавлення батьківських прав: підстави та правові наслідки.

Усиновлення. Усиновлювачі. Особи, які не можуть бути усиновлювачами. Порядок усиновлення. Права та обов'язки усиновлювача та усиновленого.

Опіка та піклування. Опікун. Піклувальник. Особи, які не можуть бути опікунами чи піклувальниками. Права дитини, над якою встановлено опіку чи піклування. Права та обов'язки опікуна та піклувальника. Патронат над дітьми. Патронатний вихователь, його обов'язки. Припинення договору про патронат.

Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

12. Житлове право України.

Загальна характеристика житлового права України. (12 год)

Загальна характеристика житлових правовідносин. Житловий Кодекс. Суб'єкти житлових відносин. Житловий фонд, його види.

Право громадян на житло та форми реалізації (безоплатне отримання, приватизація, шляхом укладення цивільно-правових угод, будівництво). Соціальне житло.

Предмет та зміст договору найму житлового приміщення. Ордер.

Житлові права та обов'язки громадян. Права та обов'язки наймодавця. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Види та підстави настання кримінальної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності за порушення житлового законодавства.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

13. Земельне право України (12 год)

13.1. Загальна характеристика земельного права. Право власності на землю (6 год)

Предмет правового регулювання земельного права. Земельний кодекс України. Земля – основне національне багатство. Земельні відносини. Суб'єкти та об'єкти земельних відносин. Завдання та принципи земельного законодавства.

Категорії земель України (землі сільськогосподарського призначення; землі житлової та громадської забудови; землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; землі оздоровчого призначення; землі рекреаційного призначення; землі історико-культурного призначення; землі лісового фонду; землі водного фонду; землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення).

Земельна ділянка. Суб'єкти права власності на землю. Правовий режим власності на землю іноземних громадян та осіб без громадянства.

Форми власності на землю (приватна, державна, комунальна). Спільна та спільна сумісна власність на земельну ділянку. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Добросусідство.

Право земельного сервітуту. Види права земельного сервітуту. Встановлення та припинення земельного сервітуту.

Користування землею. Право постійного користування. Оренда та її види (короткострокова, довгострокова, суборенда). Порядок передачі земельних ділянок в оренду. Права та обов'язки землекористувачів.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Конференція «Земля – основне національне багатство».

13.2. Набуття та реалізація права на землю. Плата за землю. Захист прав на землю. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва (6 год)

Підстави набуття права на землю. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами. Набувальна давність. Виникнення права власності та права користування земельною ділянкою. Документи, що посвідчують право на земельну ділянку. Набуття права власності на земельні ділянки на підставі цивільних правочинів.

Застава земельних ділянок. Земельні торги.

Підстави припинення права власності на земельну ділянку та користування нею. Підстави примусового припинення прав на земельну ділянку. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності. Конфіскація земельної ділянки.

Земельний податок. Ставка податку. Порядок сплати.

Гарантії права власності на земельну ділянку. Земельні спори: поняття. Органи, що розглядають земельні спори. Порядок їх вирішення.

Види порушення земельного законодавства. Відповідальність за порушення земельного законодавства: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова.

Сільськогосподарський кооператив. Сільськогосподарський виробничий кооператив. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив. Членство. Права та обов'язки членів с/г кооперативів. Право власності членів с/г кооперативу.

Фермерське господарство. Членство. Права та обов'язки членів фермерського господарства. Землі фермерського господарства. Підстави припинення ведення фермерського господарства.

Особисте селянське господарство. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства. Підстави припинення ведення особистого селянського господарства.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання та презентація есе на обрану тему.

14. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розробки в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні і положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, джерела, додатки.

План-проспект.

Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування та оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

15. Екскурсії, конкурси, лекторії (18 год)

Відвідування музеїв, виставок, культових споруд. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій.

Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

16. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької діяльності. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп'ютером, практичних робіт та екскурсій;
- поняття галузь права та норма права;
- поняття і склад правопорушення, його ознаки та види;
- поняття «юридична відповідальність» та її види;
- поняття конституційних прав і свобод людини і громадянина;
- відмінності між законодавчою, виконавчою, судовою владою та місцевим самоврядуванням;
- суб'єкти та об'єкти фінансових правовідносин;
- правильно застосовувати поняття та терміни кримінального права;
- екологічні права та обов'язки громадян;
- договір та його види;
- поняття власності, форми та види;
- поняття трудових правовідносин;
- взаємні права та обов'язки батьків та дітей;
- житлові та земельні права та обов'язки;
- структуру наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;

- розв'язувати ситуативні правові задачі різними методами та проводити правовий аналіз отриманих результатів;
- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати і застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів і Інтернету;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- проводити експеримент або спостереження за темою дослідження;
- оформлювати результати дослідження;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- формувати мовну культуру;
- виступати з публічним захистом отриманих результатів.

Учні мають набути досвід:

- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері правової науки;
- засвоєння способів самостійного отримання та обробки різнобічної правової інформації з різних джерел;
- орієнтування у системі законодавства та вміння використовувати нормативно-правові акти;
- визначення суті, пояснення змісту юридичного документу та шляхи його застосування;
- використання знання з правознавства під час аналізу та правовому розв'язанні конкретних ситуацій;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;

- складання тез наукової роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у конференціях, конкурсах, олімпіадах;
- захисту своїх прав та прав інших, спираючись на правові знання;
- активному та свідомому прийнятті участі у суспільно-політичному житті країни, впливу на державну політику.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	1 шт.
Фотоапарат	За потребою
Комп'ютерна програма «Ліга-Закон»	1 шт.
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – 144 с.
3. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 356 с.

11. Адміністративне право України : підручник / За заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Юридична література, 2003. – С. 596–626.
12. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. – Т. 2 : Особлива частина / В. Б. Авер'янов [та ін.]. – К. : Юрид. думка, 2005. – С. 264–281.
13. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України. Актуальні проблеми практичної теорії / В. І. Андрейцев. – К. : Знання, 2005. – 445 с.
14. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 860 с.
15. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. І. Семчика. – К. : Видавничий дім Ін Юре., 2007. – 896 с.
16. Кельман М. С. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами) : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.
17. Конституційне право України : посіб. для підготов. до іспиту / Ю. Г. Барабаш [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2012. – 303 с.
18. Кримінальне право України : заг. частина : підручник / [Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка ; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Київ. міжнар. ун-т. – Вид. 4-е, перероб. та доповн. – К. : Атіка, 2008. – 374 с.
19. Кримінальне право України : особлива частина : підручник. / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка ; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Київ. міжнар. ун-т. – [2-е вид., перероб. та допов.] – К. : Атіка, 2008. – 711 с.
20. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 1088 с.

21. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи / Н. М. Оніщенко ; відп. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2008. – 320 с.
22. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підруч. / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
23. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : [підруч.] / за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. – [4-те вид., переробл. і доопр.]. – К. : Вид-во Ліра-К, 2012. – 576 с.
24. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів / Н. І. Поліхун ; відп. за вип. О. Лісовий. – 2-ге вид., доповн. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. – 224 с.
25. Теорія держави і права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. – К. : Хрінком Інтер, 2006. – 688 с.
26. Трудове право України : підручник / За ред. Л. М. Кононенка. – К. : ВПЦ АМУ, 2012. – 304 с.
27. Цивільне право України : навч. посіб. / [Білоусов Ю. В. та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука. – К. : Правова єдність, 2009. – 531 с.
28. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 (№№ 40–42), 492 с.
29. Черкашин Д. К. Підприємницьке право : навч. посіб. / Д. К. Черкашин ; М-во аграр. політики України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : ХНАУ, 2011. – 517 с.
30. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина ; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 639 с.

ПРОГРАМА
«Теологія, релігієзнавство та історія релігії»

Основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Релігієзнавство є органічною частиною системи дисциплін гуманітарного циклу. Вивчаючи природу феномена релігії, історію становлення й еволюції релігійних систем, сучасну релігійну ситуацію у світі та Україні, релігієзнавство істотно посилює світоглядний потенціал гуманітарних дисциплін. У поєднанні з ними воно впливає на формування інтересів, моральних цінностей, світоглядних орієнтирів учнів щодо сакральної духовності, світової та національної культури. За допомогою відповідних знань молода людина здатна пізнавати сутність сучасних релігійних феноменів, розрізняти особливості діяльності релігійних організацій, орієнтуватися у складних проблемах релігійного життя та релігійної ситуації в Україні, долати упередження у ставленні до релігії та церкви, вільно і самостійно визначатися у своїх релігійно-світоглядних орієнтаціях, додержуватися принципу свободи совісті. Набуті знання допомагають змінити стихійне ставлення до релігії ставленням свідомим, самовизначатись у духовній сфері, розуміти і поважати релігійні переконання інших людей.

Програма відображає плюралістичний і науковий підхід до релігії – важливого елементу духовного життя народу. Реалізація змісту програми зорієнтована на здібних, обдарованих дітей, забезпечення їх творчого, інтелектуального і духовного розвитку через залучення до пошукової, дослідницької роботи.

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі науково-дослідницької діяльності в галузі релігієзнавства.

Відповідно до поставленої мети головні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіння поняттями, знаннями у сфері релігієзнавства, ознайомлення з головними чинниками науково-дослідницької роботи;
- *практичної*: формування умінь і навичок релігієзнавчого аналізу, навичок науково-дослідницької діяльності;
- *творчої*: набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи; формування стійкого інтересу до релігієзнавства; розвиток пізнавальної потреби;
- *соціальної*: залучення до найвищих досягнень світової культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей через вивчення історії релігій; розвиток толерантного ставлення до представників різних конфесій; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери.

Програма ґрунтується на Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (із змінами, внесеними згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392), а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

З огляду на те, що релігієзнавство як навчальний предмет не викладається у школі, програму «Релігієзнавство. Історія релігії» розроблено з урахуванням послідовного навчання у гуртках основного і вищого рівнів.

Зважаючи на світський характер державних навчальних закладів та відокремлення школи від церкви, під час проведення занять необхідно дотримуватися таких основних принципів навчання і проведення досліджень з релігієзнавства: науковості, позаконфесійності та світоглядної нейтральності, свободи думки і совісті.

Програма розрахована на учнів 9–11 класів віком, які мають інтерес та здібності до науково-дослідницької діяльності, володіють достатніми знаннями та вміннями з навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: основний рівень – 1 рік – 216 год на рік (6 год на тиждень) та вищий рівень –

2 роки – 216 год на рік (6 год на тиждень). Кількісний склад навчальної групи 8–12 учнів.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал подається у вигляді лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій. Пропонуються різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно використовувати як традиційні форми проведення занять, так і застосовувати можливості мережі Інтернет. Окрім екскурсій до культових споруд, музеїв, історичних місць передбачено перегляд експозицій віртуальними музеїв, репродукцій картин на релігійну тематику; кіно- та відеофільмів; прослуховування відеолекцій; музичних творів тощо.

Практичні заняття проводяться у різних формах, зокрема, у вигляді семінарів, на яких керівник гуртка, враховуючи вікові особливості учнів, їхні інтереси і здібності, використовує такі види роботи: виступи доповідачів-учнів; учнів, які рецензують доповіді, та учнів-опонентів. Робота з матеріалами архівів, бібліотек, ресурсів Інтернету, музейних сховищ; обробка та узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерна обробка досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важливою є підготовка до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для слухачів, кандидатів у члени та дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Для роботи з Інтернет-ресурсами та базами даних доцільно співпрацювати з центрами вільного доступу до мережі Інтернет, які працюють при публічних бібліотеках. Під час вивчення Біблії результативною буде робота в комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії», з біблійними довідниками та енциклопедіями.

За перший рік навчання основного рівня учні мають ознайомитися з загальними поняттями релігієзнавчої науки, головними релігіями світу, змістом Біблії, з елементами проведення науково-дослідницьких робіт у галузі релігієзнавства.

У наступні два роки вищого рівня навчання зорієнтоване на поглиблення знань і проведення наукових досліджень, написання наукової роботи.

На першому році навчання вищого рівня поглиблено вивчається релігієзнавство як наука, особливості релігійного світогляду і християнство. Учні займаються проведенням власних наукових досліджень.

На другому році навчання вищого рівня вихованці поглиблено вивчають історію релігії в Україні, правові документи про свободу совісті і віросповідання, продовжують дослідження з обраної теми, оформлюють результати роботи, беруть участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України. Великого значення на цьому етапі навчання надається індивідуальній роботі з науковим керівництвом.

Контроль та оцінювання знань учнів відбувається під час проведення співбесід, тестування, захисту власних розробок, написання рефератів, доповідей, участі в підсумкових тематичних конференціях, конкурсах та олімпіадах.

Як підсумок науково-дослідницької роботи учнів пропонується організація наукової конференції, на якій юні науковці презентують результати наукових досліджень та захищають свої роботи.

За даною програмою можуть проводитися також заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.04.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення в зміст програми, враховуючи інтереси гуртківців, регіональні особливості, стан матеріальної бази закладу. Має право визначати кількість годин відповідно до рівня підготовки дітей, їх зацікавлень.

Перелік обладнання у програмі подається як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Програма може слугувати основою для створення програм спецкурсів та факультативів з релігієзнавства.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	2	1
2	Предмет релігієзнавства	30	—	—
2.1	Релігія в життєдіяльності особи та суспільства	(9)	3	6
2.2	Основні поняття релігієзнавства	(6)	3	3
2.3	Етимологія і загальні ознаки релігії	(6)	3	3
2.4	Класифікація релігій	(9)	3	6
3	Політеїстичні релігії	90	—	—
3.1	Родоплемінні вірування	(18)	9	9
3.2	Ранні національні релігії	(21)	9	12
3.3	Іранські та індійські релігії	(18)	9	9
3.4	Буддизм як світова релігія	(12)	6	6
3.5	Конфуціанство і даосизм Китаю	(12)	6	6
3.6	Синто – релігія Японії	(9)	3	6
4	Монотеїстичні релігії	36	—	—
4.1	Іудаїзм	(12)	6	6
4.2	Іслам	(12)	6	6
4.3	Християнство	(12)	6	6
5	Біблія – священна книга християн	21	—	—
5.1	Біблійна історія Старого Завіту	(9)	3	6
5.2	Новий Завіт	(12)	6	6
6	Основи науково-дослідницької	18	9	9

	діяльності			
7	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	3	12
8	Підсумок	3	3	–
Разом		216	98	118

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна. Історія виникнення релігієзнавства як науки. Наукові школи. Особливості вивчення класичних джерел із релігієзнавства.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи гуртка. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції релігієзнавства та історії релігії.

Проведення дискусії на тему «Що є предметом дослідження релігієзнавства та історії релігії?»

2. Предмет релігієзнавства (30 год)

2.1. Релігія в життєдіяльності особи та суспільства (9 год)

Значення релігії в людському житті. Сучасні агностики та нігілісти, віруючі та атеїсти. Ставлення молоді до релігії (історичні, психологічні та соціологічні свідчення).

Вивчення релігії в навчальних закладах. «Закон Божий» і законовчителі минулого. Місце та характер висвітлення проблем релігії в навчальних закладах радянського періоду. Курси та факультативи з проблем релігії в сучасних навчальних закладах.

Практична робота. Перегляд та обговорення відеофільмів на релігійну тематику.

Проведення дискусії на тему «Значення релігії в утвердженні моральності сучасної людини».

Проведення диспуту «Молодь і релігія».

2.2. Основні поняття релігієзнавства (6 год)

Релігієзнавчі поняття: загальні, феноменологічні, соціально-психологічні, історичні. Поняття, запозичені з інших наук: загальнонаукові і конкретно наукові.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд та обговорення статей на релігійну тематику.

2.3. Етимологія і загальні ознаки релігії (6 год)

«Релігія» – слово і поняття.

Віра в надприродне. Ідея порятунку, спасіння, віра у безсмертя душі. Тлумачення природи людини. Поняття вічної мудрості. Духовні практики з'єднання людини з надприродним.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд експозицій віртуальних музеїв.

Написання есе на тему «Що таке ідея порятунку (спасіння) та віра у безсмертя душі?»

2.4. Класифікація релігій (9 год)

Множинність та різноманітність проявів релігії. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Релігії ранні (первісні), релігії родоплемінні та національні. Світові релігії. Неорелігії.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд та обговорення художньої літератури на релігійну тематику.

Проведення дискусії на тему «Які релігії існують в сучасній Україні? Чим вони відрізняються одна від одної?»

3. Політеїстичні релігії (90 год)

3.1. Родоплемінні вірування (18 год)

Характерні риси первісних релігійних вірувань. Анімізм як віра в існування душі (двійника тіла, носія життя). Фетишизм як наділення деяких предметів і явищ неживої природи надчуттєвими якостями. Тотемізм як вірування в існування надприродних кровних зв'язків даного роду (клану) з певним видом тварин або рослин. Табу як заборона на використання певного предмету. Шаманізм як віра у можливість безпосередньо спілкуватись із духами. Культ жіночого божества родючості (богині-матері). Культ предків (померлих родичів). Ідолопоклонство та пов'язані з ним практики жертвоприношень.

Магія як віра у можливість впливати на природні об'єкти за допомогою різноманітних окультних ритуалів.

Види магії: промислова, землеробська, військова, лікувальна, любовна тощо. Залишки елементів родоплемінних релігій у сучасних національних та світових релігіях.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Створення мультимедійної презентації з обраної теми.

Перегляд та обговорення відеофільмів на релігійну тематику.

Ознайомлення та обговорення праці Митрополита Іларіона «Дохристиянські вірування українського народу».

3.2. Ранні національні релігії (21 год)

Характерні риси етнічних (ранніх) національних релігій. Культура і релігія шумерського народу. Космогонічні міфи. Міф про створення людини. Міф про всесвітній потоп. Вавилонська релігія. Культова система в Ассирійській державі.

Релігії Стародавнього Єгипту. Обожнення фараона. Основні сюжети єгипетської міфології (міфи про створення світу, міф про Осіріса та ін.). Основні боги. Культова система. Жерці як особлива каста. Заупокійний культ.

Політеїстичні вірування стародавньої Європи періоду матріархальних культур (VII–III ст. до н. е.). Релігія культури Трипілля-Кукутень.

Вірування патріархальних європейських народів: кельтів, сарматів, скіфів,

еллінів, римлян, скандинавів, прибалтів, германців. Язичництво прадавніх слов'ян. Їхні основні боги і герої, специфіка міфології і культу.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір та систематизація матеріалу для майбутньої презентації.

Робота з енциклопедичною літературою з міфології. Укладання порівняльної таблиці «Боги в міфології народів світу: спільне та відмінне».

3.3. Іранські та індійські релігії (18 год)

Система первісних вірувань іранців. Заратустра: ідеї та реформи. Авеста – священна книга маздеїзму. Очікування спасителя і воскресіння плоті в маздеїзмі. Бог Мітра в іранській та європейській релігіях.

Попередники індуїзму: ведизм і брахманізм. Веди і Упанішади як основні джерела віровчення індуїзму брахманського періоду. Вчення про сансару. Карма як один з основних принципів віровчення. Основні шляхи досягнення звільнення (мокші): карма-, джнана-, бхатті-маха. Система варн (соціальних станів). Культ індуїстських богів: Вішну, Шиви, Ганеша, Ханумана та ін. Культ аватар (втілень) Вішну: Крішні, Рами та ін.

Культ індуїстських богинь (Шакті): Лакшмі, Дурги, Парваті, Сарасваті, Калі та ін. Культ в індуїзмі: храми, святі місця, тантризм, ритуальні танці. Шанування тварин, річок, дерев та ін. Свята та обряди індуїзму. Індуїзм за межами Індії.

Джайнізм і сикхізм. Легенди про життєдіяльність засновника джайнізму – Джини Махавіри. Віровчення і культ у джайнізмі. Життєдіяльність засновника сикхізму – Нанака. Віровчення і культ у сикхізмі.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір та систематизація матеріалу для презентації.

Підготовка повідомлення «Свята та обряди індуїзму».

Створення мультимедійних презентацій «Культові споруди Індії».

3.4. Буддизм як світова релігія (12 год)

Виникнення і поширення буддизму. Різноманітність легенд та історична довідка про народження, життя і смерть Сідгартхи Гаутами. Місце і роль Сідхартхи Гаутами (Сак'я Муні, Будди) в буддизмі. Віровчення буддизму. Чотири шляхетні істини, вісімковий шлях спасіння, 10 гріхів та 10 благочесть у буддистському світогляді. Сансара, закон карми. Нірвана. Сансарін хурде. Будди, бодісатви і деви буддизму.

Організаційна структура буддизму. Течії в буддизмі. Хінаяна і махаяна. Ламаїзм. Дзен-буддизм. Духівництво, чернецтво і монастирі. Моральні заповіді буддизму для ченців та мирян (панчашила).

Культ в буддизмі. Реліквії та святі місця. Свята, обряди, богослужіння.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з джерелами інформації, інтернет ресурсами; створення мультимедійних презентацій «Культові споруди Індії».

3.5. Конфуціанство і даосизм Китаю (12 год)

Конфуцій і Лаоцзи як філософи, вчені і засновники автохтонних релігій Китаю. Особливості віровчення, культу та структури конфуціанства і даосизму. Конфуціанство і даосизм в системі національної культури та соціально-політичному житті китайців.

Практична робота. Бесіда «Морально-етичний аспект висловів Конфуція».

3.6. Синто – релігія Японії (9 год)

Синто – національна релігія японців. Походження синтоїзму. Віровчення синтоїзму. Священна книга «Кодзікі». Богиня сонця Аматарасу. Культ у синтоїзмі. Різновиди синто: храмовий, домашній і народний. Культ імператора. Синто в політичному житті Японії. Сучасний стан синтоїзму.

Практична робота. Заочна екскурсія – презентація «Храм Ясукуні в Токіо як центр сучасного синтоїзму».

4. Монотеїстичні релігії (36 год)

4.1. Іудаїзм (12 год)

Іудаїзм як національна релігія єврейського народу та перша монотеїстична релігія. Історія іудаїзму (від часів Авраама до сучасності). Життя і діяльність головного пророка іудаїзму – Мойсея. Релігійні течії іудаїзму: садукееї, фарисеї та есеї. Іудаїзм в історії Хазарського каганату. Зародження хасидизму в Україні.

Декалог. Ідея богообраності євреїв: міф чи реальність? Основні священні тексти Танах і Талмуд. Відмінність між сучасним іудаїзмом і іудаїзмом періоду до зруйнування Храму (70 р. н. е.).

Культ. Головні свята іудаїзму: Песах, Суккот, Шавуот. Шабат. Очікування Машиаха (Месії).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір матеріалу для презентації.

Написання есе з теми «Історія Єрусалимського храму».

Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв. Написання звітів щодо проведеної роботи.

4.2. Іслам (12 год)

Мусульманство – релігія монотеїстична і світова. Історія виникнення та процес формування ісламу. Сини Авраама і Агарі по плоті. Вплив християнства, іудаїзму та політеїстичних релігій арабів на формування ісламу. Мухамед як засновник ісламу і пророк Аллаха. Коран – святе писмо ісламу. Історія написання.

Основні віросповідні принципи ісламу. Вчення про Аллаха. Культ. Мусульманські свята. Шаріат.

Релігійні течії: сунізм, шиїзм та хариджизм.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання есе з теми «Кааба: священна вісь ісламського світу»

Ознайомлення з віртуальними музеями та культовими пам'ятками. Написання звітів щодо проведеної роботи.

4.3. Християнство (12 год)

Християнство – релігія монотеїстична і світова. Християнство серед релігій світу. Передумови виникнення християнства.

Основні догмати християнства: символ віри. Моральне вчення – заповіді Божі. Культ християнства: сім святих таїнств, молитва, іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих та священних місць. Богослужіння, пости.

Поділ церкви на православну (Східну) та католицьку (Західну) в 1054 р. Спільні та відмінні риси православ'я і католицизму. Протестантизм.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання реферату про поширення християнства у регіоні проживання дослідника та історію місцевого храмового будівництва.

Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв. Написання звітів щодо відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв.

5. Біблія – священна книга християн (21 год)

5.1. Біблійна історія Старого Завіту (9 год)

Біблія – віроповчальне джерело християнства. Книга Буття. Найдавніша історія людського роду від Адама до Авраама. Адам і Єва. Каїн і Авель. Ковчег Ноя. Вавилонська вежа. Часи патріархів від Авраама до Мойсея. Авраам, Ісаак і Яків. Сини Якова, Йосип. Переселення в Єгипет.

Книги Вихід, Левит, Числа, Повторення Закону. Часи Мойсея. Вихід з Єгипту. Перший Песах. Пустеля і чудеса в ній. Гора Сінай і Заповіді Божі (Тора). Скинія завіту, богослужіння.

Книги історичні. Часи Ісуса Навина й суддів. Ханаан і його сім народів. Гедеон, Самсон, Рут. Судді Ілія і Самуїл. Часи єврейського царства. Саул – перший цар. Давид і Саул. Давидів гріх. Авесалом. Побудова Храму Соломоном. Псалми Давида. Приповістки Соломона. Книга Еклезіастова. Терпіння Іова.

Розділ царства євреїв (бл. 903 р. до н. е.). Пророки: Ілія і Єлісей. Часи вавилонської неволі. Три отроки в огненній печі. Естер. Пророк Даниїл. Повернення іудеїв із неволі. Відновлення Храму в Ізраїлі. Книги Ездра і Неємії.

Книги пророків Ісайя, Єремія, Єзекія. Ісайя про прихід Месії. Книги малих пророків.

Образ Месії в Старозавітній літературі.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Читання і обговорення текстів Старого Завіту.

Робота з репродукціями картин на біблійну тематику.

Створення мультимедійної презентації картин видатних художників – ілюстраторів Старого Заповіту.

5.2. Новий Завіт (12 год)

Євангеліє – добра новина про прихід очікуваного Месії. Чотири Євангелії – чотири портрети Ісуса Христа. Іоан Предтеча. Чотири спокуси Христа в пустелі. Нагірна проповідь. Заповідь любові. Проповідування Ісусом Царства Божого. Месія – син Божий (Небесний Отець і богосиновство). Голгофа – катування, розп'яття і воскресіння Ісуса Христа.

Історія первісної месіанської церкви в книзі «Діяння святих апостолів». Місце і значення апостола Павла у становленні Церкви. Соборні послання святих апостолів. Послання апостола Павла. Одкровення святого апостола Іоана Богослова (Апокаліпсис).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Читання і обговорення текстів Нового Завіту.

Бесіда «Вплив Біблії на тематику творів образотворчого і музичного мистецтва». Робота з репродукціями картин на біблійну тематику.

Прослуховування музичних творів, що розкривають євангельську історію страждань Ісуса Христа.

Написання творів-роздумів «Біблія в моєму житті».

Створення мультимедійного проекту «Пізнавальне значення Біблії – священної книги християн».

6. Основи науково-дослідницької діяльності (18 год)

Поняття про дослідницьку діяльність. Відомі науковці – релігієзнавці.

Види досліджень (теоретичне, експериментальне, індивідуальне, групове, колективне, комбіноване). Види учнівських дослідницьких робіт.

Аналіз та обробка теоретичного матеріалу. Правила оформлення дослідницької роботи. Основні засади представлення наукової інформації.

Практична робота. Вибір теми для наукового реферату. Складання плану реферату. Збір матеріалу в бібліотеці, Інтернеті. Опрацювання зібраних матеріалів. Оформлення роботи. Формування списку використаної літератури. Створення мультимедійної презентації. Підготовка до публічного виступу. Захист наукового реферату.

7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

8. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- особливості наукових досліджень в області релігієзнавства;
- основні поняття релігієзнавства;
- класифікацію релігій;
- основи вірувань монотеїстичних та політеїстичних вірувань;
- подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- історію вірувань народів, що проживали на території України (Трипільська культура, сармати, скіфи тощо);
- основних богів іранської релігії, індуїзму та буддизму;
- особливості вірувань народів Японії та Китаю;
- історію виникнення Біблії;
- структуру Біблії;
- основні історії Старого Завіту;
- етимологію слова Євангеліє;
- авторів Нового Завіту;
- основні події, описані в Діяннях Апостолів;
- відомих науковців-релігієзнавців;
- види досліджень;
- правила оформлення дослідницької роботи;
- основні засади представлення наукової інформації.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- класифікувати релігії;

- відрізняти секту від релігійної течії;
- наводити приклади ранніх національних релігій та родоплемінних вірувань;
- відрізняти основних богів маздеїзму, індуїзму і буддизму;
- пояснити подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- знайти місце в Біблії за даними координатами;
- підібрати матеріали для реферату в бібліотеці та мережі Інтернет;
- з допомогою керівника проводити теоретичні дослідження, робити узагальнення;
- складати план дослідницької роботи (наукового реферату);
- оформляти дослідницьку роботу;
- створювати мультимедійні презентації
- готувати виступ і виголошувати його з урахуванням ситуації спілкування.

Учні мають набути досвід:

- класифікації релігій;
- виокремлення основних богів маздеїзму, індуїзму і буддизму;
- пояснення подібності й відмінності монотеїстичних релігій;
- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері релігієзнавства;
- теоретичних досліджень;
- самостійного отримання та обробки різнобічної релігієзнавчої інформації;
- узагальнення матеріалів дослідження;
- укладання плану дослідницької роботи (наукового реферату);
- створення мультимедійних презентацій;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;
- складання тез наукової роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах.

Вищий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	2	1
2	Загальне релігієзнавство	42	—	—
2.1	Предмет і структура релігієзнавства	(6)	3	3
2.2	Принципи і методи релігієзнавства	(6)	3	3
2.3	Концепції походження релігії	(6)	3	3
2.4	Еволюція релігійних вірувань	(6)	3	3
2.5	Біблійна теорія виникнення релігії	(6)	3	3
2.6	Основні елементи релігії	(9)	3	6
2.7	Суспільні функції релігії	(3)	1	2
3	Релігійний світогляд	36	—	—
3.1	Ідея надприродного	(6)	3	3
3.2	Ідея Бога	(6)	3	3
3.3	Ідея душі	(6)	3	3
3.4	Ідея безсмертя	(6)	3	3
3.5	Місце писемних джерел в релігійному світогляді	(6)	3	3
3.6	Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка	(6)	3	3
4	Християнство як світова релігія	72	—	—
4.1	Ідейна суть християнства	(21)	9	12
4.2	Первісне і раннє християнство	(9)	3	6
4.3	Християнство церковне	(9)	3	6
4.4	Православ'я як конфесія християнства	(15)	9	6

4.5	Католицизм як конфесія християнства	(9)	3	6
4.6	Протестантизм	(9)	3	6
5	Організація науково-дослідницької діяльності	45	18	27
6	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	6	9
7	Підсумок	3	3	–
Разом		216	93	123

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи гуртка.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Звіти гуртківців щодо виконання отриманих завдань на літо.

2. Загальне релігієзнавство (42 год)

2.1. Предмет і структура релігієзнавства (6 год)

Сутність і предмет релігієзнавства. Перші знання про релігію. Структура сучасного релігієзнавства: загальне релігієзнавство, філософія релігії, історія релігії, психологія релігії, феноменологія релігії, соціологія релігії, географія релігій.

Практична робота. Укладання таблиці «Структура сучасного релігієзнавства».

2.2. Принципи і методи релігієзнавства (6 год)

Об'єктивність – базовий принцип релігієзнавства. Толерантність як запорука свободи совісті. Принцип історизму. Синтезуюча роль діалектичного

методу досліджень у релігієзнавстві. Феноменологічний метод. Герменевтика – теорія тлумачення текстів як метод релігієзнавчої науки. Українські дослідники релігії і їх праці.

Практична робота. Круглий стіл на тему «Визначні українські дослідники релігії і їх праці».

2.3. Концепції походження релігії (6 год)

Міфологічна концепція (М. Мюллер). Матеріалістична концепція (К. Маркс, Ф. Енгельс). Соціологічна концепція (Е. Дюркгейм). Психологічна концепція (З. Фрейд, К. Юнг).

Феноменологічна концепція релігії. Пошук джерел віри у людському мисленні і його способі сприйняття світу. Уникання ідеологічних (атеїстичних) упереджень (М. Еліаде).

Культурологічна концепція. Традиції як канали відтворення релігії.

Практична робота. Ознайомлення з основними науковими працями авторів концепцій походження релігії.

2.4. Еволюція релігійних вірувань (6 год)

Розвиток віри в надприродне як показник еволюції релігії. Фетишизм, магія, культ предків як первісні форми релігії. Анімізм, тотемізм, шаманство і демонізм як наслідок розвитку первісних форм релігії. Духи і боги: від демонізму – до політеїзму. Монотеїзм.

Практична робота. Перегляд і обговорення відеофільму на релігійну тематику.

2.5. Біблійна теорія виникнення релігії (6 год)

Особливості богословських теорій про походження релігії. Біблія про походження релігії та віри в Бога. Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій. Від політеїзму – до монотеїзму. Біблійні причини загибелі давніх розвинутих цивілізацій.

Практична робота. Укладання порівняльної таблиці «Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій».

2.6. Основні елементи релігії (9 год)

Поняття про структурні компоненти релігії. Релігійна свідомість: вчення, ідеї, уявлення, традиції, звички, пов'язані із вірою в надприродне, як духовна сторона релігії. Релігійні почуття та настрої як показник щирості релігійної віри.

Релігійний культ як зовнішня сторона релігії. Складові релігійного культу: молитви і поклоніння, богослужіння, пости, свята і обряди; храми, капища та предмети поклоніння.

Практична робота. Ознайомлення з культовими спорудами рідного краю.

2.7. Суспільні функції релігії (3 год)

Релігійні організації – деномінація, церква, секта. Жерці (пастирі, священнослужителі) і віруючі в релігії. Релігійна ієрархія. Релігійна адміністрація. Вищі органи влади в релігії.

Практична робота. Написання творчої роботи «Культові споруди рідного краю».

3. Релігійний світогляд (36 год)

3.1. Ідея надприродного (6 год)

Світогляд, його визначення, характеристики та функції. Віра в надприродне – особливість і серцевина релігійного світогляду. Релігія і різні форми містики.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.2. Ідея Бога (6 год)

Бог в релігії. Докази існування Бога. Ідея єдності людини і Бога. Пошук Бога як відкриття себе. Теїзм, пантеїзм, деїзм і атеїзм.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.3. Ідея душі (6 год)

Уявлення та вчення про душу в різних релігійних та містичних світоглядах. Співвідношення духа, душі і тіла. Докази існування душі в релігії.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.4. Ідея безсмертя (6 год)

Віра в безсмертя – відмінна риса людини. Релігії про потойбічне життя. Системи християнських віросповідань про душу та посмертне існування людини чи її душі. Докази існування людини після смерті. Моральний сенс ідеї безсмертя.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.5. Місце писемних джерел в релігійному світогляді (6 год)

Священні міфи (перекази) та святе письмо. Порівняльна характеристика святого письма різних релігій. Танах, Біблія, Коран, Веди. Трипітака. Твори Гомера, Конфуція. Книга мормонів. Поняття богонатхненності.

Практична робота. Ознайомлення з текстами священних писань. Робота з літературою та з ресурсами Інтернету. Ознайомлення з комп'ютерною програмою «Цитата з Біблії».

3.6. Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка (6 год)

«Біблія» – слово і поняття. Структура біблійного тексту. Старий і Новий Завіт. Час написання і автори Біблії. Історія формування священних текстів. Оригінальні тексти і переклади Біблії. Апокрифи. Українські видання Святого Письма. Місце Біблії в християнстві.

Практична робота. Ознайомлення з книгами Біблії різних видавництв і перекладів. Робота в комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії» з електронного носія.

4. Християнство як світова релігія (72 год)

4.1. Ідейна суть християнства (21 год)

Ідея Бога в християнській релігії. Відношення світу і Бога за віруванням християн. Поняття триєдності Бога і суперечки навколо цього. Христос – центральна постать християнства. Смысл людського життя небесного Спасителя (Христа). Християнське вчення про складові частини людини (дух, душа, тіло). Потойбічне життя: рай, пекло та чистилище. Кінець світу (Страшний суд. Армагедон. Новий Єрусалим).

Віра у християнстві. Що таке віра, для чого потрібна, як її розвивати. Символ віри. Молитва як засіб спілкування з Богом. Види молитов. Господня молитва «Отче наш».

Царство Боже, його ознаки. Чудеса і притчі Ісуса Христа. Пророки, пророцтва і чудеса в християнстві. Нагірна проповідь Ісуса Христа і моральна концепція християнства. Мета і смисл життя людини. Різотлумачення християнського вчення про шляхи спасіння (вірою, добрими справами, обраністю, послухом церкві) як ідеологічна передумова поділу християнства на конфесії, церкви та секти.

Обрядова система християнства. Сім таїнств. Іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих та священних місць. Богослужіння, пости. Чернецтво.

Практична робота. Пошук у текстах Біблії або комп'ютерної програми «Цитата з Біблії» з електронного носія понять «віра»; «Царство Боже»; «блаженство», «спасіння».

Пошук у бібліотечних та Інтернет-джерелах інформації про обряди християнства, ікони, святі місця, жести і священні предмети християнства. Узагальнення і систематизація зібраних матеріалів у формі реферата.

Перегляд і обговорення фільму про християнство. Написання відгуку про фільм.

4.2. Первісне і раннє християнство (9 год)

Місце і час виникнення християнства. Духовні джерела первісного християнства. Месіанські тексти Старого Заповіту. Ісус Христос – засновник нової релігії. Сходження Святого Духа – час народження християнської церкви. Загальні риси устрою та діяльності первісного християнства.

Роль і значення апостола Павла у наверненні язичників до нової Церкви.

Початок формування християнства як світової релігії. Послання апостола Павла як початок формування віровчення. Мучеництво як основа новоутвореної Церкви.

Утвердження християнства у Римській імперії.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів, створення мультимедійної презентації на тему «Ісус Христос – засновник нової релігії».

4.3. Християнство церковне (9 год)

Перетворення християнства на державну релігію Римської імперії. Розвиток християнства під керівництвом Отців та Учителів церкви. Помісні та Вселенські собори. Формування християнської церкви. Символ віри християнства. Добір книг до канону святого письма. Розвиток християнського культу. Християнство – державно-панівна релігія Римської імперії. Розпад Римської імперії (395 р.).

Розколи у християнстві: халкедонський (450 р.), «велика схизма» (1054 р.), Реформація 1517 року. Пізній протестантизм як спроба повернення до первісної церкви. Унії: Берестейська (1596 р.) і Ужгородська (1646 р.).

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів, написання реферативних робіт на тему «Формування християнської церкви».

4.4. Православ'я як конфесія християнства (15 год)

Історія формування та географія поширення православ'я. Існуючі назви православ'я та їх зміст. Самовизначення православ'я як єдиної, святої, апостольської, істинної і спасаючої церкви. «Поза православною церквою немає спасіння». Місце Святого Письма і святих переказів («священного послання») в православному віровченні. Авторитет святих Отців та Вчителів церкви. Еклезіологія (вчення про церкву, про еклезію) та вчення про хіротонію («рукопокладання», висвячення духовництва) в православ'ї.

Євхаристичне та молитовне спілкування в православ'ї. Особливості православного культу: молитви, богослужіння, таїнства, обряди; храми, ікони, обереги, святі місця; свята і пости. Православ'я в повсякденному житті віруючих.

Організаційна структура православ'я. Вселенське православ'я. Авторитет чотирьох східних (апостольських) патріархів. Становлення нових автокефальних церков. Церкви автономні.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості православного культу», виокремлення і систематизація цитат.

4.5. Католицизм як конфесія християнства (9 год)

Історія та географія поширення католицизму. Назви католицизму. Самовизначення католицизму як єдиної, вселенської, святої і спасаючої церкви. Особливості католицького християнства. Місце папи в католицизмі. «Без папи немає спасіння». Духівництво і чернечі ордена в католицизмі.

Культ в католицизмі. Структура адміністративного устрою католицизму. Греко-Католицькі (Уніатські) церкви. Розкольніцькі течії в католицизмі. Старокатолицизм. Сучасні опозиційні рухи. Маріанство.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості католицького християнства», виокремлення і систематизація цитат.

4.6. Протестантизм (9 год)

Соціально-історичні та ідеологічні причини появи протестантизму. Лютеранство, кальвінізм і англіканство – основні напрямки раннього протестантизму. Ідейні та соціальні причини наступного розгалуження в рамках основних течій протестантизму. «Пізній протестантизм».

Особливості протестантського віровчення. Антипапізм та антикатолицизм – загальна риса всіх протестантських напрямів та течій. «Повернення» до біблійного християнства. Протестантські доктрини: «Лише святе письмо» (*Sola scriptura*), «Лише вірою» (*Sola fide*), «Лише благодаттю» (*Sola gratia*), «Лише Христос» (*Solus Christus*), «Лише Богу слава» (*Soli Deo gloria*). Багаточисельність сучасних протестантських церков і сект. Екуменічний рух.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості протестантського віровчення», виокремлення і систематизація цитат.

5. Організація науково-дослідницької діяльності (45 год)

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розробки в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні і положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, література, додатки.

План-проспект.

Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування та оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

7. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих учнів. Поради і рекомендації для подальшої науково-дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- предмет релігієзнавства;
- принципи і методи релігієзнавства;
- зміст концепцій походження релігії;
- визначення понять монотеїзму і політеїзму;
- основні елементи релігії;
- означення понять деномінація, церква, секта;
- ідеї, які формують релігійний світогляд людини;
- священні книги релігій;
- загальні відомості з історії написання Біблії;
- авторів перекладу Біблії українською мовою;
- основні поняття християнства: Бог, Віра, Царство Боже, Спасіння;
- конфесійні відмінності у догматиці;
- обрядові відмінності різних конфесій в християнстві;
- історію виникнення християнства і церкви;
- Символ віри християнства;
- причини розколу церкви;
- причини реформацій церкви;
- зміст Берестейської і Ужгородської Уній;
- сутність православ'я і особливості його культу;
- сутність католицизму і особливості його культу;
- особливості протестантського віровчення;
- поглиблено знати матеріали вибраної для дослідження теми;
- основні правила публічного виступу.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- складати індивідуальний план роботи;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- використовувати різні методи, визначати об'єкт дослідження;
- визначати і аргументувати актуальність роботи, теоретичне і практичне значення, особистий внесок автора, новизну роботи;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- давати стислий аналіз прочитаної літератури з обраної теми;
- грамотно оформляти роботу;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи;
- чітко формулювати свої думки, толерантно вести дискусію;
- готувати виступ і виголошувати його з огляду на ситуацію спілкування.

Учні мають набути досвід:

- дотримування правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері релігієзнавства;
- визначення теми і завдань дослідження, аргументації вибору;
- укладання плану дослідницької роботи (наукового реферату);
- використання різних методів дослідження;
- роботи за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- самостійного отримання та обробки різнобічної релігієзнавчої інформації;
- узагальнення матеріалів дослідження;

- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;
- складання тез наукової роботи;
- створення мультимедійних презентацій;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо.

Вищий рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	2	1
2	Релігії в Україні	90	—	—
2.1	Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян	(6)	3	3
2.2	Запровадження християнства в Русі	(6)	3	3
2.3	Православна церква в Україні	(18)	12	6
2.4	Греко-католицька церква в Україні	(18)	12	6
2.5	Протестантизм в Україні	(18)	12	6
2.6	Розвиток релігії на Закарпатті (регіональна тема)	(3)	1	2
2.7	Іудаїзм в Україні	(6)	3	3
2.8	Іслам в Україні	(6)	3	3
2.9	Релігія і церква в сучасній Україні	(3)	1	2
2.10	Сучасні неорелігійні рухи	(6)	3	3
3	Свобода, права і релігія	24	—	—
3.1	Зміст поняття «свобода совісті»	(3)	2	1
3.2	Міжнародні правові документи про свободу совісті	(9)	3	6
3.3	Законодавство України про свободу совісті	(12)	6	6
4	Основи науково-дослідницької діяльності	84	30	54

5	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	12	3	9
6	Підсумок	3	1	2
Разом		216	100	116

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Мета і завдання роботи гуртка на навчальний рік.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Звіти гуртківців щодо виконання отриманих завдань на літо. Обговорення індивідуальних планів роботи.

2. Релігії в Україні (90 год)

2.1. Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян (6 год)

Археологічні та історичні свідчення про релігійні вірування родів та племен, що жили на землях України. Релігія часів Трипільської культури (VI–III-є тисячоліття до нашої ери). Релігія осілих скіфів. Вплив дослов'янських релігійних вірувань на релігійні вірування східних слов'ян.

Релігійні вірування східних слов'ян. Похоронні обряди. Культ предків. Род, Рожениця, Берегиня. Пандемонізм: домовий, лісовик, нявка, русалка, упирі, вурдалаки, відьми. Шлюбні культи.

Релігія племен Русі. Збруцький ідол. Спроби князів Ігоря та Володимира створити національно-державну релігію. Причини невдач релігійних реформ.

Залишки дохристиянських релігійних вірувань у християнських віруваннях нащадків східних слов'ян.

Практична робота. Підготовка і укладання опитувальника «Що я знаю про дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян». Проведення опитування. Узагальнення і аналіз матеріалів опитування.

2.2. Запровадження християнства в Русі (6 год)

Християнство у грецьких і римських колоніях Північного Причорномор'я.

Соціально-політичне та міжнародне становище Русі 10-го століття. Стихійне проникнення християнства на територію України. Потреба в державній релігії. Візантія і папство в 10-му столітті. Положення християнської церкви у Візантії. Київська Русь і Візантія. Варіанти можливого прийняття різних релігій. Договір Візантії з Володимиром і порушення імператорами своїх обіцянок. Хрещення киян та новгородців. Християнська церква в Русі часів князя Володимира. Традиції візантійського християнства в Русі. Київська митрополія.

Співвідношення духовного світу слов'ян і духу християнства. Асиміляція язичницької культури східних слов'ян з християнством. Формування нової духовності на основі християнства.

Православ'я як чинник відчуження Київської Русі від католицького Заходу.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Прийняття християнства на Русі як новий етап розвитку держави».

2.3. Православна церква в Україні (18 год)

Церковний ранг та структура Київської митрополії в складі Константинопольського патріархату. Православна церква Русі впродовж 11–12 століть. Політика вищого духовництва в часи татаро-монгольського лихоліття. Православна церква в Україні в часи литовського та польського панування. Київська і Галицько-Волинська митрополії. Самочинне відокремлення Московської митрополії від Київської.

Українська православна церква в боротьбі за збереження української нації. Церковна верхівка в часи Берестейської Унії (1596 р.). Відновлення козаками православної церковної ієрархії в 1620 році. Православні братства. Особлива позиція православної церкви в часи приєднання України до Московського царства.

Православ'я як чинник розквіту української національної культури в 16–17 ст. Злет православної богословської думки. Катехизис Петра Могили. Архітектура могилянської доби. Братські школи. Острозький та Києво-Могилянський колегіуми. Православна церква в боротьбі з протестантизмом і католицизмом на українських землях.

Спротив духовенства та мирян підпорядкуванню Київської митрополії Московському патріархату. Канонічний статус Київської митрополії. Роль українського духівництва в розвитку духовної, богословської культури Великої Росії. Спустошення православної церкви в Україні.

Православна церква в Україні за часів Синодального правління. Більшовицький переворот у 1917 році – початок гонінь на православну церкву.

Українська Народна Республіка: боротьба за відновлення автокефалії православної церкви в Україні. Українська автокефальна церква 1921–1930 років. Зміст та форми антирелігійної політики Радянської влади до 1941 року. Надання Вселенським Патріархом (1924 р.) Томасу про автокефалію православної церкви в Польщі (Західній Україні).

Православна церква після возз'єднання України упродовж 1939–1944 років. Сергіянство як еклезіологічна ересь у православ'ї.

Стан православ'я в сучасній Україні – боротьба за відновлення канонічної незалежності української православної церкви.

Українська православна церква (Московського патріархату) – здобутки, проблеми і перспективи. Українська православна церква Київського патріархату. Українська автокефальна православна церква. Автономна Українська православна церква. Перспективи створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку православ'я в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Диспут на тему «Створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні: міф чи реальність».

2.4. Греко-католицька церква в Україні (18 год)

Сутність уніатства. Ідея унії та її реалізації. Флорентійська Унія і християнство в Україні.

Православ'я і католицизм у князівстві Литовському. Релігійна політика Польщі на українських землях. Причини прийняття Унії в Україні. Історія підготовки об'єднання з католицькою церквою: плани польської шляхти; розрахунки і дії українських ієрархів та української шляхти. Уніатський і протиуніатський собори 1596 року в Бересті. Перехід на бік Унії львівського митрополита Шумлянського (1700 р.) та ліквідація православ'я в Галичині. Поширення уніатства в Україні. Унія на землях Закарпаття (1649 р.).

Поділ Польщі в кінці 18 століття. Унія в Галичині в антиросійській політиці Австрії. Ліквідація Унії на Волині (1839 р.). Національне відродження греко-католицької церкви в ХІХ – поч. ХХ-го століть. Митрополит Андрей Шептицький.

Греко-католицька церква за межами України. Приєднання західно-українських земель до ССРСР (1939 р.) та ліквідаційний собор (1946 р.). Катакомбний період греко-католицької Церкви в ССРСР.

Наслідки насильницької ліквідації УГКЦ. Поява секти покутників. Греко-католицька Церква в діаспорі.

Відновлення діяльності греко-католицької церкви в Україні. Причини, хід та наслідки відновлення греко-католицької церкви в Україні. Сучасний стан греко-католицької церкви в Україні. Проблеми створення греко-католицького патріархату. Відносини з Апостольською столицею та з діючими православними церквами України.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку греко-католицької церкви в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Створення мультимедійних презентацій «Діяльність греко-католицької церкви в Україні».

2.5. Протестантизм в Україні (18 год)

Поява протестантизму на українських землях. Антитринітарії та соцініани (кальвіністи) на Волині. Просвітницька діяльність протестантів. Переклади Біблії українською мовою. Братські школи протестантів. Протестантська академія в Кисиліні (Кислицях) та Рахові. Виселення та знищення українських протестантів польською владою та повсталими козаками.

Південно-руський штундизм. П'ятидесятництво воронаєвського напрямку в Україні. Проникнення баптизму в Україну. Церква євангельських християн-баптистів, її утворення та розпад. Адвентизм в Україні.

Передумови та історія появи протестантизму та «пізнього протестантизму» на Закарпатті.

Протестантизм у сучасній Україні. Легалізація діяльності протестантських церков і сект. Всесвітній з'їзд Свідків Єгови (1994 р.). Поширення протестантських общин. Місіонерська діяльність закордонних протестантських центрів. Зріст чисельності віруючих протестантів.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку протестантизму в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Написання рефератів на тему «Протестантизм у сучасній Україні».

Представлення рефератів.

2.6. Розвиток релігії на Закарпатті (регіональна тема) (3 год)

Роль географічних і етнічних особливостей Закарпаття у розвитку релігії. Прийняття християнства і конфліктність його розвитку. Вплив Австро-Угорської імперії, мадяризація і окатоличення. Наслідки запровадження Унії

(1649 р.). Боротьба між католицизмом і православ'ям як національна трагедія (1920 р.). Вплив москвофілів. Свобода зміни віри під час панування Чехословаччини.

Зв'язок закарпатців із протестантськими общинами Росії, Європи і Америки. Поширення християнської літератури.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності Закарпаття.

2.7. Іудаїзм в Україні (6 год)

Шляхи і час проникнення іудаїзму в Україну. Поширення іудаїзму серед євреїв України. Причини, умови та історія виникнення і розвитку хасидизму в Україні. Святі цадіки в Україні. Сіонізм і антисемітизм в Україні. Єврейські погроми. Іудаїзм у сучасній Україні. Месіанські єврейські общини.

Практична робота. Дослідження стану й динаміки розвитку єврейських релігійних громад нашого краю.

Диспут на тему «Проблеми антисемітизму в Україні».

2.8. Іслам в Україні (6 год)

Шляхи проникнення ісламу на землі України. Іслам – державна релігія Кримського ханства. Російсько-турецька війна кінця 18 століття і виселення мусульман із Новоросійського краю. Насильницьке навернення залишених мусульман у християнство. Гагаузи.

Іслам у Криму після приєднання Криму до Росії. Іслам у Криму в роки Радянської влади. Відродження ісламу в Криму після 1991 року.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Мусульманські громади і організації в сучасній Україні».

2.9. Релігія і церква в сучасній Україні (3 год)

Оживлення та відродження релігійних вірувань в Україні. Стан, динаміка і тенденції змін релігійності в Україні. Традиційні релігії українців. Релігії національних меншин. Нові релігії, церкви та секти.

Місце релігії та релігійних організацій у державній розбудові України. Проблема міжконфесійних конфліктів.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності нашого краю.

2.10. Сучасні неорелігійні рухи (6 год)

Причини активного релігієтворення в наш час.

Богошукання орієнтального напрямку. Товариство свідомості Кришни. Дзен (чань)-буддизм. Послідовники Саї Баби. Громади Шрі Чинмоя. «Всесвітня чиста релігія» (Сахаджа-Йога). «Трансцендентальна медитація». Товариство Шрі Ауробіндо (інтегральна йога).

Неохристиянські рухи. Богородична церква. Новоапостольська церква. Церква Ісуса Христа святих останніх днів (мормони). Церква Христа. Церква останнього заповіту (віссаріонівці). Харизматичні об'єднання.

Синтетичні неорелігії. Церква єднання (церква уніфікації), Віра Багаї, АУМ Синрикьо, Біле Братство. Езотеричні об'єднання. Всесвітнє теософське товариство. «Агні Йога». Діанетика, наука розуму, християнська наука – сасєнтологічні рухи. Неоязичництво. Демоністичні культи.

Практична робота. Складання порівняльної таблиці «Сучасні неорелігійні рухи».

3. Свобода, права і релігія (24 год)

3.1. Зміст поняття «свобода совісті» (3 год)

Філософсько-релігієзнавчий зміст поняття «свобода совісті». Духовний суверенітет, воля і свобода вибору. Свобода релігійної совісті: свобода релігії,

віросповідання, церкви. Свобода в релігії і релігійна толерантність. Органічна єдність права на свободу думки, совісті, релігії та переконань.

Принципи відносин між державою і церквою. Моделі державно-церковних відносин.

Практична робота. Ознайомлення з різними моделями державно-церковних відносин у світі.

3.2. Міжнародні правові документи про свободу совісті (9 год)

«Всезагальна Декларація прав людини» (статті 1, 2, 18, 19). «Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти» (1962 р.) про вивчення релігії в школі, «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» (1973 р.) про свободу совісті. Проблеми свободи совісті в «Заключному Акті наради з питань безпеки і співробітництва в Європі» (Хельсінкі, 1975 р.). «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості» (1981 р.) про свободу думки, релігії, совісті і переконань.

Конституції і законодавство країн світу про свободу совісті. «Акт про відновлення свободи релігії» (Restoration Act Freedom of Religion RAFR) в США (1993 р.) та його вплив на релігійну ситуацію у світі. Міжнародні протести з приводу російського законодавства про свободу совісті.

Практична робота. Ознайомлення з правовими міжнародними документами щодо свободи совісті. Робота в бібліотеці та з інтернет-ресурсами.

3.3. Законодавство України про свободу совісті (12 год)

Ратифікація Україною всіх Міжнародних правових актів про свободу совісті. Конституційні засади свободи совісті в Україні. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Зміни і доповнення.

Додаткові правові акти, інструкції та розпорядження про свободу совісті в Україні. Проблеми удосконалення законодавства про свободу совісті та юридично-правового вирішення конфліктних ситуацій, що пов'язані з релігіями та релігійністю в Україні. Про узгодження віровчення і діяльності релігійних

організацій з інтересами держави та народу України. Про залучення релігійних організацій до діяльності політичних партій. Про традиційне віросповідання та державну церкву. Про військових капеланів. Про «Закон Божий» у державних навчальних закладах. Про державну дотацію навчальним закладам релігійних організацій. Про повернення та перерозподіл храмів. Про канонічні аспекти релігійних конфліктів. Про місіонерство закордонних центрів. Про нові та тоталітарні секти.

Практична робота. Ознайомлення з правовими документами українського законодавства щодо релігії. Робота в бібліотеці та з ресурсами Інтернету.

Семінар на тему «Релігійні конфлікти в Україні».

4. Основи науково-дослідницької діяльності (84 год)

Перспективні напрями досліджень у релігієзнавстві.

Вибір теми наукового дослідження. Чіткість та науковість формулювання теми. Об'єкт та предмет дослідження.

Структура наукового дослідження. План роботи.

Вступна частина наукової роботи. Мета та завдання дослідження. Аналіз проблеми в науковій літературі й практиці. Обґрунтування актуальності і відповідності проблеми сучасним вимогам суспільства. Методи дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Пошук інформації та методика опрацювання наукової літератури.

Основні вимоги до написання різних видів учнівських дослідницьких робіт.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Бібліографічний опис наукових джерел.

Редагування та корегування роботи.

План захисту роботи. Доповідь. Логічність та послідовність викладу матеріалу.

Оформлення наочних матеріалів. Використання технічних засобів.

Основи риторики. Правила ведення дискусії. Культура поведінки під час наукової доповіді.

Виступ перед аудиторією. Специфіка ведення наукового діалогу.

Практична робота. Розробка концепції дослідження, визначення мети та завдань роботи. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності.

Складання плану наукової роботи. Вибір методів дослідження. Підбір теоретичних релігієзнавчих джерел, необхідних для роботи.

Створення вступної частини наукового дослідження. Структурування основної частини наукової роботи, укладання розділів.

Опрацювання наукової літератури й систематизація прочитаного.

Обробка фактичного матеріалу.

Оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу.

Робота над розділами основної частини наукового дослідження. Введення та оформлення ілюстративного матеріалу.

Формування висновків до кожного розділу.

Обробка і критичний аналіз результатів наукової роботи. Узагальнення та формулювання висновків.

Формування списку використаної літератури. Укладання додатків до наукової літератури.

Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до друку

Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Виступ. Проведення дискусії.

Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

6. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької роботи.

Практична робота. Наукова конференція – презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- релігійні вірування племен, що жили на землях України;
- дохристиянські вірування східних слов'ян і залишки їх у християнстві;
- історію запровадження християнства на Русі;
- основні віхи історії православ'я на Україні;
- стан православ'я в сучасній Україні;
- історію впливу католицизму на Україні;
- причини введення Уній в Україні;
- суть греко-католицької деномінації;
- історію і причини появи протестантизму в Україні;
- різновиди протестантських деномінацій в Україні;
- доктринальні подібності і відмінності протестантських деномінацій;
- історію розвитку християнства у своєму краї;
- історію розвитку іудаїзму в Україні;

- причини появи, суть і наслідки антисемітизму;
- історію розвитку і стан мусульманства в Україні;
- сучасне релігійне становище в Україні;
- сучасні неорелігійні, неохристиянські рухи;
- права людини на свободу совісті;
- умови зміни законів про права на свободу совісті в Україні;
- методи релігієзнавчих досліджень;
- будову наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- оперувати основними релігієзнавчими поняттями;
- обґрунтовувати появу християнства в Україні;
- пояснювати суть відмінностей між православ'ям і католицизмом;
- пояснювати суть відмінностей різних християнських деномінацій;
- пояснювати суть антисемітизму;
- володіти методами релігієзнавчого дослідження;
- складати алгоритм наукового дослідження;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів і Інтернету;
- проводити анкетування, опитування свідків подій для збору матеріалів по досліджуваній темі;
- опрацьовувати зібраний матеріал;
- структурувати наукову роботу;
- формулювати висновки наукового дослідження;

- укладати список використаної літератури;
- укладати додатки до наукової літератури;
- редагувати та корегувати текст;
- оформляти роботу;
- оформляти наочні матеріали;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з урахуванням ситуації спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

Учні мають набути досвід:

- дотримування правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- вільного оперування в усній та письмовій мові основними релігієзнавчими поняттями;
- обґрунтування появи християнства в Україні;
- пояснення відмінностей між православ'ям і католицизмом;
- пояснення відмінностей різних християнських деномінацій;
- пояснення суті антисемітизму;
- визначення теми і завдань дослідження, аргументації вибору;
- укладання плану дослідницької роботи (наукового реферату);
- використання різних методів релігієзнавчого дослідження;
- анкетування, опитування свідків подій для збору матеріалів з досліджуваної теми;
- роботи за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- самостійного отримання та обробки різнобічної релігієзнавчої інформації;
- узагальнення матеріалів дослідження;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;

- складання тез наукової роботи;
- створення мультимедійних презентацій;
- укладання плану захисту науково-дослідницької роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
DVD-плеєр	1 шт.
Екран для демонстрації	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
Фотоапарат	За потребою
Диктофон	За потребою
Комп'ютерна програма «Цитата з Біблії»	1 шт.
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	
Фломастери	За потребою

Клей ПВА	За потребою
Серветки з тканини або поліетилену	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
<i>Таблиці</i>	
Політична карта світу	1 шт.
Карта розповсюдження релігій	1 шт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. Софія-Логос : Словник / С. Аверинцев. – К. : Дух і літера, 2005. – 650 с.
2. Авеста. Зороастрийские архивы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://avesta.isatr.org/index.htm>
3. Андросов В. П. Будда Шакьямуни и индийский буддизм. Современное истолкование древних текстов / В. П. Андросов. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001. – 508 с.
4. Аникин Д. А. История религии : конспект лекций [Электронный ресурс] / Даниил Аники. – М. : Высшее образование, 2007. – 188 с. – Режим доступа: <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=97498>
5. Аширов Н. Ислам и нация / Н. Аширов. – М. : Политиздат, 1975. – 143 с.
6. Бхагавад-Гіта як вона є (з оригінальними санскритськими текстами, транслітерацією кирилицею, послівним перекладом, літературним перекладом та поясненнями Бгактіведанти Свами Прабгупади). [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://ua.philosophy-of-religion.org.ua/bhagavad_gita.html
7. Белицкий М. Шумеры. Забытый мир [Электронный ресурс] / М. Белицкий. – М. : Наука, 1980. – 396 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/185065/read>
8. Бердяев Н. А. Царство Духа и царство кесаря / Н. А. Бердяев. – М. : Республика, 1995. – 383 с.
9. Библия в гравюрах Гюстава Доре с библейскими текстами по синодальному переводу. – М. : Свет на Востоке, 1993. – 467 с. : ил.
10. Біблія : книги священного писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ КП, 2004. – 1408 с.

11. Біблія або Книги святого письма Старого й Нового Заповітів / перекл. з давньоєврей. та грецьк. І. Огієнко. – М. : Видання Московського патріархату, 1989. – 296 с.
12. Білоусенко О. Земне життя Господа Ісуса Христа / О. Білоусенко ; за ред. В. С. Радько. – К. : Час, 1992. – 101 с.
13. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі / М. Ю. Брайчевський. – К. : Наукова думка, 1988. – 261 с.
14. Васильев А. С. История религий Востока [Электронный ресурс] / А. С. Васильев. – М. : Высшая школа, 1988. – 416 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Vasil1/index.php
15. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
16. Веретенников А. М. Города майя и ацтеков / А. М. Веретенников. – М. : Вече, 2003. – 208 с.
17. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 4 т., 5 кн. / І. Власовський. – Репринт. відтвор. вид. 1977 р. – К. : Либідь, 1998. – 360 с. – Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=23202>
18. Войтович В. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. – Тернопіль : Богдан, 2009. – 408 с.
19. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
20. Вонг Е. Даосизм / Е. Вонг. – М. : Гранд, 2001. – 352 с.
21. Греченко В. А. Історія світової та української культури [Електронний ресурс] : Підручник для вищ. закл. освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко. – К. : Літера, 2000. – 464 с.
22. Герье В. Западное монашество и папство / В. Герье. – М. : Т-во печатня Яковлева, 1913. – 334 с.

23. Гимбутас М. Славяне : Сыны Перуна [Електронний ресурс] / М. Гимбутас. – М. : Центрполиграф, 2007. – 216 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/gimb/
24. Гимбутас М. Цивилизация Великой Богини : мир Древней Европы [Електронний ресурс] / М. Гимбутас. – М. : РОССПЭН, 2006. – 572 с. : илл. – Режим доступа: <http://www.kodges.ru/52103-civilizaciya-velikoj-bogini-mir-drevnej-evropy.html>
25. Гладких В. В. Синкретичний характер становлення традиції дзен-буддизму [Електронний ресурс] : дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / Гладких Валентин Валерійович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К, 2005. –
Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=religion&id=209
26. Гоголь Микола. Роздумування про Божественну Літургію. Переклад і додатки опрацював о. д-р Микола Комар [Електронний ресурс] / Микола Гоголь. – Львів : Монастир Свято-Іванівська Лавра. Видавничий відділ «Свічадо», 2003. – 157 с. –
Режим доступу: <http://library.kr.ua/elmuseum/manuscript/gogol/>
27. Голб Норман. Хазарско-еврейские документы X века / Норман Голб, Омелян Прицак. – Москва-Иерусалим, 1997. – 240 с.
28. Горський В. Л. Адвентизм : історія і сучасність / В. Л. Горський. – К. : Знання, 1987. – 48 с.
29. Грушевський М. С. Духовна Україна : зб. творів / М. С. Грушевський. – К. : Либідь. – 560 с.
30. Губерський Л. В. Людина і світ : підручник / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, А. О. Приятельчук та ін. ; гол. ред. Л. В. Губерський. – 2-ге вид. випр. і доп. – К. : Т-во «Знання», 2001. – 349 с.
31. Гудінг Д. Людина та її світогляд : в 3-х т. / Д. Гудінг, Дж. Леннокс. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007.
Т. 1: Для чого ми живемо і яке наше місце у світі. – 2007. – 416 с.
Т. 2: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 376 с.

- Т. 3: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 480 с.
32. Гьофнер Й. Християнське суспільне вчення / Йозеф Гьофнер; кардинал. – Львів : Свічадо, 2002. – 304 с.
33. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського народу / В. Ф. Давидюк. – Луцьк, 2005. – 310 с.
34. Дандарон Б. Д. Буддизм. Сб. статей / Б. Д. Дандарон. – СПб : Дацан Гунзэчойнэй, 1996. – 144 с.
35. Данилов В. Заметки о средневековой инквизиции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://veritas.katolik.ru/books/inkvizic.htm#0>
36. Джексон П. Доктрины и устройство баптистских церквей / П. Джексон. – Одесса : Христианское просвещение, 1993. – 199 с.
37. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев / Жорж Дюмезиль. – М. : ГРВЛ «Наука», 1986. – 234 с.
38. Дюмулен Г. История дзэн-буддизма / Генрих Дюмулен. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2003. – 317 с.
39. Экземплярский В. И. Учение древней Церкви о собственности и милостыне / Экземплярский В. И. – К., 1910. – 279 с.
40. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містєрії. Мефістофель і Андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання [Електронний ресурс] / М. Еліаде. – К. : Основи, 2001. – 592 с. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Eliade_Mircea/Sviaschenne_i_myrske/
41. Элиаде М. История веры и религиозных идей: в 3-х томах / Мирча Элиаде. – М. : Критерион, 2002.
- Том 1: От каменного века до элевсинских мистерий. – 2002. – 464 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Eliad_2/13.php
- Т. 2: От Гаутамы Будды до триумфа христианства . – 2002. – 512 с. – Режим доступа: http://www.koob.ru/mircea_eliade/#books
- Т. 3: От Магомета до реформации. – 2002. – 352 с. – Режим доступа: http://www.koob.ru/mircea_eliade/#books

42. Элиаде М. Очерки сравнительного религиоведения [Электронный ресурс] / М. Элиаде. – М. : Ладомир, 1999. – 488 с. –
Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/relig/relig010.htm>
43. Эрикер К. Буддизм / К. Эрикер. – М. : Гранд, 1999. – 301 с.
44. Елизаренкова Т. Я. «Ригведа» – великое начало индийской литературы и культуры [Электронный ресурс] / Т. Я. Елизаренкова // Ригведа. Мандалы I–IV. – М. : Наука, 1999. – 768 с. –
Режим доступа: <http://scriptures.ru/vedas/rigveda.htm>
45. Елизаренкова Т. Я. Мир идей ариев Ригведы [Электронный ресурс] // Ригведа. Мандалы V–VIII. – М. : Наука, 1995. – 752с. – Режим доступа: http://test.vedam.ru/library/culture/articles/elizarenkova_1995.pdf
46. Замаровський В. Спочатку був Шумер : наук.-худ. нарис / Войтех Замаровський. – К. : Веселка, 1983. – 207 с. : іл.
47. Зелінський А. Л. Александрійські фараони та їхні піддані. Зміцнення влади перших Птолемеїв / А. Л. Зелінський; Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України. – К. : Академперіодика, 2010. – 664 с.
48. Іларіон (Іван Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу : іст.-реліг. моногр / Митрополит Іларіон. – К. : Обереги, 1992. – 424 с.
49. Іван Огієнко. Українська церква : Нариси з історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 2 т. / Митрополит Іларіон. – К. : Україна, 1993. – 284 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh.htm>
50. Ісіченко І. Загальна церковна історія : Підручник для вищих духовних шкіл / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2001. – 601 с.
51. Ісіченко І. Історія Христової Церкви в Україні / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2003. – 471 с.
52. Ісіченко І. Монашество давнього Єгипту / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2002. – 214 с.

53. Історія релігії в Україні : навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Лобовик та ін. ; за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – 735 с.
54. Каліст. Православна Церква / Каліст; митрополит (УЕР). – К. : Дух і літера, 2009. – 380 с.
55. Каниткар В. П. Религии мира. Индуизм / В. П. Каниткар, У. Оуэн Коул. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2001 г. – 320 с.
56. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство : Навч. посібник для студентів вузів. – 3-є вид., перероб. і доп. / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – К. : Кондор, 2004. – 646 с.
57. Каспер В. Ісус Христос / Вальтер Каспер; кардинал. – К. : Дух і літера, 2008. – 424 с.
58. Клейн Л. С. Древние миграции и происхождение индоевропейских народов / Л. С. Клейн. – Санкт-Петербург, 2007. – 226 с. – Режим доступа: <http://www.protobulgarians.com/Russian'20translations/Klein'20L'20S.pdf>
59. Конфуцій. Велике Вчення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/474>
60. Коран українською мовою [Електронний ресурс] // Всесвіт. – 1990. – № 6. – С. 90–129. – Режим доступу: <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=1001322>
61. Коран [Текст] // дослідження, пер. (фрагмент) і комент. В. Рибалкін; НАН України, Інститут сходознавства ім. А. Кримського. – К. : Стилос, 2002. – 270 с.
62. Котрелл М. Белые божества инков / М. Котрелл. – М. : Эксмо, 2006. – 240 с.
63. Крижанівський О. П. Історія стародавнього сходу [Електронний ресурс] / О. П. Крижанівський – К. : Либідь, 2002. – 594 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/istoriya/istoriya_starodavnogo_shodu_-_krizhanivskiy_op

64. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции / Н. А. Кун. – М. : ЗАО Фирма СТД, 2005. – 558 с.
65. Кураев А. Доброе слово об инквизиции // Диакон Андрей Кураев. Неамериканский миссионер. – Саратов : Издательство Саратовской епархии, 2005. – 229 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/2w8>
66. Лао Цзы. Обрести себя в Дао [Электронный ресурс] / Лао Цзы. – М. : Республика, 1999. – 445 с. – Режим доступа: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/istorija_vostochnaja/lao_czy_obresti_sebja_v_dao_1999/14-1-0-3291
67. Ли Г. Ч. История инквизиции [Электронный ресурс] // Генри Чарльз Ли. – М. : Эксмо, 2007. – 512 с. – Режим доступа: <http://books.tr200.ru/v.php?id=505592>
68. Липківський В. Відродження Церкви в Україні (1917–1930) [Електронний ресурс] / В. Липківський. – Торонто : «Добра книжка», 1959. – 170 с. – Режим доступу: http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=70:book70&Itemid=43&layout=default
69. Лобье П. Три града. Социальное учение христианства / Патрик де Лобье. – СПб. : Алетейя, 2000. – 412 с. – Режим доступа: <http://ozonbook.com/books/1703219-tri-grada-socialnoe-uchenie-hristianstva.html>
70. Лубський В. І. Історія релігій [Електронний ресурс] / В. І. Лубський, М. В. Лубська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 776 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/religiyeznavstvo/istoriya_religiy_-_lubskiy_vi
71. Луцишина О. А. Давньоіндійські уявлення про людину (на матеріалах аналізу гімнів Рігведи) [Електронний ресурс] // Наукові записки. Том 19, Спеціальний випуск : у двох частинах. Частина 1. – К. : КМ «Academia», 2001. – С. 69–73. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_191/22_lutsyshyna_oa.pdf

72. Мартирологія Українських Церков у чотирьох томах. – Торонто-Балтимор : Укр. вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка.
Том I: Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // Упоряд. О. Зінкевич. – 1987. – 1208 с.
Том II: Українська Католицька Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // За ред. О. Зінкевича, Т. Лонгина. – 1985. – 839 с.
73. Максуд Р. Ислам // Р. Максуд. – М. : ФАИР – ПРЕСС. Информпресс+, 1999. – 304 с.
74. Маслов А. А. Китай: Укрощение драконов. Духовные поиски и сакральный экстаз / А. А. Маслов. – Санкт-Петербург : Алетейа, 2003. – 480 с.
75. Махабхарата [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://iproaction.ru/>
76. Мень А. Т. 1 : Истоки религии. В поисках пути, истины и жизни [Электронный ресурс] // История религии в 7 томах / А. Мень, священник. – М. : Слово, 1991–1992. – Режим доступа: http://krotov.info/library/13_m/myen/1_2_00.htm
77. Мень О. Перші апостоли [Електронний ресурс]: аудіокнига / О. Мень. – Л. : Свічадо, 2006. – 232 с. – Режим доступа: <http://kyrios.org.ua/music/audioknigi/1594-pershi-apostoli-audiokniga.html>
78. Мень О. Син Людський / О. Мень, священник. – Л. : Свічадо, 2009. – 372 с.
79. Мифы народов мира. Энциклопедия. В 2-х томах (2-е издание) / Гл. ред. Токарев С. А. – М. : «Советская Энциклопедия», 1987.
Том 1. – 1987. – 720 с.
Том 2. – 1988. – 671 с.
80. Мифология : энциклопедический справочник. – Минск: ЗАО «Белфакс Медиа», 2002. – 352 с.
81. Михельсон О. К. Феноменологическое религиоведение М. Элиаде : дис... канд. философ. Наук : ВАК 09.00.13 / Михельсон Ольга Константиновна. Специальность : религиоведение, философская антропология и философия культуры. – Санкт-Петербург – 2003. – Режим доступа:

<http://www.dissercat.com/content/fenomenologicheskoe-religiovedenie-m-eliade>

82. Новомученики черкаські : життя, подвиг, страждання. Книга 2 / Із Словом Високопреосвященнішого Софронія, архієпископа Черкаського і Канівського [Електронний ресурс]. – Черкаси. : Видання Черкаської єпархії УПЦ, 2008. – 288 с. – Режим доступу: <http://cherkasy-orthodox.com.ua/books/Novomuceniky.pdf>
83. О’Брайен Едвард. Новый взгляд на испанскую Инквизицию [Электронный ресурс] / Эдвард О’Брайен // «The Wanderer», 15 февраля 1996. – Режим доступа: http://www.unavoce.ru/library/obrien_inquisition.html
84. Панова В. Жизнь Мухаммеда / В. Панова, Ю. Бахтин. – М. : Политиздат, 1990. – 495 с.
85. Ярема Д. Иконопис Західної України XII–XV ст. / Дмитрій Ярема, Патріарх. – Львів : Видавництво «Друкарські куншт», 2005. – 508 с. : іл.
86. Переломов Л. С. Слово Конфуция / Л. С. Переломов. – М. : ТПО «Фабула», 1992. – 101 с.
87. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури [Електронний ресурс] / В. С. Полікарпов. – К. : Знання, 2000. – 359 с. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/209/7869.html>
88. Прокоп’юк О. Київська митрополія: топографія посвят. Реконструкція реєстру храмів за відомостями про церковнослужителів (1780–1783) / О. Прокоп’юк. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – 208 с.
89. Мейендорф И. История церкви и восточно-христианская мистика / Иоанн Мейендорф, протопресвитер. – М. : Институт ДИ-ДИК, 2000. – 576 с.
90. Рак И. В. Египетская мифология [Электронный ресурс] / И. В. Рак. – М. : Терра: Книжный клуб, 2004. – 320 с. – Режим доступа: <http://annales.info/egipet/rak/index.htm>
91. Рассел Дж. Б. Князь тьмы. Добро и зло в истории человечества / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2002. – 448 с.

92. Рассел Дж. Б. Колдовство и ведьмы в Средние века [Электронный ресурс] / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2001. – 480с. – Режим доступа: <http://books-history.net/4382-koldovstvo-i-vedmy-v-srednie-veka-dzheffri-barton.html>
93. Рассел Дж. Б. Сатана. Восприятие зла в ранней христианской традиции / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2001. – 320 с.
94. Ревуненкова Н. В. Протестантизм [Электронный ресурс] / Н. В. Ревуненкова. – СПб. : Питер, 2007. – 224 с. – Режим доступа: <http://rghost.ru/3534617>
95. Релігієзнавство : підручник / А. М. Черній ; ред. Г. А. Теремко, рец. А. М. Колодний, О. І. Уткін, В. І. Лубський. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2008. – 400 с.
96. Религиоведение : социология и психология религии / С. И. Самыгин, В. Н. Ничипуренко, И. П. Полонская. – Р-на-Д. : Феникс, 1996. – 672 с.
97. Родионов М. А. Ислам классический / М. А. Родионов. – СПб. : «Петербургское Востоковедение», 2001. – 256 с.
98. Рокотова Н. (Рерих Е. И.). Основы буддизма / Н. Рокотова. (Е. И. Рерих). – 3-е изд., доп. – Рига : Угунс, 1997. – 144 с. : ил.
99. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій: Навчальний посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 1997. — 464 с.
100. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія: навч. посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 2000 (2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 624 с.
101. Сидоров А. И. Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества / А. И. Сидорова. – М. : Православный паломник, 1998. – 528 с.
102. Симфония на Ветхий и Новый Завет. – Санкт-Петербург : Христианское общество «Библия для всех», 1998. – 1500 с.
103. Скрижинская М. В. Скифия глазами эллинов [Электронный ресурс] / М. В. Скрижинская. – М. : «Алетейя», 2001. – 304 с. – Режим доступа: <http://www.sno.pro1.ru/lib/skrzhinskaya2/index.htm>

104. Словник античної мітології / Упоряд. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 312 с.
105. Степовик Д. Історія української ікони Х–ХХ століть / Д. Степовик. – К. : Либідь, 1996. – 440 с.
106. Телушкин Й. Еврейский мир : Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии / Й. Телушкин. – М. : Лехаим, 1998. – 574 с.
107. Тихомиров Л. Апокалипсическое учение о судьбах и конце мира // Л. А. Тихомиров. Христианство и политика. – М. : ГУП «Облиздат», ТОО «Алир», 1999. – С. 367–392.
108. Торчинов Е. А. Введение в буддологию. Курс лекций / Е. А. Торчинов. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – 304 с. –
Режим доступа: <http://anthropology.ru/ru/texts/torchin/buddhism.html>
109. Торчинов Е. А. Религии мира: опыт запредельного. Психотехника и трансперсональное состояние / Е. А. Торчинов. – СПб. : Азбука-классика, Петербургское Востоковедение, 2007. – 544 с. –
Режим доступа: <http://jnana.ru/science/torch.html>
110. Таубе К. Мифы ацтеков и майя / К. Таубе. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 112 с. : ил.
111. Телушкин Й. Еврейский мир. Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии [Электронный ресурс] / Й. Телушкин. – М. : Мосты культуры – Гешарим, 2005. – 592 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/304322/read>
112. Уолтер Роуз. Мессианские ожидания в Ветхом Завете [Электронный ресурс] / Роуз Уолтер. – Режим доступа: <http://www.reformed.org.ua/2/113/Rose>
113. Упанишады [Электронный ресурс] : в 3 т. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы. Научно издательский центр «Ладомир», 1991. – Режим доступа: <http://upanishads.ru/>

114. Федотов Г. П. О святости, интеллигенции и большевизме. Избранные статьи / Г. П. Федотов. – СПб. : Изд. С-Петербургского университета, 1994. – 151 с.
115. Фокс Джон. Книга мучеников или история гонения христиан с I по XX век [Электронный ресурс] : Аудиокнига / Джон Фокс – Режим доступа: <http://www.tonebooks.com/history/112-dzhon-foks-kniga-muchenikov-ili-istoriya-goneniy-na-hristian.html>
116. Ферреро Б. Сорок казок у пустелі / Б. Ферреро. – Львів : Свічадо, 2000. – 80 с. – (Видання отців салезіян).
117. Филипович Л. О. Культура релігійного життя. Вибрані праці / Л. О. Филипович. – К. : УАР, 2011. – 387 с.
118. Хаген фон Виктор. Ацтеки, майя, инки. Великие царства древней Америки [Электронный ресурс] / Виктор фон Хаген. – М. : Центрполиграф, 2012. – 539 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/307359/read>
119. Хромець В. Л. Езотерика : філософсько-релігієзнавчі аспекти: дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / В. Л. Хромець. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. – 175 с.
120. Цігенаус А. Есхатологія : Майбутнє сотворення в Бозі / А. Цігенаус. – Львів : Свічадо, 2006. – 352 с.
121. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с.
122. Шептицький Андрей. Як будувати Рідну Хату? / Андрей Шептицький, митрополит. – Львів : Свічадо, 1999. – 48 с.
123. Широкова Н. С. Древние кельты на рубеже старой и новой эры / Н. С. Широкова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 219 с.
124. Юань Кэ. Мифы древнего Китая [Электронный ресурс] / Юань Кэ. – М. : Наука, 1965. –
Режим доступа: <http://izbakurnog.historic.ru/books/item/f00/s00/z00000001/>
125. Юдейські месіанські очікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agios.com.ua/44-yudeysk-mesansk-ochkuvannya.html>

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Головні бібліотеки України		
1.	www.nbuv.gov.ua	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
2.	http://www.lsl.lviv.ua/	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
3.	http://nplu.org/	Національна парламентська бібліотека України
4.	http://dibu.elau.org/	Національна історична бібліотека України
5.	http://www.library.ukma.kiev. ua	Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
6.	http://www.library.univ.kiev.ua/ ukr/title4.php3	Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
7.	http://www.hklib.npu.edu.ua/	Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
8.	http://libportal.org.ua/index.ph p?option=com_frontpage& Itemid=1	Бібліотечний інформаційно-освітній портал
Академічні та освітні установи (програми досліджень та бібліотеки)		
1.	http://www.history.org.ua/	Інститут історії України НАН України

2.	http://www.iananu.kiev.ua/	Інститут археології НАН України
3.	http://www.filosof.com.ua/	Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
4.	http://www.etnolog.org.ua/	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
5.	http://oriental-studies.org.ua/	Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України
6.	http://religstudies.org.ua/main.php	Сайт «Релігієзнавство в Україні» Української асоціації релігієзнавців
7.	http://www.oa.edu.ua/ua/departments/humanities/human_religion	Кафедра релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»
8.	http://www.pu.if.ua/depart/Theologies/ua/general/about/	Кафедра релігієзнавства і теології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
9.	http://www.religstud.chnu.edu.ua/index.php?page=ua	Кафедра релігієзнавства і теології Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
10.	http://www.ifon.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=43&Itemid=290&lang=uk	Кафедра культурології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
11.	http://www.bogoslov.cv.ua/index.php?category=1	Богословське відділення КПБА при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
12.	http://www.philolog.univ.kiev.ua/php/kafkaf.php?id=25&sid=	Кафедра Близького Сходу Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

	3	
13.	http://www.kda.org.ua/	Київська православна богословська академія УПЦ КП
14.	http://ucu.edu.ua/	Український Католицький Університет
15.	http://kdais.kiev.ua/	Київська духовна академія і семінарія УПЦ
16.	http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html	Бібліотека української літератури Університету Торонто
17.	http://www.harrimaninstitute.org/resources/library_resources.html	Бібліотека Інституту Harriman Колумбійського університету (США)
18.	http://www.library.ualberta.ca/	Бібліотека Канадського українського інституту (CIUS) при Університеті Альберти
19.	http://shevchenko.re-invent.net/(mj1zj3qfi3h2ve45dj522sb3)/Query.aspx	Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка (Нью-Йорк, США)
20.	http://bibliothek.univie.ac.at/fb-slawistik/ukrajinskoju_movoju.html	Бібліотека Слов'янської студії Віденського університету (Австрія)
21.	http://www.huri.harvard.edu/library.html	Бібліотека Українського науково-дослідного інституту (HURI) Гарвардського університету (США)
22.	http://www.mosbul.ru/index-ukr.htm	Бібліотека української літератури (м. Москва, Росія)
23.	http://www.lib.hokudai.ac.jp/faculties/slv/index-e.html	Слов'янська Бібліотека дослідного центру Hokkaido Університету (Японія)
24.	http://www.umacleland.org	Український музей-архів (США, Клівленд)

25.	http://iph.ras.ru/	Інститут філософії РАН
26.	http://new.philos.msu.ru/kaf/relig/	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова
27.	http://relig.philosophy.spbu.ru/privet1.htm	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Санкт-Петербурзького державного університету
Релігійні центри		
1.	http://cerkva.info/	Офіційний веб-сайт Української Православної Церкви Київського Патріархату
2.	www.pravoslavnye.org.ua	Офіційний сайт Української Православної Церкви
3.	http://www.uapc.org.ua/ua/	Офіційний сайт Харківсько-Полтавської єпархії Української Автокефальної Православної Церкви
4.	http://www.katakomb.ru/	Сайт Російської Катакомбної Церкви
5.	http://sinod.ruschurchabroad.org/Arh'20Sobor'202012.htm	Офіційний сайт Архієрейського Собору РПЦ закордоном
6.	www.ugcc.org.ua	Офіційний сайт Української Греко-Католицької Церкви
7.	http://www.nuntiatura.kiev.ua/	Офіційний сайт Апостольської нунціатури в Україні
8.	www.rkc.lviv.ua	Офіційний сайт Римо-Католицької Церкви в Україні
9.	http://www.ecua.info/	Офіційний сайт Союзу Євангельських

		Християн-Баптистів України
10.	www.uupc.org	Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників
11.	www.adventist.org.ua	Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня Української уніонної конференції
12.	http://www.angelfire.com/ca4/saintsophiaseminary/new/history.html	Офіційний сайт Української Лютеранської богословської семінарії Святої Софії
13.	http://rabbinate.org.ua/	Офіційний сайт Головного раббінату України
14.	http://www.islamyat.org/	Офіційний сайт Духовного управління мусульман України
15.	http://ningma.org.ua/	Офіційний сайт Духовного управління буддистів України, Буддійський духовний Орден Лунг-Жонг-па
16.	http://buddhism.org.ua/	Українське об'єднання буддистів школи Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму
Релігійні ЗМІ		
1.	http://nashavira.ukrlife.org/	«Наша віра» Всеукраїнська православна газета
2.	http://www.kievpatrarmy.org.ua/	Сайт Синодального управління духовно-патріотичного виховання у Збройних Силах та інших військових формуваннях
3.	http://orthodoxy.org.ua/	Сайт «Православ'є в Україні»
4.	http://cpgazeta.blogspot.com/p/	«Церковна православна газета»

	blog-page_17.html	Видання Київської митрополії УПЦ
5.	http://internetsobor.org/	Сайт Російської Православної Церкви Закордоном «Собор»
6.	http://rpczmoskva.org.ru/	Сайт Московського приходу Новомучеників і Сповідників Російських
7.	http://catacomb.org.ua/	«Церковні відомості» – часопис Російської Істинно-Православної Церкви
8.	http://www.ukrbs.org/	Українське біблійне товариство
9.	http://risu.org.ua/	Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ)
10.	http://www.portal-credo.ru/	Портал «Кредо.ру» – широкий спектр новин та християнської літератури

Громадські проекти

1.	http://www.blagovestnik.org/ ukraine/ukraine.htm	Українська Аудіобіблія
2.	http://www.pravoslav.kiev.ua/	Православна бібліотека, створена за підтримки Храму Живоносного Джерела (Казанської Ікони Божої Матері)
3.	http://litopys.org.ua/	Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації
4.	http://ni-ka.com.ua/	«НІ-КА» – бібліотека Святих Отців і вчителів Церкви
5.	http://crsr.org.ua/about_center. html	Центр Релігієзнавчих досліджень та міжнародних духовних стосунків
6.	http://abk-sofia.blogspot.com/	Актуальний богословський клуб «Софія»
7.	www.teolib.h1.ru	Бібліотека християнської та художньої

		літератури
8.	http://lib.ru/RELIGION/	Релігійна література на сайті «Бібліотека Максима Мошкова»
9.	http://www.iriney.ru/	Центр релігiovедческих исследований во имя священномученика Иринея Лионского
10.	http://krotov.info/	Електронна бібліотека о. Якова Кротова – універсальна християнська бібліотека
11.	http://www.lib.ru/RELIGION/	Сайт релігійної літератури Андрія Лебедева
12.	http://perchatkin.com/perchatkin/?cat=440	Євангельський сайт Бориса Перчаткіна
13.	http://xlib.narod.ru/	Християнська бібліотека
14.	http://historyjw.narod.ru/istoriya_svidetelei_iegovi_v_ukraine_v_5_tomah/tom_1/	Дослідження історії свідків Єгови
15.	http://www.judaica.kiev.ua/IndexUkr.htm	Інститут юдаїки
16.	http://dalil.hmarka.net/	Даліл. Ісламська україномовна бібліотека
17.	www.islam.com.ua	Сайт «Іслам для всіх»
18.	www.arraid.org	Незалежна міжобласна асоціація громадських організацій «Аррайд»
19.	sss.vn.ua	Духовні вчення та вчителів Індії – Веди, аюрведа, Брахма-сутри та інше
20.	http://1-veda.info/	Веда – Ведичні науки, знання, традиції і культура
21.	http://www.sahajayoga.org.ua/	Сахаджа йога

	index_ukr.html	
22.	http://www.yogalib.ru/	Електронна бібліотека з йоги
23.	http://www.gumer.info/index.php	Бібліотека Гумер – гуманітарні науки
24.	http://mythology.sgu.ru/mythology/ant/index.htm	Антична міфологія
25.	www.livius.org	Сайт, присвячений історії Стародавнього світу (англомовний)
26.	www.ancient-china.net	Історія Стародавнього Китаю (англомовний сайт)
27.	www.britannica.com	Он-лайн енциклопедія «Британіка»
28.	http://www.history.vn.ua/	Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії
29.	www.http://www.thehistorynet.com	Інформація з всесвітньої історії (англомовний сайт)
30.	www.cossackdom.com	Історія українського козацтва
31.	www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
32.	http://uk.wikisource.org/wiki/Головна_сторінка	«Вікі джерела»
33.	http://www.ji.lviv.ua/index.htm	Інтернет-версія культурологічного часопису «Ї»
34.	http://chtyvo.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Чтиво»
35.	http://litera-ua.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Літера»
36.	http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/letter.php?sort=0&let=0	Бібліотека світової літератури українською мовою
37.	http://javalibre.com.ua/	Бібліотека книг для мобільного телефону «javalibre»

ПРОГРАМА «Педагогіка»

Початковий, основний та вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання в секції педагогіки передбачає вивчення учнями педагогічної науки, як скарбниці багатовікового досвіду навчання й виховання підростаючих поколінь, результат багаторічних досліджень закономірностей формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Знання закономірностей навчання й виховання, оволодіння формами і методами цієї діяльності – основа педагогічної майстерності, розвитку педагогічного мистецтва. Пізнання педагогічної науки учнями сприятиме розширенню їх світоглядних позицій та життєвому самовизначенню, що в майбутньому стане передумовою для їх свідомого вибору педагогічної професії.

Змістовне наповнення програми передбачає зв'язок теоретичних знань з об'єктами практичного дослідження для глибшого розуміння предмета навчання, формує знання з основних питань, понять, закономірностей у педагогіці.

Метою програми є засвоєння учнями цілісної системи теоретичних знань із педагогіки як науки про виховання та навчання людини, а також пізнання ними основних принципів наукової роботи та стимулювання самостійної практичної наукової діяльності.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвиток аналітичного педагогічне мислення учнів, формування умінь вивчати та пояснювати педагогічні явища та процеси у їх взаємозв'язку, взаємозалежності, формування дослідницьких умінь, досвіду роботи з

підручниками, навчальними посібниками, науковою літературою, періодичними виданнями, іншими джерелами інформації;

- практичної*: забезпечення опанування учнями на міждисциплінарному рівні основними педагогічними категоріями і поняттями, формування у них розуміння сутності зв'язку між теорією педагогічної науки та практикою педагогічної діяльності; вміння працювати у наукових бібліотеках та архівах, аналізувати прочитану літературу та робити висновки, правильно оформлювати текст наукової роботи, користуватись Інтернет ресурсом, довідниками та іншою інформаційно-науковою літературою;

- творчої*: використання сучасних технологій навчання; розвиток самостійного, логічного мислення, формування творчих підходів у науково-дослідницькій діяльності;

- соціальної*: пізнання особливостей національної системи виховання, шляхів її реалізації в педагогічній практиці, специфіки виховного процесу як педагогічного явища та його закономірностей, сутності родинного виховання, його взаємозв'язок із суспільним вихованням на різних вікових етапах розвитку дитини.

Програма секції педагогіки розрахована на роботу з учнями старшого шкільного віку. Програма передбачає навчання учнів 9–11 класів в секції. Кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів.

Важлива роль надається засвоєнню педагогічної термінології, проведенню досліджень, вирішенню творчих завдань та формуванню мовної культури учнів як складової педагогічної майстерності.

Програма ґрунтується на Державному стандарті базової і повної загальної освіти.

Зміст програми реалізується з огляду на здібності на вікові особливості учнів за допомогою як традиційних форм і методів навчання (індивідуальна, групова форми, методи бесіди, лекції, екскурсії, семінари, практикуми у наукових закладах), так і інтерактивних методів (круглий стіл, тренінг,

моделююча гра, дебати, навчальна дискусія, метод case-study або метод конкретних ситуацій).

Під час проведення занять керівник секції використовує різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Програма передбачає варіативність технологій, методів, форм навчання. У процесі організації навчально-виховного процесу застосовуються як традиційні технології навчання та виховання, так і елементи інноваційних технологій (формування творчої особистості, колективного творчого виховання, розвивального навчання та ін.)

На заняттях секції використовуються різноманітні методи навчання, серед них: пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація, дослідження та ін.), репродуктивні (відтворювальні) та проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, дослідницькі, частково-пошукові) методи навчання.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: навчальні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Програма передбачає активну участь учнів у наукових конференціях, семінарах, які проводять науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади та науково-дослідницькій роботі в системі Малої академії наук.

Перевірка та оцінювання знань й умінь учнів здійснюється під час виконання вихованцями практичних робіт, а також у формі вікторин, змагань, під час захисту наукових робіт.

Програма є орієнтовною. Керівник секції може вносити зміни й доповнення у зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів її членів чи обраного напрямку діяльності позашкільного навчального закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник секції, виходячи з рівня підготовки учнів, може визначати, скільки годин потрібно на опанування тієї чи іншої теми, і внести до програми відповідні корективи. Перелік

обладнання у програмі подано, як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО–ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	2	2	—
2	Загальні питання педагогіки	62	24	38
2.1	Педагогіка в системі наук про людину	(10)	4	6
2.2	Основні категорії педагогічної науки	(8)	4	4
2.3	Поняття, структура та особливості педагогічної діяльності	(18)	6	12
2.4	Чинники та особливості розвитку особистості	(14)	4	10
2.5	Індивідуальні й особистісні особливості дітей	(12)	6	6
3	Історія педагогіки як наука	32	14	18
3.1	Виникнення та розвиток педагогічної науки	(10)	4	6
3.2	Особистості у педагогіці	(12)	6	6
3.3	Поняття про народну педагогіку, етнопедагогіку	(10)	4	6
4	Основи науково-дослідницької діяльності	30	10	20

5	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	16	8	8
6	Підсумок	2	2	—
Разом		144	60	84

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпека життєдіяльності під час роботи за комп'ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

2. Загальні питання педагогіки (62 год)

2.1. Педагогіка в системі наук про людину (10 год)

Поняття про педагогічну професію. Педагогіка як наука і мистецтво. Методологічні засади педагогіки: об'єкт і предмет. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Практична робота. Моделююча гра «Педагогіка і коло наук».

2.2. Основні категорії педагогічної науки (8 год)

Понятійний апарат у педагогіці. Навчання. Виховання. Розвиток. Соціалізація. Освіта. Особистість. Знання. Уміння. Навички.

Практична робота. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника.

2.3. Поняття, структура та особливості педагогічної діяльності (18 год)

Педагогічна діяльність як багатоаспектний та динамічний процес. Елементи структури педагогічної діяльності: мета, мотив, завдання, зміст, способи, форми, методи, засоби, прийоми, результати. Гуманістичний та двосторонній характер педагогічної діяльності.

Практична робота. Тренінг «Принципи педагогічної діяльності». Семінар «Особливості та закономірності навчального процесу». Моделююча гра «Структура навчального процесу».

2.4. Чинники та особливості розвитку особистості (14 год)

Особистість – вища соціальна характеристика людини. Особистість як об'єкт формування і розвитку. Особистість учня як об'єкт і суб'єкт пізнання. Основні чинники формування особистості: спадковість, середовище, виховання. Етапи розвитку особистості дитини.

Практична робота. Круглий стіл «Аспекти розвитку особистості». Case-study (метод конкретних ситуацій) «Фактори формування особистості». Рольова гра «Вік і розвиток особистості».

2.5. Індивідуальні й особистісні особливості дітей (12 год)

Індивідуальний підхід. Особистісний підхід. Проблеми врахування індивідуальних та особистісних особливостей дітей у навчально-виховному процесі.

Практична робота. Семінар «Особистісний підхід у різних типах навчальних закладів». Складання опитувальника для учнів «Чи діє індивідуальний підхід у вашому закладі?»

3. Історія педагогіки як наука (32 год)

3.1. Виникнення та розвиток педагогічної науки (10 год)

Термін «педагогіка». Давньогрецька філософія – колиска європейських систем виховання. Відокремлення педагогіки від філософії у XVII ст. Розвиток педагогіки у XVIII–XIX ст. Сучасний етап розвитку педагогічної науки.

Практична робота. Робота у читальному залі бібліотеки. Створення мультимедійної презентації за обраним етапом розвитку педагогіки.

3.2. Особистості у педагогіці (12 год)

Ж. Ж. Руссо про виховання нової людини. Ідея розвитку особистості – велике відкриття І. Песталоцці. Основні ідеї педагогічної творчості А. Дістервега. Світове значення педагогічних систем М. Монтесорі, С. Френе, Р. Штайнера. К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і народної школи. Українська педагогічна думка та її видатні представники.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Видатні педагоги світу». Круглий стіл «Особистості в історії педагогіки».

3.3. Поняття про народну педагогіку, етнопедагогіку (10 год)

Надбання народної педагогіки в Україні. Етнопедагогіка як галузь педагогічної науки. Компоненти етнопедагогіки. Родинна педагогіка. Козацька педагогіка.

Практична робота. Дослідження за темою «Як виховували наших бабусь і дідусів?» Семінар «Народна педагогіка у сучасній освіті».

4. Основи науково-дослідницької діяльності (30 год)

Науково-дослідницька діяльність як форма пізнання світу та дійсності. Наукова діяльність у галузі педагогіки. Методологічний апарат дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження: емпіричні, педагогічної діагностики, математичні (статистичні). Принципи використання методів науково-педагогічного дослідження. Характеристика кожної із груп

методів. Правила пошуку та використання інформаційних джерел. Робота з бібліотечними покажчиками. Методика написання та вимоги до оформлення науководослідницької роботи.

Практична робота. Написання есе на тему власного дослідження. Робота у читальному залі бібліотеки. Розробка плану роботи над дослідженням. Написання роботи за темою дослідження. Підготовка презентації та доповідь за результатами науково-дослідницької роботи.

5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (16 год)

Відвідування музеїв, бібліотек, виставок. Участь у конкурсах різного рівня. Підготовка та проведення тематичних конференцій, вечорів.

Практична робота. Оформлення особистого портфолію. Створення мультимедійних презентацій для супроводу заходів. Підготовка виступів на конференціях та тематичних заходах.

6. Підсумок (2 год)

Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Винесення подяк батькам за сприяння роботи секції.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпека життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- методологічні засади педагогіки;
- основні категорії педагогічної науки;
- складові структури педагогічної діяльності;
- чинники та особливості розвитку особистості;
- індивідуальні та особистісні особливості дітей;
- історію виникнення та розвитку педагогічної науки;
- видатних особистостей у вітчизняній та зарубіжній педагогіці;
- компоненти етнопедагогіки;
- основи науково-дослідницької діяльності у педагогіці.

Учні повинні вміти:

- дотримуватись правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- встановлювати зв'язок педагогіки з іншими науками;
- укладати термінологічний словник з педагогіки;
- пояснювати особливості та закономірності навчального процесу;
- самостійно опрацьовувати літературні джерела, поглиблювати свої знання та розширювати педагогічний кругозір у рамках своїх наукових інтересів;
- складати опитувальники для педагогічного дослідження;
- створювати найпростіші педагогічні моделі;
- працювати з бібліотечними каталогами щодо пошуку інформації на веб-порталах наукових бібліотек;
- здійснювати пошук та систематизацію матеріалів з історії педагогіки;

- виділяти основні риси етнопедагогіки;
- обирати тему науково-дослідницької роботи та проводити наукове дослідження;
- визначати методи наукового дослідження;
- написати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвід:

- роботи з науково-педагогічною літературою;
- проведення аналізу опрацьованого матеріалу під час підготовки до семінарів;
- опрацювання даних педагогічних досліджень;
- застосування методу конкретних ситуацій у педагогічній діяльності;
- створення мультимедійної презентації за обраною темою;
- участі у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- складання плану науково-дослідницької роботи;
- самостійного наукового дослідження;
- виголошення публічного виступу та ведення дискусії;
- демонстрації результатів дослідження.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	3	–
2	Педагогічний процес як система і цілісне явище	39	16	23
2.1	Поняття про педагогічний процес	(12)	6	6
2.2	Етапи педагогічного процесу	(12)	4	8
2.3	Педагогічна взаємодія у ході педагогічної діяльності	(15)	6	9
3	Дидактика – теорія навчання	63	25	38
3.1	Предмет і основні категорії дидактики	(15)	7	8
3.2	Функції та структура процесу навчання	(15)	7	8
3.3	Форми навчання та їх види	(15)	5	10
3.4	Процес навчання, його структура на сучасному етапі розвитку педагогіки	(18)	6	12
4	Загальні питання теорії виховання	39	17	22
4.1	Закономірності та принципи виховання	(12)	6	6
4.2	Виховання у цілісному педагогічному процесі	(12)	6	6
4.3	Загальні методи виховання	(15)	5	10
5	Організація науково-дослідницької діяльності	45	16	29

6	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	24	7	17
7	Підсумок	3	3	–
Разом		216	87	129

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпека життєдіяльності під час роботи за комп'ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

2. Педагогічний процес як система і цілісне явище (39 год)

2.1. Поняття про педагогічний процес (12 год)

Характеристика педагогічного процесу, його основні елементи та рушійні сили. Закономірності і принципи педагогічного процесу. Структурні компоненти навчально-виховного процесу: мета, зміст, принципи, методи, форми організації, результат. Структура навчальної діяльності. Компоненти навчальної діяльності. Основні функції педагогічного процесу: освітня, розвивальна, виховна; їх характеристика та взаємозв'язок.

Практична робота. Семінар-тренінг «Компоненти педагогічного процесу». Укладання термінологічного словника.

2.2. Етапи педагогічного процесу (12 год)

Підготовчий етап: постановка завдань, планування ходу та прогнозування результатів. Основний етап: постановка та роз'яснення мети і завдань, взаємодія педагога і учнів, застосування визначеної методики, створення

сприятливих умов, стимулювання учнів, коригування впливів. Заключний етап: аналіз досягнутих результатів та коригування.

Практична робота. Підготовка та виголошення доповіді за темою заняття на вибір. Моделююча гра «Етапи педагогічного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі».

2.3. Педагогічна взаємодія у ході педагогічної діяльності (15 год)

Інформаційні, організаційні, комунікативні зв'язки і відносини. Види педагогічної взаємодії: педагогічні (учитель – учень), взаємні (учень – дорослі – однолітки – молодші), предметні (учень – об'єкт засвоєння), ставлення до самого себе. Впливи педагога. Реакції вихованців. Культура спілкування як основа педагогічної взаємодії.

Практична робота. Ознайомлення з характеристикою педагогічної взаємодії у загальноосвітньому навчальному закладі. Дискусія «Сучасний вчитель очима учнів».

3. Дидактика – теорія навчання (63 год)

3.1. Предмет і основні категорії дидактики (15 год)

Виникнення і розвиток дидактики як теоретичного компоненту педагогіки, що вивчає проблему навчання та освіти. Загальна теорія навчання і методики окремих предметів з основ наук, їх взаємозв'язок. Основні категорії дидактики: процес навчання, принципи навчання, зміст освіти, методи навчання, організаційні форми навчання. Навчання як вид пізнавальної діяльності учнів, його основні ознаки.

Практична робота. Укладання термінологічного словника. Підготовка та проведення тренінгу «Категорії дидактики».

3.2. Функції та структура процесу навчання (15 год)

Мета та завдання процесу навчання у сучасній школі. Функції процесу навчання: освітня, виховна, розвивальна. Цільовий компонент навчання.

Змістовий компонент навчання. Співвідношення процесів наукового пізнання і навчання. Структурні компоненти процесу навчання: мета, зміст, принципи, методи, форми організації, результат.

Практична робота. Семінар «Компоненти навчальної діяльності». Моделююча гра «Структура навчального процесу».

3.3. Форми навчання та їх види (15 год)

Форми організації навчальної діяльності учнів у сучасній школі. Класно-урочна система навчання: переваги та недоліки. Урок як основна форма навчального процесу у школі. Класифікація уроків. Структура уроку.

Практична робота. Ознайомлення з формами організації навчальної діяльності у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів. Виконання творчого завдання на тему «Ідеальний урок».

3.4. Процес навчання, його структура на сучасному етапі розвитку педагогіки (18 год)

Види навчання та їх організація. Діяльність учителя у навчальному процесі: планування, організація, стимулювання, поточний контроль, регулювання діяльності та аналіз її результатів. Діяльність учня у процесі навчання.

Практична робота. Підготовка творчої роботи «Роль учителя та учня в успішному навчанні». Моделююча гра «Учитель – учень – навчаємося разом».

4. Загальні питання теорії виховання (39 год)

4.1. Закономірності та принципи виховання (12 год)

Виховання як суспільно-педагогічне та культурне явище. Сучасні підходи до виховання. Закономірності процесу виховання. Виховні цілі. Загальні (стратегічні) принципи виховання. Часткові (тактичні) виховні принципи.

Практична робота. Ознайомлення з особливостями організації виховного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі.

4.2. Виховання у цілісному педагогічному процесі (12 год)

Проблема мети виховання у педагогіці. Поняття мети виховання. Об'єктивний характер мети виховання. Форми практичної реалізації мети виховання. Різні підходи до визначення мети виховання. Державні документи та Концепція виховання учнів. Всебічний розвиток особистості як соціальна мета виховання.

Практична робота. Семінар «Особливості виховання учнівської молоді на сучасному етапі».

4.3. Загальні методи виховання (15 год)

Вплив методів виховання на різні сторони особистості, її свідомість. Поняття про засоби, методи і прийоми виховання. Традиційні методи виховання в педагогіці, їх класифікація та характеристика. Нетрадиційні (нестандартні) методи виховання, що побудовані на засадах народної педагогіки. Педагогічна майстерність використання різноманітних методів виховання учнів, їх оптимального поєднання.

Практична робота. Навчальна дискусія «Методи і прийоми виховання: їх дієвість та вплив на особистість». Семінар «Виховні впливи та роль педагогічної майстерності вчителя у виховному процесі».

5. Організація науково-дослідницької діяльності (45 год)

Структура науково-дослідницької роботи. Розробка методологічного апарату дослідження: мета і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, гіпотеза. Принципи роботи з інформаційними джерелами. Складання бібліографічного списку літератури. Вимоги до оформлення теоретичної та практичної частин науково-дослідницької роботи. Підготовка до публічного виступу та ведення дискусії. Планування захисту роботи. Підготовка доповіді та мультимедійної презентації.

Практична робота. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами учнів та завдання керівника секції. Аналіз проблеми

за обраною темою у науково-педагогічній літературі і практиці. Написання та оформлення науково-дослідницької роботи.

5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (24 год)

Екскурсії до освітніх та культурних закладів. Участь у наукових конференціях та круглих столах, олімпіадах. Наукові читання та лекторії. Організація тематичних заходів.

6. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків діяльності секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Перспективи розвитку секції наступного року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпека життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- поняття про педагогічний процес;
- основні етапи педагогічного процесу;
- види педагогічної взаємодії;
- основні категорії дидактики;
- функції і структуру процесу навчання;
- форми навчання та їх види;
- процес та структуру навчання на сучасному етапі розвитку педагогіки;
- закономірності та принципи виховання;
- різні підходи до мети виховання;
- загальні методи виховання;
- структуру науково-дослідницької роботи;
- методiku педагогічних досліджень;
- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи.

Учні повинні вміти:

- дотримуватись правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- характеризувати основні функції та компоненти педагогічного процесу;
- складати характеристику педагогічної взаємодії у навчальному закладі;
- пояснювати особливості та закономірності навчального процесу;
- укладати термінологічний словник з дидактики;
- збирати й опрацьовувати наукову інформацію;
- аналізувати форми організації навчальної діяльності у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів;
- обґрунтовувати діяльність учителя у навчальному процесі;
- визначати проблеми постановки виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах;
- пояснювати особливості методів і прийомів виховного процесу на сучасному етапі;
- здійснювати пошук та систематизацію матеріалів з теорії виховання;
- працювати з бібліотечними каталогами щодо пошуку інформації на веб-порталах наукових бібліотек;
- формувати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи;
- встановлювати об'єкт і предмет дослідження;
- визначати методи наукового дослідження;
- викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвід:

- самостійного опрацьовування літературних джерел, поглиблення своїх знань та розширення педагогічного кругозору у рамках своїх наукових інтересів;
- роботи з науково-педагогічною літературою;

- застосування методу тренінгів у педагогічній діяльності;
- виконання творчих завдань на задану тему;
- проведення аналізу опрацьованого матеріалу під час підготовки до семінарів;
- користування елементами ігрових технологій;
- здійснення аналітичних досліджень;
- дотримання правил етики дослідницького пошуку;
- створення мультимедійної презентації за обраною темою;
- участі у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- підготовки та виголошення доповіді за обраною темою;
- ведення наукової дискусії;
- представлення результатів дослідження.

Вищий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	3	–
2	Зміст освіти як фундамент базової культури особистості	42	18	24
2.1	Наукові основи змісту освіти	(21)	9	12
2.2	Нормативно-правова база змісту освіти	(21)	9	12
3	Виховання як невід’ємна складова педагогічного процесу	81	30	51
3.1	Національна своєрідність виховання	(15)	5	10
3.2	Формування світогляду особистості	(9)	3	6
3.3	Виховання особистості у колективі	(15)	6	9
3.4	Моральне та естетичне виховання особистості	(12)	6	6
3.5	Основи трудового, економічного, фізичного виховання школярів	(15)	6	9
3.6	Виховання свідомої дисципліни. Основи правового виховання	(15)	6	9
4	Навчальний процес у закладах освіти	60	22	38
4.1	Загальні методи навчання	(18)	8	10
4.2	Діагностика ефективності навчального процесу	(22)	8	14

4.3	Управління навчальним процесом	(20)	6	14
5	Організація науково-дослідницької діяльності	108	51	57
6	Екскурсії, лекторії, тематичні заходи	27	9	18
7	Підсумок	3	2	1
Разом		324	135	189

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпека життєдіяльності під час роботи за комп'ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

2. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості (42 год)

2.1. Наукові основи змісту освіти (21 год)

Система наукових вимог до формування змісту шкільної освіти: відповідність змісту освіти вимогам розвитку суспільства, науки, культури і особистості; гуманістична спрямованість; науковість змісту освіти; полікультурність; світський характер освіти; інтегративність; єдність змістової і процесуальної сторін; послідовність; відповідність віковим можливостям; підтримка світового стандарту. Зміст освіти в національній школі, його основні компоненти. Оновлення змісту загальної середньої та позашкільної освіти в умовах розбудови української держави.

Практична робота. Творчі зустрічі з науковцями за темою заняття. Підготовка доповідей за темою заняття.

2.2. Нормативно-правова база змісту освіти (21 год)

Державні стандарти змісту освіти. Навчальний план для різних типів загальноосвітніх шкіл України. Науково-педагогічні основи навчального плану. Принципи його побудови. Навчальні програми, принципи їх побудови, вимоги до програм, їх структура. Види навчальних підручників для шкіл України.

Практична робота. Дослідження державних стандартів змісту освіти. Робота у наукових бібліотеках та установах.

3. Виховання як невід’ємна складова педагогічного процесу (81 год)

3.1. Національна своєрідність виховання (15 год)

Суть та зміст національного виховання, його специфіка. Роль народних звичаїв та традицій у вихованні підростаючого покоління. Форми зв’язку школи і сім’ї. Співробітництво учителів і батьків. Відповідальність батьків за розвиток дитини. Участь громадськості у вихованні дітей та формуванні національної свідомості особистості.

Практична робота. Проект «Створення стратегії формування національного світогляду у підростаючого покоління».

3.2. Формування світогляду особистості (9 год)

Поняття про світогляд. Суть наукового світогляду, його основні риси. Процес формування світоглядних позицій учнів як динамічне й особливе явище. Етапи формування наукового світогляду. Формування наукового світогляду у процесі навчання та у позакласній роботі.

Практична робота. Семінар «Розвиток наукового світогляду як завдання розумового виховання».

3.3. Виховання особистості у колективі (15 год)

Поняття про соціалізацію та соціальний розвиток особистості. Основні фактори впливу на соціалізацію особистості. Соціальний розвиток учнів в процесі навчально-виховної роботи та методи його діагностики.

Проблеми особистості і колективу. Загальні поняття про дитячий колектив, його ознаки та структура. Основні типи колективів. Динаміка та стадії розвитку колективу. Характеристика існуючих дитячих та юнацьких формальних та неформальних організацій, їх завдання; напрямки діяльності.

Практична робота. Дебати «Сучасні дитячі та юнацькі неформальні організації: причини появи та вплив на формування особистості».

3.4. Моральне та естетичне виховання особистості (12 год)

Народна мораль, засвоєння її у процесі залучення дітей до праці, дотримання традицій, звичаїв, участі у обрядах тощо. Моральне виховання і релігія. Естетичне виховання як складова духовної культури. Шляхи і засоби естетичного виховання у навчальній, позакласній і позашкільній роботі. Форми і методи естетичного виховання. Естетичне виховання на народних традиціях, національному мистецтві, музиці, фольклорі.

Практична робота. Семінар «Сутність морального виховання». Тренінг «Шляхи і засоби естетичного виховання дітей».

3.5. Основи трудового, економічного, фізичного виховання школярів (15 год)

Трудове виховання як важливий фактор формування особистості. Завдання і зміст трудового виховання. Види праці школярів (побутова, навчальна, суспільно-корисна, продуктивна), їх виховне значення. Педагогічні умови організації трудового виховання школярів. Професійна орієнтація учнівської молоді.

Економічне виховання і його роль в підготовці школярів до трудової діяльності.

Завдання і зміст фізичного виховання учнів. Основні засоби фізичного виховання: фізичні вправи, природні фактори, гігієнічні фактори. Шляхи фізичного виховання учнів у школі.

Фізичне виховання учнів у позаурочний час (спортивні секції, ігри, змагання, спортивні свята і спартакіади школярів, туристичні походи тощо).

Практична робота. Навчальна дискусія «Значення трудового, економічного та фізичного виховання».

3.6. Виховання свідомої дисципліни. Основи правового виховання (15 год)

Свідомо дисципліна, обов'язок і відповідальність – важливі моральні якості особистості. Виховання свідомої дисципліни.

Завдання і зміст правового виховання. Форми і методи правового виховання. Значення правового виховання в попередженні правопорушень серед учнівської молоді. Правопорушення неповнолітніх та причини їх виникнення. Попередження правопорушень. Ліквідація першопричин правопорушень неповнолітніх. Особливості виховної роботи з дітьми, схильними до правопорушень.

Практична робота. Круглий стіл «Значення правового виховання у попередженні правопорушень та шляхи їх реалізації». Зустріч з працівниками правоохоронних органів.

4. Навчальний процес у закладах освіти (60 год)

4.1. Загальні методи навчання (18 год)

Методи навчання та їх класифікація. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності. Засоби навчання.

Практична робота. Семінар «Самоконтроль: види та методи». Круглий стіл «Самостійна робота учнів у навчальному процесі».

4.2. Діагностика ефективності навчального процесу (22 год)

Структура дидактичного діагностування. Основні функції оцінювання та самооцінювання. Види контролю: поточний, періодичний, підсумковий. Вимоги до дидактичного діагностування. Методи перевірки засвоєних знань.

Практична робота. Ознайомлення з моніторингом, контролем і оцінюванням в освіті та її ланках.

4.3. Управління навчальним процесом (20 год)

Система управління сучасною освітою. Наукові основи управління. Принципи управління освітою. Внутрішкільне керівництво і контроль, планування роботи. Принципи і методи внутрішкільного керівництва, його зміст та форми реалізації. Організація внутрішкільного контролю за діяльністю учителів, вихователів, класних керівників, методоб'єднань. Форми контролю та їх вдосконалення. Педагогічна рада в школі та рада школи, їх функції, зміст і форми діяльності.

Практична робота. Семінар «Керівництво та контроль за діяльністю навчальних закладів». Навчальна дискусія «Способи оптимізації процесу навчання».

5. Організація науково-дослідницької діяльності з педагогіки (108 год)

Напрямок наукового дослідження. Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності. Мета та завдання наукової роботи. Визначення актуальності і новизни теми дослідження. Визначення літературних джерел та інших інформаційних баз. Правила роботи з літературою. Бібліографія. Розробка концепції дослідження, визначення мети і завдань. Об'єкт, предмет дослідження. Вибір методів, необхідних для проведення дослідження. Обробка даних: теоретичних, практичних. Вимоги до оформлення роботи. Структурування роботи. Відбір матеріалу. Оформлення тез. Правила складання і оформлення презентації. Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення

дискусії. Підготовка роботи до захисту. Інформаційний супровід роботи і презентації.

Практична робота. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами учнів та завданням керівника секції. Аналіз проблеми за обраною темою у науково-педагогічній літературі і практиці. Визначення мети і завдань роботи. Складання плану роботи. Вибір методів дослідження. Опрацювання і систематизація наукової літератури. Оформлення посилань на літературу. Формування списку використаних джерел. Укладання додатків до наукової роботи. Написання та оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка доповіді та презентації.

6. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи (27 год)

Екскурсії до освітніх та культурних закладів. Участь у наукових конференціях та круглих столах, олімпіадах. Наукові читання та лекторії. Організація тематичних заходів.

7. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків діяльності секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Перспективи розвитку секції наступного року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила поведінки у навчальному закладі та кабінеті; правила безпека життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- наукові основи змісту освіти;
- нормативно-правову базу зміст освіти;
- державні стандарти змісту освіти;
- суть та зміст національного виховання;
- процес формування світоглядних позицій учнів;
- основні фактори впливу на соціалізацію особистості;
- загальні поняття про дитячий колектив;
- форми і методи морального та естетичного виховання особистості;
- науково-дослідницької завдання і зміст трудового виховання;
- поняття про економічне виховання;
- основні засоби фізичного виховання;
- форми і методи науково-дослідницької діяльності;
- структуру правового виховання;
- особливості виховної роботи з дітьми, що схильні до правопорушень;
- методи навчання та їх класифікацію;
- структуру дидактичного діагностування;
- систему управління сучасною освітою;
- особливості учнівської роботи;
- методи емпіричних та теоретичних досліджень;
- вимоги до оформлення наукового дослідження.

Учні повинні вміти:

- дотримуватись правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- пояснювати особливості та розвиток наукового світогляду;
- брати участь у дебатах на задану тему;
- збирати й опрацьовувати наукову інформацію;
- обґрунтовувати шляхи і засоби морального та естетичного виховання дітей;
- здійснювати підготовку доповідей за темою заняття;
- аналізувати та досліджувати державні стандарти змісту освіти;
- аналізувати значення і зміст трудового, економічного і фізичного виховання;
- здійснювати пошук інформації у бібліотечних каталогах на веб-порталах наукових бібліотек;
- здійснювати пошук та систематизацію матеріалів з правового виховання дітей і молоді;
- визначати проблеми попередження правопорушень серед учнівської молоді;
- пояснювати види і методи самоконтролю у навчальному процесі;
- аналізувати вимоги до дидактичного діагностування;
- застосовувати форми контролю діяльності навчальних закладів;
- формулювати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи;
- встановлювати об'єкт і предмет дослідження;
- аргументувати актуальність роботи, її теоретичне та практичне значення;
- визначати методи наукового дослідження;
- здійснювати дослідницький пошук та систематизацію матеріалів;
- викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи згідно вимог;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвід:

- самостійного опрацювання літературних джерел, поглиблення своїх знань та розширення педагогічного кругозору у рамках своїх наукових інтересів;
- роботи з науково-педагогічною літературою;
- збирання, опрацювання та аналізу наукових матеріалів;
- розв'язання наукових проблем;
- здійснення проектної діяльності зі створення стратегії формування національного світогляду;
- підготовки та виголошення доповідей за заданою тематикою;
- участі у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- застосування підготовки та проведення тренінгів;
- виконання творчих завдань на задану тему;
- здійснення теоретичних та емпіричних досліджень;
- здійснення аналітичних досліджень;
- дотримання правил етики та безпеки дослідницького пошуку;
- створення мультимедійної презентації за обраною темою;
- участі у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- виголошення публічного виступу та ведення дискусії;
- представлення результатів дослідження;
- здійснення рефлексії.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Диктофон	За кількістю вихованців
Навушники	За кількістю вихованців
Програвач компакт-дисків	1
Відеокамера	1
DVD-плеєр	1
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
USB флеш-накопичувач	За потребою
<i>Канцелярське приладдя, інструменти та матеріали</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ватман А-1	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технол. засади. – 278 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади. – 342 с.
3. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / О. І. Вишневський, О. М. Кобрій, М. М. Чепіль ; за ред. О. І. Вишневського. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник / Н. П. Волкова. – К. : Вид. центр «Академія», 2000. – 576 с.
5. Галузинський В. М. Педагогіка : теорія та історія. / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища шк., 1995. – 237с.
6. Державна Національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») / Освіта. – 1993. – № 44–45 (груд.). – 62 с.
7. Калмиков Г. В. Суспільство. Особистість. Взаємини. Громадськість: гуманістичний погляд В. О. Сухомлинського у майбутнє : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Г. В. Калмиков. – К. : Переяслав-Хмельницький держ. пед. інститут, 2002. – 180 с.
8. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.
9. Коваленко М. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навч. посіб. / М. Коваленко ; заг. ред. І. Коваленко. – К. : Центр Піт., 2006. – 664 с.
10. Косенко К. М. Основи загальної педагогіки : курс лекцій для пед. спеціальностей вищих навч. закладів / К. М. Косенко. – К. : Повний світ, 2005. – 184 с.
11. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 324 с.

12. Малафмк І. В. Урок в сучасній школі: питання теорії і практики / І. В. Малафмк. – Рівне, 1997. – 175 с.
13. Мазоха Д. С. Педагогіка / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 232 с.
14. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2001. – 608 с.
15. Освітні технології : навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Вид-во «А.С.К.», 2003. – 255с.
16. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. – К. : Каравела, 2007. – 576 с.
17. Педагогіка : хрестоматія / Уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – 2-е вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2006. – 700 с.
18. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Руденко. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2003. – 328 с.
19. Сластенин В. А. Общая педагогика : учеб. пособие для студ. высших учеб. Заведений : в 2 ч. / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Ч. 1. – 288 с.
20. Смирнов В. И. Общая педагогика : учеб. пособие / В. И. Смирнов. – 2-е изд., перераб., испр. и доп. – М. : Логос, 2003. – 304 с.
21. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання / М. Г. Стельмахович. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1996. – 180 с.
22. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : посібник / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.
23. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 554 с.
24. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навч.-метод. посібник / П. М. Щербань. – К. : Вища шк., 2002. – 215 с.

ПРОГРАМА

«Журналістика»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Наука та засоби масової комунікації (далі – ЗМК) здійснюють доцільний вплив лише в тому випадку, коли школярі та студенти не тільки сприймають інформацію, критично ставляться до неї, а ще й грамотно працюють з нею, тобто за умов формування медіакомпетентності та інформаційної культури особистості. Тому в основу навчання покладено науково-комунікативний метод, що забезпечує ефективне засвоєння норм сучасної української літературної мови, засобів масової комунікації та практичне їх застосування через дослідницьку зорієнтованість навчально-наукової діяльності від невеликого за обсягом реферативного огляду наукової проблеми до подальшого поглибленого аналізу її у межах виконання науково-дослідницької роботи та проведення самостійних наукових досліджень і захисту науково-дослідницьких робіт.

Для учнів-членів секції «Журналістика» кроки в науці починаються з етапу наукової творчості. Це – художньо-образна основа діяльності мислення: інтуїція, уява, асоціативні здібності, методи та прийоми першого наукового пізнання. Теоретичні дослідження для старшокласників є найважливішою складовою в системі не тільки пошуку нових наукових знань, а ще й при визначенні теми свого наукового дослідження.

Метою пропонованої навчальної програми є формування компетентностей старшокласників в процесі науково-дослідницької діяльності у галузі журналістики, підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності, виховання національної самосвідомості та громадянської позиції.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвиток інтелектуально-логічних, комунікативно-творчих та інтелектуально-евристичних здібностей; ознайомлення з основами науково-дослідницької роботи; розширення відповідальної реалізації соціального спілкування в суспільній практиці; розвиток вільного комунікативного користування засобами рідної мови, її стилями, формами, напрямками в усіх видах мовленнєвої діяльності;
- *творчої*: розвиток самостійного, критичного, творчого мислення; вміння виявляти творчу самостійність, ініціативу; вміння логічно виражати свої думки в соціальних комунікаціях, як засобу спілкування та обміну інформацією;
- *соціальної*: формування навичок самореалізації та спілкування, критичного оцінювання власної медіактивності в соціумі; вміння оцінювати власну позицію і норми поведінки в суспільстві; виховання національної самосвідомості, громадянської позиції та власної людської гідності;
- *практичної*: досягнення єдності теоретичної підготовки та практичного оволодіння професійними соціально-комунікаційними навичками; застосування технологічних прийомів журналістської практики; засвоєння учнями міні-кваліфікаційних навичок, індивідуальної диференціації та спеціалізації професій журналістського напрямку.

Програма є авторською і розрахована на роботу в гуртках і секціях основного рівня навчання. Слухачами гуртка є учні 9–11 класів. Кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів. На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години (9 годин на тиждень).

Зазначена мета й завдання дають змогу реалізувати зазначені функції освітнього процесу.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з навчальних предметів «Українська мова», «Українська література», «Історія України».

Навчальний процес за цією програмою будується таким чином, щоб загальні теоретичні засади науковців-початківців у галузі журналістики підкріплювалися аналізом сучасної практики наукової та журналістської майстерності, активізували спонукальну мотивацію гуртківці до наукової творчості. Це забезпечуватиме мотиваційно-оцінний, навчально-пізнавальний, діяльнісно-пошуковий і контрольно-рефлексивний аспекти навчання вихованців.

На заняттях використовуються теоретичні методи загальнонаукового та журналістикознавчого аналізу: поєднання методів аналізу, синтезу та узагальнення. Це можливо завдяки осмисленню емпіричних даних різноманітних досліджень журналістикознавців і комунікативістів, теоретичних положень, виведених науковцями, аналітичних матеріалів журналістів, власних спостережень учнів, масовокомунікаційного дискурсу науковців та практиків, формування демократичної культури, нових форм політичної, соціально-культурної та міжкультурної комунікації тощо.

Найбільш поширеними науковими методами дослідження змісту медіаповідомлень і медіатекстів є дискурс-аналіз, контент-аналіз та моніторинг.

Використання системного підходу до аналізу об'єкта дослідження дає змогу провести компаративний аналіз не лише історії журналістики, але й її жанрів, функцій та тенденцій, складників соціально-комунікаційних структур, закономірностей редакторсько-журналістської творчості, а й глибше зрозуміти успішне функціонування моделей медіаосвітньої підготовки гуртківців. Особливий акцент зроблено на найважливіших інструментах журналіста-науковця: поводження зі стилістичними засобами, мовою, цифрами і статистикою.

Запровадження типологічного методу дає змогу показати розгалужену систему мас-медіа, елементи якої класифіковані за певними параметрами (за цілями, мірою організованості, видами освітніх установ, в яких журналістикознавство реалізується за наявності видової інтеграції, предметно-змістовою локалізованістю, формами реалізації, рівнем).

Метод моделювання дає змогу вибудувати та показати різні моделі соціальних комунікацій у підготовці наукового дослідження журналістами-початківцями.

Використання бібліографічно-описового методу допомагає учням чітко складати класифікацію джерелознавчої бази дослідження.

Також використовуються методи за типом пізнавальної діяльності учнів: дослідницький, репродуктивний, частково-пошуковий. У роботу введено метод контролю і самоконтролю.

Програмою пропонується запровадження інтерактивних методів: продукування (складання текстів і редагування), панельні дискусії, журналістські розслідування, реконструкція, брейнсторінг тощо.

Серед організаційних форм перевага надається лекції, практичному заняттю, семінарам, індивідуальній роботі.

Особлива увага акцентується на майстерності журналістів-практиків, редакторів, громадських діячів, їх індивідуальному стилі та критичному аналізу.

Реалізація програми здійснюється завдяки єдності різних аспектів інформаційної діяльності, індивідуально-диференційованому вибору змісту та темпоритму навчання, широкій громадській спрямованості творчої та виробничої практики.

Контроль знань здійснюється у формі тестування, розв'язування проблемно-пошукових завдань, перевірки творчих робіт.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 1123 від 10.12.2008 р.).

Зміст програми та розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми, враховуючи інтереси і підготовку гуртківців.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступ	3	1	2
2	Мас-медіа і журналістика в суспільстві	15	—	—
2.1	Середовище та функції журналістики	(3)	1	2
2.2	Тенденції в журналістиці та суспільстві	(3)	1	2
2.3	Поняття та структура мас-медіа	(3)	1	2
2.4	Дослідження масовокомунікаційних процесів	(6)	3	3
3	Зовнішній вплив на журналістику	15	—	—
3.1	Зовнішні аспекти: медіаполітика, реклама, аудиторії	(6)	2	4
3.2	Правові аспекти	(3)	1	2
3.3	Етика та професійні стандарти	(3)	1	2
3.4	Забезпечення якості роботи редакцій через інфраструктуру	(3)	1	2
4	Творчі аспекти журналістської майстерності	21	—	—
4.1	Особливості журналістської творчості	(6)	2	4
4.2	Основи мовної майстерності	(3)	1	2
4.3	Триєдина сутність журналістського твору	(6)	2	4
4.4	Психологія творчості	(6)	2	4
5	Професійні засади майстерності	18	—	—

5.1	Професіоналізм як фактор майстерності	(6)	2	4
5.2	Світоглядні орієнтири	(3)	1	2
5.3	Освіта та журналістські професії	(3)	1	2
5.4	Ціннісно-нормативна орієнтація	(6)	2	4
6	Організаторські аспекти майстерності	18	—	—
6.1	Журналіст – диспетчер творчого процесу	(3)	1	2
6.2	Журналіст – промоутер масової роботи	(6)	2	4
6.3	Журналіст – фінансист і менеджер	(3)	1	2
6.4	Стиль як риса індивідуальності	(6)	2	4
7	Жанрова палітра журналістикознавства	39	—	—
7.1	Поняття про жанри як форми відображення соціальної дійсності	(9)	3	6
7.2	Інформаційні жанри: повідомляють, відтворюють, описують	(9)	3	6
7.3	Аналітичні жанри та їх призначення	(6)	3	3
7.4	Художньо-публіцистичні жанри, як модифікація художньої публіцистики	(9)	3	6
7.5	Онлайн – журналістика	(6)	3	3
8	Засоби праці журналіста	18	—	—
8.1	Мова публіцистики	(6)	2	4
8.2	Типи текстів	(6)	2	4
8.3	Робота з цифрами та статистикою	(3)	1	2
8.4	Інфографіка	(3)	1	2
9	Робочі процеси в журналістиці	12	—	—
9.1	Відбір інформації	(3)	1	2
9.2	Пошук інформації	(3)	1	2
9.3	Продукування текстів	(3)	1	2
9.4	Форми презентація ЗМІ	(3)	1	2
10	Організація роботи редакції	18	—	—
10.1	Інфраструктури журналістики в сфері ЗМІ	(6)	2	4

10.2	Редакційний колектив як суспільно-психологічна спільність	(3)	1	2
10.3	Флексибілізація організаційних структур ЗМІ	(3)	1	2
10.4	Організаційні форми кореспондентських служб	(6)	2	4
11	Медіаосвіта в системі соціальних комунікацій	15	—	—
11.1	Медіаосвіта та медіаграмотність як освітні категорії	(3)	1	2
11.2	Медіаграмотність як здатність аналізувати медіаінформацію	(3)	1	2
11.3	Медіакультура та засоби масової комунікації	(3)	1	2
11.4	Медіатехнології та маніпуляції в медіа	(6)	3	3
12	Основи науково-дослідницької діяльності	108	—	—
12.1	Науковознавство. Загальна схема та етапи наукового дослідження	(9)	6	3
12.2	Методологічна база та методи наукових досліджень в журналістикознавстві	(15)	6	9
12.3	Технологія аналізу медіатекстів	(9)	3	6
12.4	Учнівська науково-дослідницька робота	(39)	18	21
12.5	Обробка та інтерпретація результатів дослідження	(24)	6	18
12.6	Презентаційна продукція та публічний виступ	(12)	3	9
13	Екскурсії, форуми, вебінари, конкурси, тематичні заходи	21	3	18
14	Підсумок	3	1	2
Разом		324	114	210

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Мета і завдання роботи гуртка.

Правила безпеки життєдіяльності і поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Правила санітарії, гігієни та безпечної роботи за комп'ютером. Організація робочого місця учня. Організація часу, планування дня учня. Організаційні питання.

Історія журналістики: явище пражурналістики, передумови виникнення журналістики. Постаті в історії журналістики. Журналістика як соціальний статус, творчість, покликання людини.

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді «Засоби масової інформації як репрезентант держави, влади та соціуму». Бесіда «Чому сучасне суспільство потребує кращих журналістів?»

Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції правознавства.

2. Мас-медіа і журналістика в суспільстві (15 год)

2.1. Середовище та функції журналістики (3 год)

Медіа і журналістика як самостійний суспільний фактор. Журналістика і економіка. Журналістика і політика. Журналістика як частина соціокультури.

Практична робота. Моніторинг та обговорення на тему «Медіа і журналістика як самостійна суспільна підсистема, яка знаходиться на перетині економічної, політико-адміністративної та соціокультурної систем». Підготовка мультимедійної презентації «Журналістика і середовище».

2.2. Тенденції в журналістиці та суспільстві (3 год)

Технологія: прискорення і створення мереж. Суспільство: диференціація і спеціалізація. Розгалуження медіапродукту. Комерціалізація, конкуренція і

концентрація. Вплив на медіа з боку PR. Зміна поведінки та еволюція цінностей публіки. Професіоналізація журналістики.

Практична робота. Робота з літературою та написання реферату «Особливості сучасних тенденцій, принципів функціонування журналістики та медіа виробництва». Розмова з митцем на тему «Комерціалізація чи концентрація сучасних ЗМІ». Підготовка та виголошення доповіді «Інфотейнмент – змішаний жанр журналістики, як результат сучасних тенденцій».

2.3. Поняття та структура мас-медіа (3 год)

Поняття та значення мас-медіа. Мас-медіа і журналістика в суспільстві.

Мас-медіа: теоретичні, історичні та практичні аспекти.

Загальні умови функцій мас-медіа: соціальна значимість інформації, масовість аудиторії, різні способи комунікації, наявність технічних засобів тощо.

Професійні стандарти в медіа та маніпулювання при їх порушенні. Медіа як бізнес. Просвітницька функція мас-медіа.

Практична робота. Зустріч із фахівцем на тему «Реальність та перспективи сучасних мас-медіа». Евристична бесіда «Діяльність мас-медіа як фактора, який формує суспільну думку». Підготовка та презентація реферату «Філософсько-етичний дискурс поняття медіа». Практикум «Компаративний аналіз позитивних та деструктивних можливостей мас-медіа». Створення проекту-презентації «Мова та знакові системи мас-медіа».

2.4. Дослідження масовокомунікаційних процесів (6 год)

Масова комунікація: її соціальна обумовленість та складний процес збору, опрацювання та розповсюдження інформації.

Взаємодія різних мас-медіа. Вплив мас-медіа на аудиторію. Комутатор і аудиторія. Вплив методів дослідження на результати. Емпіричний аналіз об'єктів дослідження відповідно критеріїв і норм наукового прогресу.

Практична робота. Дискусія «Скільки аспектів дослідження мас-медіа».

Пошукова робота в бібліотеці та ресурсах Інтернету «Завдання та риси мас-медіа: виробництво інформації, масовість розповсюдження, оперативність інформації». Евристична бесіда «Взаємодія різних мас-медіа та їх перехресний вплив на аудиторію». Аналіз організаційних моделей мас-медіа, що передбачають систематичні перетинання компетенції («Грунер+Яр», Springer тощо). Підготовка органіграми підпорядкування редакційних структур засобів масової комунікації (ЗМК).

3. Зовнішній вплив на журналістику (15 год)

3.1. Зовнішні аспекти: медіаполітика, реклама, аудиторії (6 год)

Політичний вплив /медіаполітика. Реклама. Public relations (PR). Симбіози замість детермінації. Аудиторії.

Практична робота. Ділова гра «Громадянська позиція, правдивість, об'єктивність, принциповість». Розмова з митцем на тему «Чи визнає піар журналістику?» Дискусія «Приватні телеканали та безкоштовні видання та їх залежність від рекламного бізнесу». Підготовка і виголошення доповіді «Як аудиторії делікатним чином впливають на редакції?» Круглий стіл «Авторське право та його подвійне значення для журналістів».

3.2. Правові аспекти (3 год)

Свобода преси та свобода слова – найвищі правові цінності. Нормативно-правові основи фахової діяльності. Спростування, відмова від власних тверджень, негативний позов, відшкодування збитків. Кримінально-правове регулювання.

Практична робота. Укладання довідника з правових основ журналістської діяльності. Зустріч із фахівцем на тему «Правове регулювання засобів масової комунікації в Україні». Укладання порівняльної таблиці «Цивільно-правові та кримінально-правові визначення».

3.3. Етика та професійні стандарти (3 год)

Систематика етичних проблем. «Кодекс професійної етики українських журналістів»: механізм саморегуляції в журналістських спільнотах. Регулятори професійної етики: совість і обов'язок, виробничі принципи, конкретні етичні норми. Журналістські стандарти: гуманізм, толерантність, порядність, чесність як моральні цінності журналіста. Робота з аудиторіями. Толерантність в стосунках з колегами, керівництвом та працедавцями.

Практична робота. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою «Регулятори професійної етики. Написання реферату «Ідентифікація груп впливу (так званих стейкхолдерів) – можливість систематично представляти етичні виклики журналістики». Створення проекту-презентації «Групи впливу (стейкхолдери)». Підготовка і виголошення доповіді «Індивідуальна та організаційна етика».

3.4. Забезпечення якості через інфраструктуру (3 год)

Суспільний вимір публіцистичного забезпечення якості. Забезпечення якості через медіадослідження. Менеджмент якості орієнтований на ринок. Менеджмент якості між підрозділами. Утворення вільної (нежорстокої) мережі для якості. Підготовка та підвищення кваліфікації. Інституціоналізований самоконтроль. Журналістські премії.

Практична робота. Укладання порівняльної таблиці «Індивідуальний та інституційний вимір забезпечення якості». Зустріч з фахівцем на тему «Розділення редакції та рекламного бізнесу – принцип професійної журналістики». Створення таблиці переліку критеріїв визначення журналістської якості «Магічний багатокутник». Журналістська вітальня із працівниками мас-медіа – лауреатами журналістських нагород. Бесіда «Зміцнення громадських журналістських інституцій – це гарант забезпечення свободи преси».

4. Творчі аспекти журналістської майстерності (21 год)

4.1. Особливості журналістської творчості (6 год)

Типовий алгоритм авторської творчості: пошук теми, збір матеріалу, вибір жанру, створення тексту. Складові журналістської творчості. Типологія творчої діяльності в журналістиці: редакторська, організаторська, авторська. Особливість літературного таланту. Майстерність журналіста як глибоке знання предмета.

Практична робота. Визначення характерних рис майстерності одного з видатних українських публіцистів. Дискусія «Творчість видатних українських публіцистів (за власним вибором) за індивідуальними рисами їх стилю». Рецензування творів сучасних українських журналістів (газета «Голос України», молодіжний журнал «Стена»). Написання твору на тему «Неповторність стилю видатних публіцистів». Розмова з митцем на тему «Новизна – головна ознака творчості». Укладання таблиці порівнянь «Актуальність і оперативність – взаємозв'язок та різниця понять». Дослідницька робота в архіві.

4.2. Основи мовної майстерності (3 год)

Мова засобів масової інформації як структурно-функціональний стиль літературної мови. Відповідний функціональний стиль мови ЗМІ. Синтаксичні особливості публіцистики. Мовні образні засоби в журналістиці. Газетний штамп, його соціальна небезпечність. Індивідуальний стиль журналіста як сукупність ідейно-літературних особливостей та манери письма автора. Досконале знання мови – найголовніший показник фахової майстерності.

Практична робота. Підготовка та виголошення доповіді «Мова ЗМІ як структурно-функціональний стиль літературної мови». Семінар «Зрозумілість, мовні бар'єри та маніпуляції мови в журналістиці». Дискусія «Збіднення мови в сучасній журналістиці». Робота зі словниками, довідниковою літературою «Семантика й етимологія слова в журналістиці»

4.3. Триєдина сутність журналістського твору (6 год)

Діалектика і творчість: відображення діалектики у творчості і вплив її на творчість. Триелементна основа твору та місце факту в ній.

Триєдність аспектів у редагуванні: тематично-проблемний, фактологічний, мовно-літературний. Факт – основа журналістського твору. «Журналістика факту» і «журналістика думки».

Практична робота. Апробація алгоритму авторської творчості: пошук теми, збір матеріалу, вибір жанру, створення тексту (у варіантах). Дискусія «Пошук своєї інформації проти плагіату». Дослідження змісту і форми публіцистичного твору. Аналіз використання газетного штампу. Написання есе «Риси неповторності стилю видатних публіцистів».

4.4. Психологія творчості (6 год)

Сутність психіки та психології. Психічні засади творчості журналіста. Психіка і творчі здібності. Талант та його природа. Натхнення, інтуїція, фантазія, як феномени творчості. Журналістське світобачення.

Практична робота: Зустріч з фахівцем на тему «У чому виявляється творча індивідуальність майстра?». Підготовка та виголошення доповідей «Інтуїція, її значення в творчості та вплив на рівень професійної майстерності». Огляд газетних матеріалів, аналіз майстерності журналістів. Моніторинг та підтвердження фактами «Об'єктивізм і об'єктивність – у чому відмінність понять?»

5. Професійні засади майстерності (18 год)

5.1. Професіоналізм як фактор майстерності (6 год)

Поняття журналістської та редакторської майстерності. Головні аспекти майстерності. Майстерність в журналістиці та художній літературі. Професійний контент. Формула професійної майстерності.

Практична робота. Бесіда «Журналістська майстерність сучасних працівників маса-медіа». Тренінг «Визначаємо характерні риси

професіоналізму журналіста». Ділова гра «Виводимо власну формулу професійної майстерності». Підготовка мультимедійної презентації «Регулятори професійної етики». Аналіз десяти заповідей журналістської етики. Круглий стіл «Критерії професіоналізму журналіста». Моніторинг «Визначення видів інтерпретації фактів, їх характеру та літературної майстерності автора».

5.2. Світоглядні орієнтири (3 год)

Персональний контент. Світоглядні орієнтири – компас у вирії суспільного життя. Формування світоглядної позиції. Діалектика єдності і протилежності категорій національного та інтернаціонального. Пріоритет для журналіста – вищість загальносуспільних та національних інтересів. Формула реалізації редакторської позиції.

Практична робота. Зустріч з професіоналом на тему «Сучасні українські ЗМІ: національні та антинаціональні тенденції сьогодення». Дискусія «У чому полягають етична позиція та моральна відповідальність журналіста». Ділова гра – імпровізований суд на захист честі й гідності редакції (журналіста). Моделювання можливих дій під час отримання «темника» на каналах «1+1», «5 канал» та ТРК «Київ».

5.3. Освіта та журналістські професії (3 год)

Профільний контент. Журналістські професії: «плюси і мінуси», парадокси професії. Унікальність і значимість, ризики і особливості професії. Спеціалізація: «плюси і мінуси». «Вільний» журналіст. Підготовка працівників мас-медіа в Україні.

Практична робота. Написання реферату на тему «Журналістика – актуальна професія». Екскурсія до профільних вищих навчальних закладів. Евристична бесіда «Якими здібностями повинен володіти працівник сучасних мас-медіа». Підготовка медіапрезентації «Найактуальніші профільні мас-медіа».

5.4. Ціннісно-нормативна орієнтація (6 год)

Цензура, редакційна політика, самоцензура – актуальність, спільність і відмінність понять. Цензура: термінологія та різновиди. Грані редакційної політики. Самоцензура: сутність і вияви. Типові порушення журналістської етики. «Кодекс професійної етики українських журналістів» як механізмом саморегуляції в журналістських спільнотах.

Практична робота. Аналіз етичного кодексу, правила поведінки та обов'язків журналіста в «Кодексі честі українського журналіста», «Моральному кодексі товариства професійних журналістів США» та «Етичному кодексі українського журналіста». Обґрунтування «Від чого залежить моральна позиція журналістів». Укладання порівняльної таблиці порушення етичних норм журналістики. Зустріч з професіоналом на тему «Як використовують журналістів у «чорнопірівських» технологіях».

Дискусія «Чи є цензура в нинішній Україні?»

6. Організаторські аспекти майстерності (18 год)

6.1. Журналіст – диспетчер творчого процесу (3 год)

Організаторські здібності: уміння мислити стратегічно, досконало знати технологічний процес та вміло управляти ним. Продумана регламентація роботи. Планування у роботі. Елементи наукової організації праці.

Практична робота. Ділова гра «Моделюємо структуру редакції тижневика за компартійної системи». Виконання практичного завдання «Складаємо і презентуємо редакційне планування власного видання (газети, журналу)».

6.2. Журналіст – промоутер масової роботи (6 год)

Вплив мас-медіа на суспільну свідомість. Опосередкована організаторська функція засобів масової інформації. Безпосередня організаторська функція ЗМІ. Організаторський талант працівників ЗМІ. PR для

публіцистичної якості. Професіоналізм журналіста – імідж редакції у громадськості.

Практична робота. Створення матриці «Вільна (нежорстка) мережа редакційного та інфраструктурного забезпечення якості». Ділова гра «Моделювання найпоширеніших форм масової роботи: прямий ефір, «гаряча» телефонна лінія, день відкритих дверей, творчі звіти в колективах».

6.3. Журналіст-фінансист і менеджер (3 год)

Типологія преси в незалежній державі. Державна підтримка як форма підкупу преси і журналістів. Трансформація функцій головного редактора в умовах ринку. Тайм-менеджмент у журналістиці. Що продають сьогодні мас-медіа?

Практична робота. Підготовка і написання реферату «Особливості функціонування преси в умовах переходу від централізовано-планової до ринкової економіки. Ділова гра «Редакційна акція: задум, проведення, результат».

6.4. Стиль як риса індивідуальності (6 год)

Поняття стилю. Загальні стильові особливості у писемній творчості.

Ознака доброго стилю. Вияви творчої індивідуальності.

Практична робота. Майстер-клас «Визначення ознаки доброго стилю журналістів». Підготовка виступу «Необхідність наукової організації праці в інформаційну еру». Підготовка проекту-презентації «Стильові особливості письма Олександра Довженка». Підготовка і написання реферату про стильові особливості публіцистики Анатолія Погрібного, Юлії Мостової та Тетяни Коробової. Порівняльний аналіз стилю авторів газет «Дзеркало тижня», «Урядовий кур'єр», «Хрещатик».

7. Жанрова палітра сучасного медіадискурсу (39 год)

7.1. Поняття про жанри як форми відображення соціальної дійсності (9 год)

Загальна характеристика жанрів. Типологія жанрів, їх змістовно-формальні ознаки. Поняття та характеристики системи жанрів. Головні жанрові групи (інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні). Дієвість та ефективність різних жанрів публіцистики. Особливості структури творів окремих жанрів. Аналіз-синтез-бекграунд = news analysis.

Практична робота. Аналіз друкованих робіт на предмет визначення жанру, виду мас-медіа та цільової аудиторії. Визначення жанрових особливостей в матеріалах преси. Підготовка власного матеріалу за оперативною інформацією інтернет-мереж. Участь в прес-конференції. Відвідування прес-конференцій: опис процедури, відзначення недоліків в проведенні й оцінка роботи журналістів. Підготовка колонки корисних порад для читачів за визначеною тематикою. Написання короткого огляду за значними подіями тижня. Практикум на теми: «Словесний портрет», «Характер за фотокарткою», «Портрет у діалозі», «Аукціон штампів», «Моє місто: «про» та «контра».

7.2. Інформаційні жанри: повідомляють, відтворюють, описують (9 год)

Інформаційні жанри та їх призначення. Характеристика інформаційних жанрів (замітка, репортаж, звіт, інтерв'ю). Призначення і жанрові особливості, вимоги та методика підготовки.

Практична робота. Визначення складових інформаційного матеріалу. Ділова гра «Написання замітки на основі даних соціологічних досліджень, проведених для виявлення громадської думки з важливих питань». Підготовка розширеної інформації, орієнтованої на визначений тип видання. Визначення модифікації інформаційного матеріалу. Підготовка реферату «Інтерв'ю-

монолог, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-полілог: спільне та різниця». Ділова гра «Репортаж з місця події».

7.3. Аналітичні жанри та їх призначення (6 год)

Характеристика аналітичних жанрів (кореспонденція, стаття, коментар, огляд, лист). Вимоги та методика підготовки. Кореспонденція – основа газетної сторінки. Літературне оформлення. Стаття як один із важливих жанрів публіцистики.

Практична робота. Аналіз жанрових структур статей. Визначення модифікації інформаційного-аналітичного матеріалу та оцінка професіоналізму журналіста.

7.4. Художньо-публіцистичні жанри, як модифікація художньої публіцистики (9 год)

Характеристика художньо-публіцистичних жанрів (нарис і його різновиди, замальовка, етюд, есе). Призначення і жанрові особливості. Вимоги та методика підготовки. Історичний екскурс та природа нарису. Мовностилістичні особливості нарису. «Малі» жанри публіцистичної творчості (зарисовка, ескіз, штрих).

Практична робота. Виконання комплексного завдання: коментар і моделювання ситуації «Прорив української свободи слова: сьогодення та майбутнє». Підготовка досьє з підбіркою найхарактерніших видів статей. Підготовка і написання відкритого листа. Написання кореспонденції (статті), використовуючи джерела інформації та систему аргументації. Написання подорожного або проблемного нарису. Ділова гра «Три слова – одна замальовка».

7.5. Онлайн-журналістика (6 год)

Інтернет-видання. Інтернет і держава. Інтернет і журналістика. Типи ресурсів і пошук в Інтернеті: електронна пошта, телеконференції, форуми,

блоги, онлайнові засоби комунікації, система файлових архівів FTR. Гіпертекстова інформація. Робота з журналістськими текстами в інтернет-газетах. Веб-трансляції. Стріми. Візуальний креатив.

Практична робота. Створення poradnika «Деякі корисні «лінки» в інтернеті для журналіста-початківця». Підготовка кореспонденції за оперативною інформацією інтернет-мереж. Участь в онлайн-конференціях.

8. Засоби праці журналіста (18 год)

8.1. Мова журналістики (6 год)

Зрозумілість і мовні бар'єри: простота, структура/систематизація, виразність, стимулювання уваги. Мовні маніпуляції. Збіднення мови. Пропозиції для роботи з мовою.

Практична робота. Підготовка мультимедійної презентації «Як говорять ведучі телевізійних новин». Розмова з митцем на тему «Збіднення мови». Підготовка виголошення доповідей на учнівській наукового-практичній конференції. Майстер-клас за участі відомого журналіста.

8.2. Типи текстів (6 год)

Універсальні правила ефективних текстів (прості речення, прості слова, переконливість, природність стилю). Лексика і лексикографія української мови в системі мовних знань. Новина (замітка, повідомлення). Репортаж і нарис. Жанри, які містять оцінку. Інтерв'ю. Змішані жанри.

Практична робота. Робота зі словниками. Написання реферату «Словотвір як учення про структуру і творення слів». Підготовка і виголошення доповіді «Семантика тексту як журналістського твору». Написання есе «Мова газети в житті сучасного читача».

8.3. Робота з цифрами і статистикою (3 год)

Цифри, відсотки та середні показники в журналістських матеріалах. Проблема повноти інформації. Вплив методів дослідження на результати.

Робота з цифрами – ризики та ймовірності. Відображення статистики в графіках.

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді «Робота з цифрами і статистикою в газетах і журналах». Дискусія «У чому полягає небезпека маніпуляції цифрами, відсотками та середніми показниками в журналістських матеріалах?»

8.4. Інфографіка (3 год)

Когнітивний дисонанс або редакційні ножиці «тест-зображення». Фото: конструктор та інтерпретант тексту. Прийоми маніпуляції світлинами: ретуш, постановочні світлини, ефект блакитного неба.

Практична робота. Евристична бесіда «Когнітивний дисонанс або редакційні ножиці «тест-зображення». Практикум «Порівняльна характеристика різних прийомів маніпуляції світлинами».

9. Робочі процеси в журналістиці (12 год)

9.1. Відбір інформації (3 год)

Методи збору інформації. Цінність та дослідження гейткіперства. Час: актуальність, тривалість, безперервність. Близкість, дотичність, релевантність. Статус: центральність, влада і вплив, знаменитості. Динаміка: несподіваність, структура та інтенсивність. Валентність: «Good news» і «bad news». Ідентифікація: етноцентризм, емоційна значущість, людський контакт. Можливість візуалізації.

Практична робота. Робота з архівом «Дослідження, перевірка та документування дійсних фактів». Огляд преси на певну тематику з метою повного завершення дослідження на задану тему. Моніторинг банку даних інформагентств і пошуковиків (Google, bing.com, amazon.vu, amazon.com).

9.2. Пошук інформації. (3 год)

Офлайнові джерела інформації. Онлайнові джерела інформації. Поточний пошук та економіка пошуку. Журналістика розслідувань. Поради та правила гри практичного пошуку. Правила поводження зі співрозмовником.

Доповнення і перевірка. Реконструкція.

Практична робота. Презентація «Три типи інформаторів: очевидець, інформатор з «другої руки» та інтерпретатор». Практикум на задану тематику за допомогою пошукових систем Google.

9.3. Продукування текстів (3 год)

Підготування та редагування тексту. Функції та формули вступної частини матеріалу. Роль кута подачі матеріалу. Мистецтво заголовків. Аудіокнижки та подкасти як аудіоальтернативи радіопрограм. Телебачення та відео.

Практична робота. Практикум: опрацювання рукописів на терміналі за змістом, мовою, формою. Укладання порівняльної таблиці «Вдалі та невдалі заголовки». Аналіз вдалого та невдалого видавничого продукту на прикладі зразків газет і журналів.

9.4. Форми презентації ЗМІ (3 год)

Врахування медіаспецифічних особливостей виду ЗМК. Роль естетики та оптичного оживлення в друкованих ЗМІ. Специфіка форм презентації. Інфо-радіо, ньюз-ток, бізнес-радіо. Телебачення. Ведучий як ідентифікаційна фігура. Інтернет та веб 2.0. як новий канал дистрибуції.

Практична робота. Майстер-клас від професіоналів «Правила подачі та презентації матеріалу». Презентація інтерактивних форм роботи редакцій: читацька акція, філантропічна/благодійна діяльність, розваги.

10. Організація роботи редакції (18 год)

10.1. Інфраструктури журналістики в сфері ЗМІ (6 год)

Типологія інформаційної та організаційно-управлінської інфраструктури й взаємодія журналістів з їх представниками. Типологія технічної інфраструктури. Особливості виробництва друкованих ЗМІ. Структура виробництва у ЗМІ (робота репортерів і редакцій, тиражування продукції, розповсюдження інформації, моніторинг ефективності інформканалів). Друкована преса (типологія газет і журналів; їх характерні ознаки).

Практична робота. Укладання порівняльної таблиці «Типологія творчої діяльності в журналістиці; редакторська (ідейна спрямованість тематики і проблематики, правка матеріалів); організаторська (ділові зв'язки, масова робота); авторська (інформаційний продукт). Ознайомлення з алгоритмом авторської творчості: пошуком теми; збором матеріалу; вибором жанру, створенням тексту; редагуванням композиції і стилістики. Укладання порівняльної таблиці поліграфічного виконання друкованих ЗМІ за зразками. Комплексне індивідуальне завдання «Власне видання» (розробка детального макета та плану реалізації свого власного художнього видання). Комплексне практичне завдання «Найпопулярніші помилки, допущені під час випуску видавничого продукту» (виконується на основі наданих викладачем зразків).

10.2. Редакційний колектив як суспільно-психологічна спільність (3 год)

Типи та специфіка сучасних друкованих ЗМІ. Особливості редакційної роботи. Лінійна організація та штабні функції. Планування роботи редакції. Розробка та реалізація редакторських концепцій. Редакційний бюджет.

Практична робота. Ознайомлення з державними органами, які регулюють діяльність ЗМІ, навчальними та науковими центрами. Напрацювання навиків взаємодії журналістів з представниками влади, бізнесу, громадськості. Ознайомлення з типологією інформаційної інфраструктури: роботою агентств новин, прес-центрів, аудіо- і відеоінформацією, тощо).

Ознайомлення із типологією технічної інфраструктури: поліграфічними підприємствами, центрами ТБ і радіо, підприємствами зв'язку тощо). Захист індивідуальних проектів за темами на вибір.

10.3. Флексибілізація організаційних структур ЗМІ (3 год)

Флексибілізація як вимога сьогодення. Чотири моделі формальної організації редакції: лінійна організація, лінійно-штабна модель, багатолінійна модель і матрична організація. Перспектива: нове самоусвідомлення.

Практична робота. Створення нових моделей організації сучасних редакцій (за вибором). Підготовка і написання реферату «Модель сучасної редакції у вигляді айсберга» (за ознаками: формальні та неформальні аспекти). Підготовка порівняльної таблиці концепції регламентованої преси, вільної преси та преси соціальної відповідальності.

10.4. Організаційні форми кореспондентських служб (6 год)

Ознайомлення з роботою: прес-бюро, прес-клубу, прес-релізу, прес-конференції, прес-ревю.

Практична робота. Ділова гра «Організація прес-бюро, прес-клубу». Практикум: конкурс на кращий прес-реліз, прес-анонс, пост-реліз. Прес-конференція (прес-ревю) на актуальну тему. Екскурсії до редакцій кореспондентських служб.

11. Медіаосвіта в системі соціальних комунікацій (15 год)

11.1. Медіаосвіта та медіаграмотність як освітні категорії (3 год)

Суспільне значення медіаосвіти. Феномен медійної освіти у світовій науковій парадигмі. Історія розвитку медіаосвіти. Методолого-методичний інструментарій медіаосвіти в сучасній українській та зарубіжних наукових школах. Моделі медіаосвіти як виду соціальних комунікацій для непрофесіоналів.

Визначення та сутність поняття «медіаграмотність». Медіаграмотність та освітні стандарти.

Практична робота. Укладання порівняльної таблиці «Види комунікації: «комунікація», «медіакомунікація», «масова медіакомунікація». Їх сутність, різновиди. Комплексне індивідуальне завдання «Моделі медіаосвіти як виду соціальних комунікацій для непрофесіоналів».

11.2. Медіаграмотність як здатність аналізувати медіаінформацію (3 год)

Аналіз медіатекстів різних видів медіа. Критичне сприйняття. Ідеологічний аналіз. Аналіз репрезентацій. Декодування медіатекстів. Жанровий аналіз. Аналіз стереотипів. Сюжетний (нарративний) аналіз. Іконографічний аналіз. Семіотичний аналіз. Контекстуальний аналіз. Комерціалізація: аналіз в контексті ринку.

Практична робота. Евристична бесіда «Поєднання декодування, розуміння та аналізу». Практикум «Колективне прочитання медіамеседжів». Підготовка і виголошення доповіді «Декодування. Побудова навичок. Застереження». Круглий стіл «Революція на Граніті як вид мобілізаційного нарративу». Укладання таблиці з прикладами застосування кодів в медіаповідомленнях.

11.3. Медіакультура та засоби масової комунікації (3 год)

Медіакультура, її візуальний аспект. Медіазасоби, їх функції. Культурологічний аспект візуальної медіакультури. Соціально-психологічний аспект медіакультури. Природа медіатворчості, її зміст, функції.

Практична робота. Підготовка і написання реферату «Що таке «медіа творчість? Зміст і функції». Презентація «Новизна та сенсаційність, як генерування зацікавлення аудиторії». Укладання таблиці «Тип потоку інформації – володарі думок». Співставлення й обговорення рецензій (статей, книг) професійних медіа критиків.

11.4. Медіатехнології та маніпуляції в медіа (6 год)

Поняття медіатехнології. Поняття маніпулятивності. Телевізійні ток-шоу як форма маніпуляції. Наративи та їх типи. Спіраль мовчання. Фреймінг – прихований, глибинний погляд. Реклама як інструмент маніпулювання. Інтернет-безпека на основі дослідницького підходу.

Практична робота. Розмова з фахівцем на тему «Відмінність між історією та наративом». Підготовка і написання реферату «Телевізійні ток-шоу як форма маніпуляції соціологією, темами, порядком, гостями, часом». Підготовка і виголошення доповіді «Які об'єктивні фактори створюють можливості для маніпулювання?». Дослідження «Яким чином можна визначити жанрову належність медіа тексту?». Аналіз теорії «піраміди потреб» А. Маслоу. Створення рекламного ролика на задану тему. Брейнсторминг «Якби я знімав цей рекламний ролик... »

12. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год.)

12.1. Науковознавство. Загальна схема та етапи наукового дослідження (9 год)

Наукові методи дослідження масовокомунікаційного напрямку. Основні принципи дослідження.

Практична робота. Підготовка та виголошення доповіді «Перспективні напрями наукових досліджень в журналістиці». Круглий стіл «Особливості організації та проведення наукового дослідження».

12.2. Методологічна база та методи наукових досліджень в журналістикознавства (15 год)

Методологічна база дослідження. Перспективні напрями наукових досліджень у журналістикознавстві. Мета і завдання, методика поетапного проведення науково-дослідницької роботи з журналістикознавства. Основні принципи дослідження.

Описові методи: історичний, бібліографічний. Класифікація видань як перший етап моделювання.

Спостереження та опитування. Класифікація спостережень. Етична позиція та моральна відповідальність спостерігачів-журналістів. Наукове спостереження. Інтерв'ю та дослідження.

Класифікація інтерв'ю: за змістом, за технікою проведення, за ступенем інтенсивності. Фокус-групові інтерв'ю. Анкетне та експертне опитування.

Класифікація анкетних опитувань. Принципи добору респондентів.

Практична робота. Підготовка, написання та презентація реферату на тему «Українські науковці-дослідники масовокомунікаційних процесів». Семінар «Процедура наукового спостереження». Доповідь «Класифікація спостережень за різними ознаками». Огляд нормативно-правової бази України з питань дотримання авторського права. Підготовка конспекту основних понять «Права на інтелектуальну власність». Підготовка і виголошення доповіді «Формалізоване і неформалізоване інтерв'ю». Круглий стіл «Спільне та відмінне між етикою, правом та мораллю». Моніторинг клінічних інтерв'ю. Створення таблиці порівнянь структурованих, польових та невиключених спостережень. Підготовка і презентація доповіді «Метод Дельфі».

12.3. Технологія аналізу медіатекстів (9 год)

Проблеми розуміння і аналізу мовлення в комунікації. Методологія і методика. Традиційні і формальні методи аналізу текстів. Аналіз і класифікація документів. Мовленнєвий вплив. Контент-моніторинг.

Практична робота. Робота з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, інтернет-ресурсами. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел дослідження медіатекстів, робота зі словниками (у тому числі з електронними). Укладання таблиці порівнянь медіатекстів за змістом висловлювань та мовних форм. Евристична бесіда «Місце і значення контент-аналізу, інтент-аналізу, критичної лінгвістики».

12.4. Учнівська науково-дослідницька робота (39 год)

Організація наукового дослідження: схема та основні етапи учнівського наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт. Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Практична робота. Вибір проблеми наукового дослідження, обґрунтування її актуальності в науковій літературі. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Укладання таблиці помилок організації дослідницької діяльності.

12.5. Обробка та інтерпретація результатів дослідження (24 год)

Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, оброблення матеріалу. Конспектування. Структура наукової роботи. План-конспект. Тематичні виписки, тези, анотація.

Написання науково-дослідницької роботи. Формулювання висновків. Складання й оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу.

Практична робота. Вибір теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Розроблення структури науково-дослідницької роботи. Складання індивідуального плану роботи. Використання бібліотечних та Інтернет ресурсів з метою набору інформації. Опрацювання масовокомунікаційних та літературних джерел, вивчення наукової літератури та робота зі словником за темою дослідження. Робота за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

Отримання консультацій наукових та педагогічних керівників. Оброблення даних. Узагальнення результатів дослідження за темою та написання науково-дослідницької роботи. Укладання й оформлення списку використаної літератури та додатків.

12.6. Презентаційна продукція та публічний виступ (12 год)

Наукова дискусія та культура її ведення. Складання плану захисту наукової роботи. Побудова промови. Створення презентаційної продукції. Презентація результатів дослідження.

Практична робота. Підготовка мультимедійної презентації та плану захисту роботи. Підготовка доповіді для захисту науково-дослідницьких робіт: рекомендації. Захист дослідницької роботи. Підготовка проекту-презентації «Поради представникам академічного красномовства».

13. Екскурсії, вебінари, конкурси, тематичні заходи (21 год)

Екскурсії до музеїв, коворкінгів, медіацентрів, інформаційних агентств. Відвідування театрів, концертів, виставок, кінотеатрів. Участь у форумах, вебінарах, конкурсах, тренінгах, колоквиумах, брифінгах, прес-конференціях, тематичних заходах. Організація та проведення медіавіталень, свят, фестивалів, конференцій.

14. Підсумок (3 год)

Підбиття підсумків роботи секції за рік. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності під час практичних робіт та екскурсій;
- правила санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп'ютером;
- історію та теорію журналістики;
- особливості сучасних мас-медіа;
- класифікацію джерел інформації;
- особливості жанрів та принципів функціонування журналістики;
- особливості журналістської творчості;
- перспективні напрями наукових досліджень у журналістикознавстві;
- наукові методи дослідження масовокомунікаційного напрямку;
- особливості журналістської творчості;
- основні складові журналістського твору;
- ознаки твору в створенні журналістського матеріалу;
- інформаційні жанри (замітка, репортаж, звіт, інтерв'ю);
- аналітичні жанри (кореспонденція, стаття, коментар, огляд, лист);
- художньо-публіцистичні жанри (нарис і його різновиди, замальовка, етюд, есе);
- дієвість та ефективність різних жанрів публіцистики;
- особливості інформації як інструмента комунікації;
- методiku організації роботи редакції;
- основи технології збору інформації;
- типи та специфіку сучасних друкованих ЗМІ;
- умови роботи різних редакційних колективів;
- техніку оформлення, композиційно-графічного моделювання, макетування та верстки журналістського матеріалу;
- досвід світової періодичної преси;

- основи редакційно-видавничої діяльності;
- основні призначення, функції та загальну типологію ЗМІ (ТБ, радіо, друковані ЗМІ, Інтернет-видання);
- загальні поняття журналістської сфери (інформація, медіа, інформаційний привід, лід, журналістика, ЗМІ тощо);
- особливості кожного виду мас-медіа;
- основні поняття ринкової економіки та маркетингу;
- основні поняття державного та соціального управління;
- групові психологічні особливості різних цільових аудиторій журналістики;
- типовий алгоритм вибору аудиторії та реципієнтів;
- про вплив журналістики на демократизацію та глобалізацію суспільної свідомості;
- ключові засади правової основи інформаційної діяльності та державних гарантій;
- Конституцією України як гаранта свободи слова для громадян, закони «Про інформацію», «Про друковані засоби інформації (пресу) в Україні» та «Про рекламу»;
- міжнародні норми свободи та цензури;
- головні положення таких документів як «Етичний кодекс журналіста», «Хартія свободи преси»;
- сучасний стан правового поля України, типові порушення прав та журналістської етики;
- механізм саморегуляції в журналістських спільнотах;
- про можливості журналістської освіти в сучасній Україні;
- особливості організації та проведення наукового дослідження;
- правила укладання бібліографії наукових досліджень; оформлення цитат;
- структуру наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- етапи захисту наукової роботи;

- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу;
- правила проведення наукової дискусії.

Учні мають уміти:

- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати і застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- працювати з науковими джерелами інформації;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- проводити експеримент або спостереження за темою дослідження;
- грамотно застосовувати правила та засоби української мови;
- визначати шляхи і прийоми застосування здобутих знань у науковій діяльності;
- орієнтуватися в основних історико-філософських концепціях журналістики;
- моделювати масовокомунікативні поняття, явища, закономірності;
- складати тези наукової роботи;
- працювати на різних ресурсах і пошукових системах в Інтернеті;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів і Інтернету;
- створювати мультимедійні презентації;
- вести дискусію, аргументовано відстоювати власну думку;
- виступати з публічним захистом отриманих результатів.
- логічно і точно подавати свою інформацію;

- грамотно оформляти результати дослідження;
- визначити характерні риси майстерності у творах сучасних українських журналістів;
- характеризувати творчість видатних українських публіцистів;
- визначати модифікацію інформаційного матеріалу;
- аранжувати повідомлення за значенням та складати тематичний підбір інформації для визначеного засобу масової комунікації;
- готувати власні матеріали за оперативною інформацією Інтернет-мереж;
- аналізувати жанрову структуру статей;
- визначати вид інтерпретації фактів, їх характер та літературну майстерність автора;
- складати «словник» найтиповіших мовних помилок;
- виконувати творчі завдання для розвитку вміння точного відтворення фактів;
- писати журналістський твір за такими вимогами: точність, повнота відтворення фактів, уміння логічно і грамотно викладати думку;
- складати бізнес-план власного друкованого продукту (газети, тижневика).
- організувати ділові ігри;
- планувати, готувати, редагувати матеріали та журналістську продукцію;
- укладати порівняльну таблицю концепції регламентованої преси, вільної преси та преси соціальної відповідальності;
- орієнтуватися в літературно-стилістичних особливостях журналістських текстів;
- володіти сучасними літературними формами;
- володіти нормативно-правові основи та морально-етичні принципи журналістики, відповідати їм;
- володіти необхідним і достатнім обсягом знань і практичних вмінь за журналістською спеціалізацією;

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером.

Учні мають набути досвід:

- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері журналістської науки;
- засвоєння способів самостійного отримання та обробки різнобічної інформації з різних джерел;
- узагальнення журналістських понять, явищ, закономірностей;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;
- складання тез наукової роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- участі у конференціях, конкурсах, олімпіадах;
- активної участі у суспільно-політичному житті країни;
- роботи з джерелами під час написання науково-дослідницької роботи;
- узагальнення результатів дослідження за темою та написання науково-дослідницької роботи;
- складання й оформлення списку використаної літератури та додатків;
- виготовлення мультимедійні презентації;
- використання бібліотечних та Інтернет ресурсів;
- опрацювання масовокомунікаційних та літературних джерел;
- опрацювання наукової літератури та робота зі словником за темою дослідження;
- вміння роботи з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, ресурсами Інтернету;
- аналізу журналістської продукції за якісно-змістовними, структурними та стилістичними ознаками;
- обробки та розповсюдження соціальної інформації;
- вміння логічно й грамотно викладати думки українською мовою;

- визначення рівня культури мовлення та письма;
- аналізу інформаційних жанрів (за змістовно-формальними ознаками);
- аналізу медіа-продукції;
- організації та проведення моніторингу та ділових ігор.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Диктофон	За кількістю вихованців
Навушники	За кількістю вихованців
Магнітофон	1
Програвач компакт-дисків	1
Відеокамера	1
DVD-плеєр	1
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
USB флеш-накопичувач	За потребою
<i>Канцелярське приладдя, інструменти та матеріали</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ватман А-1	За потребою
Ручки кулькові	За потребою

Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
<i>Дидактичні матеріали</i>	
Таблиці, плакати, книги, газети, журнали	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпеева Н. Н. Будущий журналист : довузовский этап медиаобразования / Н. Н. Алпеева // Журналистика в 2004 году. СМИ в многополярном мире : материалы науч.- практ. конф. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2005. – С. 317–318.
2. Бабак В. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті / В. Бабак, Е. Лузік // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісєвєнко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 14–20.
3. Баришполець О. Т. Медіакультура особистості : соціально-психологічний підхід : навч. посіб. / О. Т. Баришполець, Л. А. Найдьєнова, Г. В. Мирєнєнко та ін. ; за ред. Л. А. Найдьєнєвєї, О. Т. Баришпольця. – К. : Мілєніум. – 2009. – 128 с.
4. Бєляков О. О. Доступ до журналістської освіти в контексті Болонського процесу / О. О. Бєляков // Наукові записки Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка].– 2009. – Т. 36. – С. 11–15.
5. Бєляков О. О. Журналістська майстерня як засіб освіти майбутніх працівників ЗМІ / О. О. Бєляков // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісєвєнко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 508–513.
6. Буряк В. Д. Умови та засоби самоосвіти студентів / В. Д. Буряк // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісєвєнко ; за заг. ред. В. В. Різуна. –К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007.– С. 181–187.
7. Василенко М. К. Про ефективність підготовки репортерів за оновленою програмою в Інституті журналістики / М. К. Василенко // Наукові записки

Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка]. – 2001. – Т. 2. – С. 9–11.

8. Гриценко О. М. До питання про журналістську освіту та проблеми викладання в сучасному вищому навчальному закладі / О. М. Гриценко // Українське журналістикознавство. – 2008. – Вип. 9. – С. 48–49.
9. Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу: навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2007. – 608 с.
10. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / В. Й. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2000. – 180 с.
11. Іванов В. Ф. Освітня діяльність журналіста як культурний феномен / В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу: навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 256–264.
12. Іванов В. Ф. Професійна культура майбутнього журналіста / В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. журналістика. – 1995. – Вип. 2. – С. 128–136.
13. Карась М. А. Підготовка майбутніх журналістів до вивчення громадської думки / М. А. Карась // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 503–513.
14. Карпенко В. Преса і незалежність України. Практика медіа-політики 1988–1998 рр. / В. Карпенко. – К. : Нора-Друк, 2003. – 350 с.
15. Квіт С. М. Журналістика – це десь між ремеслом і творчістю [Електронний ресурс] / С. М. Квіт. – Режим доступу : vlada.kiev.ua/cgi-bin/ums/dispnew1.pl?3054.

16. Михайлин І. Л. Досвід викладання основ журналістики в середній школі (Академічна гімназія № 45 м. Харкова) / І. Л. Михайлин // Наукові записки Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка]. – 2002. – Т. 9. – С. 24–31.
17. Москаленко А. З. Масова комунікація / А. З. Москаленко, Л. В. Губерський, В. Ф. Іванов, В. А. Вергун. – К. : Либідь. – 1997. – 216 с.
18. Москаленко А. З. Сучасний журналіст : і професіоналізм, і освіченість / А. З. Москаленко // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. Журналістика. – 1997. – Вип. 4. – С. 3–15.
19. Мукомела О. Г. Виховання історією / О. Г. Мукомела // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісєв ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2007. – С. 198–206.
20. Онкович Г. В. Використання інтегрованого простору знань у навчальному процесі засобами медіаосвіти / Г. В. Онкович // Журналістика, філологія та медіаосвіта : зб. наук. допов. : У 2 т. – Полтава : Освіта, 2009. – Т. 2. – С. 252–255.
21. Подолян М. П. Редакційна практика студента / М. П. Подолян. – К., 1998. – 24 с.
22. Різун В. В. Болонський процес як чинник гармонізації журналістської освіти в Україні / В. В. Різун // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу: навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісєв ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2007. – С. 3–5.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
------------	---

Зміст і структура програм дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти (наукове відділення філософії та суспільствознавства)....	6
---	---

НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ

ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА.....	13
--	-----------

Програма «Філософія».....	13
---------------------------	----

Програма «Соціологія».....	44
----------------------------	----

Програма «Правознавство».....	63
-------------------------------	----

Програма «Теологія, релігієзнавство та історія релігії».....	101
--	-----

Програма «Педагогіка».....	168
----------------------------	-----

Програма «Журналістика».....	199
------------------------------	-----

Навчально-методичне видання

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Дослідницько-експериментальний напрям

ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 8

Відповідальні за випуск – О. В. Лісовий, С. О. Лихота

Дизайн обкладинки – Б. Л. Лісовський

Редактор – А. Р. Саїбова